

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

7

2014

ISSN 2233-1778

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Академик Рајко Кузмановић

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Академик Драгољуб Мирјанић

Овај број часописа Грађа о прошлости Босне штампан је уз финансијску помоћ Министарства науке и технологије Републике Српске.

Copyright © Академија наука и умјетности Републике Српске
Бања Лука 2014
Сва права задржана

УДК 94(497.6)(091)

ISSN 2233-1778

АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈУ

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

7
2014

РЕДАКЦИЈА

Раде Михаљчић, Татјана Суботин Голубовић,
Ђуро Тошић, Радмило Пекић, Аранђел Смиљанић

УРЕДНИК

Раде Михаљчић

Бања Лука
2014

CDU 94(497.6)(091)

ISSN 2233-1778

ACADÉMIE DES SCIENCES ET DES ARTS DE LA RÉPUBLIQUE SERBE
INSTITUT D'HISTOIRE

MATÉRIAUX POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE

7
2014

RÉDACTION

Rade Mihaljčić, Tatjana Subotin Golubović,
Đuro Tošić, Radmilo Pekić, Arandjel Smiljanić

RÉDACTEUR
Rade Mihaljčić

Banja Luka
2014

TABLE DES MATIÈRES

MATÉRIEL DIPLOMATIQUE

Arandel Smiljanić, <i>Lettre de Raguse au voivode Radič Sanković a la suite de la vente du Primorje</i>	9–14
Pavle Dragičević, <i>Deux lettres du roi Tvtko II Tvrtković au sujet du lieu d'hivernage des valaques Kujavići</i>	15–20
Tamara Vuković, <i>Lettre de Dubrovnik au voivode Sandalj concernant la vente d'armes aux gens de Kotor et une Brigantine</i>	21–26
Radmilo Pečić, <i>Contrat de Radovan Djurdjević Mirilović de prestation a Dubrovnik</i>	27–34
Pavle Dragičević, <i>Septieme, huitieme et neuvieme feuilles d'enregistrement de depots du voivode Sandalj avec reconnaissances de retaits</i>	35–50
Arandel Smiljanić, <i>Lettre de Dubrovnik au voivode Radoslav Pavlović a l'occasion d'un vol commis par le knez Branko</i>	51–58
Srđan Rudić, <i>Document en cyrillique de la famille Borovinić</i>	59–72
Aleksandar Krstić, <i>Charte du roi Stefan Tomaš au voivode de Hongrie (Erdelj) Jean Hunyadi</i>	73–84
Neven Isailović, Aleksandra Fostikov, <i>Document du roi Stefan Tomaš autorisant Jakov Testa a recouvrer l'argent pille a Sinj</i>	85–101
Registre	103–110
Directives pour l'édition des textes	111–116
Liste des abbréviations	117–122

ДИПЛОМАТИЧКА
ГРАЂА

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

ДУБРОВАЧКО ПИСМО ВОЈВОДИ РАДИЧУ САНКОВИЋУ ПОВОДОМ ПРОДАЈЕ ПРИМОРЈА

1399, мај 17.

Сажетак: Дубровчани су 17. маја 1399. упутили писмо војводи Радичу Санковићу, као одговор на његово писмо којим се жалио због продаје Приморја. Он је истицао како је то учињено без његовог знања, и да је тиме био оштећен, јер је дио његове *племените баштне* био у уступљеном Приморју. Међутим, у свом писму Дубровчани су истицали како је управо војвода Радич био први који их је савјетовао да затраже од краља и Босне тај појас земљишта. Писмом су га још обавјештавали да ће учинити све код краља и станка како би он био обештећен. При крају писма су га позивали на састанак како би се отклонили сви проблеми који су оптерећивали међусобне односе.

Кључне ријечи: Дубровчани, писмо, Радич Санковић, Приморје, краљ Остоја, Босна, замјена.

Врло брзо након ослобађања из тамнице Косача, у прољеће 1398, војвода Радич Санковић укључио се у политички живот са жељом да врати ранију моћ и прошири своју област. Он је већ у љето исте године јавио Дубровчанима о плану краља Стефана Остоје да им прода Приморје, уз савјете како да поступе у тој ситуацији. Чини се да је сам Радич у почетку имао знатног утицаја на преговоре око уступања Приморја. Међутим, убрзо је из њих потиснут, а на његово мјесто дошао је војвода Хрвоје Вукчић Хрватинић, као најмоћнији босански великаш у то вријеме. Средином јануара 1399. краљ Стефан Остоја је продао Дубровчанима Приморје, од чега је лично профитирао добивши дубровачко племство и кућу у њиховом граду. На сличан начин био је награђен и војвода Хрвоје. Све то је прилично погодило сујету војводе Радича, који је у прољеће 1399. почео вршити притисак на власти

* Ел. пошта: arandjelsmiljanic@yahoo.com

Општине. Прво је крајем марта тражио од њих зајам, који су они одбили изговарајући се тиме да то никоме не чине¹. Затим их је оптуживао да су његову *племениту земљу* купили од краља, без његовог одобрења, на шта су Дубровчани одговорили подсјећајући га да су то учинили по његовом савјету. Из дубровачког одговора чини се да би Радич пристао на уступање Приморја, али под условом да добије одговарајућу замјену, или да на неки начин буде обештећен². Зато су га и позивали да посјети њихов град, како би се ријешили сви проблеми. У почетку он је њихов позив игнорисао, те је изазивао и неке пограничне инциденте, који су окончани у августу 1399, када је Радич дошао у Дубровник, гдје је издао повељу којом је признао дубровачку власт над Приморјем, уз уступање свог баштинског села Лисац.

Извори и литература: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 16, 18–21; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 127–129; G. Čremošnik, *Prodaja bosanskog Primorja Dubrovniku god. 1399. i kralj Ostoja*, GZM 40 (1928) 117, 125–126; J. Tadić, *Promet putnika kroz Dubrovnik u srednjem веку*, Dubrovnik 1939, 140; В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, Београд 1940, 358, 362; М. Динић, *Државни сабор средњовековне Босне*, Београд 1955, 44; Ј. Мијушковић, *Хумска властeosка породица Санковићи*, ИЧ XI (1960) 17–54; С. Ћирковић, *Историја Босне*; М. Орбин, *Краљевство Словена*, Београд 1968; А. Babić, *Diplomataska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1995, 71; С. Мишић, *Повеља војводе Радича Санковића Дубровнику*, ССА 6 (2007) 192; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 109; А. Смиљанић, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 6 (2013) 9–15.

Опис писма и ранија издања

Оригинално писмо које су Дубровчани 17. маја 1399. упутили војводи Радичу Санковићу није сачувано. Зато јесте његов препис који се налази у књизи Руска Христифоровића, и то на полеђини 17. листа,

¹ При томе су истицали да је и њихов врховни господар, краљ Жигмунд од њих тражио позајмицу, али су га такође одбили. М. Пуцић, *Споменици српски* I, 18–19; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 128.

² На неки начин, Радич је у овом случају био у праву, имајући у виду да је управо он био кључна личност у успостављању контакта Дубровчана са краљем Остојом. Зна се да је упућивао преко својих посланика савјете Дубровчанима, што су они користили при слању својих поклисара на краљевски двор. М. Орбин, *Краљевство Словена*, 349 (коментари С. Ћирковића).

који готово у потпуности испуњава. Почине и завршава знаком крста, са латинским датирањем испод писма. Препис је читљив и добро очуван, са ширим размаком између редова како се иде према његовом крају у односу на почетак.

Дубровачко писмо војводи Радичу поводом продаје Приморја досад је објављено два пута: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 20–21; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 129.

*Текст писма***

+ Почтеном³ а³ намь мног(о)срьд(ь)чном³ пригатељу војводи Радич³ вД[ь] |2| влад³цаго д³бровчкога кнеза и вД[ь] вьсе в³пкине многосрьд(ь)чно |3| поздравакниє. Примисмо листь ваше любве и разд³м³ѣсмо |4| а⁴ що намь ваша любовь⁵ пише, кр⁶ь смо к³зпили ваш³ племенит³ |5| земљу а безь твогга свѣта. На то вашои почтенои любвѣ |6| вД[ь]говар(а)мо кр³ь том⁷ди⁷ писанию вД[ь] пригательства ти к намь своои братии⁸ |7| и пригатељк(ь) много се ч³димо и би ни недраго кр³ь нѣ с прилике своимь |8| пригатељк(ь) таквзи ѓписоват[ь] кр³ь ми т³зи земљу врезь твогга |9| прьво навластитого свѣтованиа како си насъ свѣтоваль нѣсмо били |10| искали. Н³ потомь како насъ ваша любовь⁹ свѣтова и на³чи, питасмо |11| вД[ь] г(оспо)д(и)на кралпа и вД[ь] вьсе Босне теи землк. И вни по них(ь) м(и)л(о)сти вьси |12| к³зпно наамь даше и записаше вней землк с м(и)л(о)стию и съ ѓтвержденик(ь). |13| Я кр³ь за пригательство истина к кр³ь имате з б(о)гом(ь) мн(о)го пригатель |14| да такои к намь видѣть кр³ь мимо д³бровникь волгга пригателя |15| ваша любовь неима, а том³ди к Б(о)гь свѣдитель и вьса землга а и твога |16| любовь кр³ь ми тебе имамо за срьд[ь]чна и многолюбима по срьд³ь нашега |17| срьд[ь]ца¹⁰ колико наш³ д(ѓ)ш³. Я кр³ь що би било за ваше векк и за замѣн³ |18| Б(о)гь вѣ нѣсмо се пощед(и)ли, искали смо и ищемо и искати к³мо вД[ь] г(оспо)д(и)на кралпа и вД[ь] |19| Босне кои по них(ь)

** Редакција издања и превода: Т. Суботин Голубовић.

³ М. Пуцић: и.

⁴ Код М. Пуцића изостављено.

⁵ Љ. Стојановић: *любавь*.

⁶ Љ. Стојановић: *кере*.

⁷ М. Пуцић: *томѓ*.

⁸ М. Пуцић: *брати*.

⁹ М. Пуцић: *любавь*.

¹⁰ М. Пуцић: *града*.

м(и)л(о)сти мнимо крѣ те ђчин(и)ти добрѣ како вѣде с прилике. [20] Н8
много желимо и хштѣли бисмо да се с вашом(ь) почтеном(ь) любовомь
[21] станемо навластито за сеи работе и за ине работе да повесѣдимо [22]
какѡ срьд(ь)чни пријателк.

Испод текста преписа писма налази се латински писан датум: ad
XVII magio 1399.

Превод

+ Поштованом и нашем многосрдачном пријатељу војводи Радичу од владајућег дубровачког кнеза и од све Општине – многосрдачни поздрав. Писмо Ваше љубави примили смо и разумјели смо како нам Ваша љубав пише да смо купили Вашу племениту земљу, и то без Вашег савјета. На то Вашој поштованој љубави одговарамо, јер том писању твог пријатељства к нама, својој браћи и пријатељима, много смо се чудили и није нам било драго, и нисмо очекивали од неког кога сматрамо својим пријатељем, јер ми ту земљу без твога првог посебног савјетовања, како си нас савјетовао, не би уопште ни тражили. Али како нас је Ваша љубав савјетовала и научила, затражили смо од господина краља и све Босне те земље. И они су по својој милости дали и записали све заједно оне земље, с милошћу и потврђивањем. Истина је да божјом вољом имате много пријатеља, али како ми видимо, осим Дубровника Ваша љубав нема бољег пријатеља, а томе је Бог свједок, као и сва земља, а и твоја љубав, јер ми тебе имамо за срдачног и многољубљеног пријатеља, и то пуним срцем колико и нашу душу. А оно што би било за Ваше добро и за замјену, бог зна нисмо се штедјели, тражили смо, тражимо и тражићемо како од господина краља, тако и од Босне, и ако буде каквог добра – то ће бити према њиховој милости. Још много желимо и хтјели бисмо да се састанемо са Вашом поштованом љубави, посебно због ових послова, али и због других послова да разговарамо као срдачни пријатељи.

Дипломатичке особености писма

Писмо које су Дубровчани упутили војводи Радичу 17. маја 1399. нема видљивих дипломатичких особености. Након краће интитулације и салутације, слиједи експозиција, уобичајена за њихову оновремену преписку. Чак је и крај писма, тачније његове завршне форме, готово идентичан са писмима које су му слали у претходном периоду, као и у

оном који је слиједио¹¹. По томе изгледа да и једна и друга страна нису били превише оптерећени ословљавањем и атрибутима који су уз то обично ишли. Очигледно да је и властима Општине и Санковићу прије свега било важно да кроз ову преписку ријеше проблеме који су сметали квалитетнијем развоју међусобних односа.

Установе и важнији термини

Замјена, 17 (ред у изворнику) – у средњовјековној Србији баштина је била неприкосновено добро. Између осталог, посједник је баштину могао мијењати, али искључиво својом добром вољом, што је морао да поштује и сам цар. У дипломатичкој грађи забиљежена је замјена посједа – од села до читавих жупа¹². Остаје отворено питање да ли се исто могло чинити у Босни. Овај податак могао би да укаже да је иста могућност постојала, или се можда радило само о пустим жељама војводе Радича Санковића, огорченим због продаје Приморја којом није добио ништа, иако је у тој области имао своју баштину.

Литература: *ЛССВ*, 31–33 (Р. Михаљчић, С. Ћирковић), 213–214 (Р. Михаљчић).

¹¹ Писмо је по форми, па и по обиму, готово идентично оном које су Дубровчани упутили војводи три мјесеца касније. О томе више видјети у: А. Смиљанић, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 6 (2013) 9–15.

¹² О једном таквом примјеру више видјети у: М. Шуица, *Повеља цара Уроша о замени посједа између кнеза Војислава и челника Мусе*, ССА 2 (2003) 143–166.

Arandel Smiljanić

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**LETTRE DE RAGUSE AU VOIVODE RADIČ SANKOVIĆ
A LA SUITE DE LA VENTE DU PRIMORJE**

1399, mai 17

Résumé

Le 17 mai 1399 les Ragusains adressent une lettre au voïvode Radič Sanković, en réponse à une lettre de protestation de ce dernier suite à la vente du Primorije (Littoral), car, selon lui, cela s'était fait sans son autorisation. Les Ragusains rejettent cette allégation en soulignant qu'ils ont précisément acheté le Primorije sur son conseil. Ils rappellent aussi leur amitié à l'égard de Radič, laquelle leur a commandé d'intervenir auprès du roi pour que le voïvode Radič soit dédommagé comme il convient en raison de la terre perdue du fait de cette vente. De ce fait, ils le convie à une réunion afin de résoudre le différent qui les sépare. Ce n'est que vers la fin du mois d'août que Radič a accepté cette invitation et délivré une charte à Dubrovnik par laquelle il reconnaissait la cession du Primorije, avec la vente de son village patrimoine de Lisac, ce qui a mis un terme au différent apparu dans leurs rapports.

Mots-clés: Ragusains, lettre, Radič Sanković, Primorije (Littoral), roi Ostoja, Bonsie, compensation.

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

ДВА ПИСМА КРАЉУ ТВРТКУ II ТВРТКОВИЋУ ПОВОДОМ ЗИМИШТА ВЛАХА КУЈАВИЋА

(I) Дубровник, 1406, новембар 1.
(II) [Дубровник], 1406, децембар 15.

Сажетак: Садржај рада су два писма Дубровачке општине упућена босанском краљу Твртку II Твртковићу поводом зимишта његових влаха Кујавића. Обичај да проводе зиму у приморју у околини Дубровника дубровачка влада настојала је да прекине, јер је 1399. године дошла у посјед наведеног подручја. Опречни ставови двају страна били су узрок честим неспоразумима и проблемима од којих су неки поменути у писмима.

Кључне ријечи: Твртко II Твртковић, Дубровник, власи Кујавићи, зимиште, XV вијек.

Важан елемент у животу средњовјековних влаха били су сточарска кретања и испаше. Пошто се на планинским пашњацима преко љета није могло прикупити довољно сточне хране да би се стока преко зиме могла исхранити, власи су били принуђени да се привремено премјесте на подручја која су то омогућавала. Док су се једни власи спуштали са планина у њихова подножја и котлине гдје је владала повољнија жупска клима, други су били принуђени да пређу дуже раздаљине и да зиму проведу у Приморју. Власи из Босне су све до краја XIV вијека обичавали да зимују у приморју око Сланог у околини Дубровника, као и на подручју Конавала. До нагле промјене дошло је 1399. године када је босански краљ Остоја продао Дубровчанима приморје од Курила до Стона. Нови власници нису дозвољавали да се настави са старим номадским обичајима, те су забрањивали насељавање босанских влаха на свом подручју под изговором да се новостечене земље обрађују. Забрана боравка влаха босанског краља Твртка II у зимским стаништима Дубровачког

* Ел. пошта: pavled@teol.net

приморја, поред напријед наведеног, имала је и своје политичке разлоге. Дубровачка влада је контролишући насељавање Приморја имала за циљ да осигура контролу над новостеченим територијама преко којих су прелазили важни путеви који су спајали Дубровник са његовим посједима на западу – Стоном и Пељешцем. С тим у вези стоји и одлука Дубровчана од 26. октобра 1406. да се из Приморја протјерају сви они који су се за вријеме протеклог рата са Босном (1403–1404) тамо доселили. Свака особа која је имала намјеру да се насели у Приморју морала је претходно да прибави дозволу дубровачког Малог вијећа. Ове забране и нагли прекид устаљених обичаја и уходаних траса влашких кретања биле су повод различитим сукобима са новим посједницима ранијих влашких зимишта. Писма која објављујемо један су дио од дјелимично сачуване преписке између Дубровчана и босанског краља и властеле која се односи на тај проблем. Будући да одлуке дубровачких вијећа за 1406. годину нису сачуване, ускраћени смо за детаљнији приказ сукоба око забране боравка влаха краља Твртка II у приморју око Сланог. Ово је и један од првих докумената у којима се помиње ова група влаха. Понекад се дешавало да у недостатку одговарајућих мушких чланова катунарске лозе старјешинство над катуном преузме жена. По мишљењу етнолога Миленка Филиповића, старјешина или оснивач влашког катуна Кујавића била је жена Кујава.¹

Ранија издања

Оригинали писама се нису сачували, већ само њихови преписи, који се налазе у првом тому архивске серије *Писма и упутства на*

¹ За основне информације о наведеној тематици в. М. С. Филиповић, *Височка нахија*, СЕЗ 43, Насеља и порекло становништва 25, Београд 1928, 210–211; D. Roller, *Agrarno-proizvodni odnosi na području Dubrovačke republike od XIII. do XV. stoljeća*, Zagreb 1955, 224–237; К. Јиречек, *Власи и Мавровласи у дубровачким споменицима*, Зборник Константина Јиречека I, Београд 1959, 193–204; Ј. С. Трифуноски, *Географске карактеристике средњовековних катуна*, Симпозијум о средњовјековном катуну одржан 24. и 25. новембра 1961. г., Сарајево 1963, 19–38; М. С. Филиповић, *Структура и организација средњовековног катуна*, Симпозијум о средњовјековном катуну, 45–108; Р. Živković, *Tvrtko II Tvrtković, Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo 1981, 52–53; Б. Храбак, *Из старије прошлости Босне и Херцеговине II*, Београд 2003; Е. Kurtović, *Seniori hercegovačkih vlahi, Hum i Hercegovina kroz povijest*, Zbornik radova sa međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Mostaru 5. i 6. studenoga 2009, Zagreb 2011, 648–649.

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or commission, written in a historical language (possibly Italian or Spanish). The text is dense and covers most of the page. It begins with a large initial 'F' and ends with a signature and date: 'F. M. de... 1578'.

Lettere e commissioni di Levante I, fol. 66

исток.² До сада су два пута објављивана. Прво писмо: М. Пуцић, *Споменици српски I*, 81–82, док. 151; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 499, док. 517. Друго писмо: М. Пуцић, *Споменици српски I*, 84, док. 156; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 499–500, док. 518. Издање оба писма приредили смо на основу дигиталних снимака који су направљени крајем јула 2010. године у Државном архиву у Дубровнику. Писма се не одликују неким специфичним дипломатичким особеностима и спадају у ред оних стандардних писма које је дубровачка влада слала владарима и властели у своме залеђу.

(I)

Текст**

+ Прѣсвѣтломѣ и прѣвисокомѣ г[оспо]д[и]нѣ Тврѣткѣ Тврѣтковику, по м(и)л(о)сти б[о]жиши |2| краљу Боснѣ и к томѣ вѣд владѣца г(а)да Дѣбровника кнеза, властель |3| и вѣд вѣсе шкине смѣрено поклоненик. Листѣ краљевства ти |4| примисмо и раздѣлѣсмо цо намѣ великостѣ краљевства ти пише за |5| влахе Крѣвике с инеми власи просе да бисмо им(ѣ) дали прѣстать |6| ѣ зимице х(ѣ) сеи зиме на нашѣ хѣ землѣ хѣ. Краљевство ти зна крѣ и лани |7| писа наамѣ листѣ за ни х(ѣ) да тѣи на нашѣ хѣ землѣ х(ѣ) прѣсток ѣ зимице х(ѣ) |8| до коле имѣ наиде с(е) зимице гдѣ но кѣ б[и]ти на приликѣ. И ми за ѣгвдиди |9| краљевствѣ ти испљнисмо³ хѣтѣнѣк ваше великостѣ и рекосмо |10| да прѣсток шнѣи зимѣ и шни тѣи стога вѣ велике цѣте наамѣ |11| исчинише и по цѣта хѣ ѣбише намѣ члов(ѣ)ка. И за тѣ многиши великѣ |12| сти ти писасмо и не би намѣ нѣдне шправе за крѣвѣ а сѣди приѣстивѣ их(ѣ) |13| с теи крѣви билѣ би ѣзрокѣ да се и хѣгк ѣчини. Затѣ многѣ ѣмилико |14| краљевство ти молимо не зазри наамѣ ваша м(и)л(о)стѣ прости ни крѣ тои |15| не моремо ѣчин(и)ти а крѣ за травѣ⁴ за чѣстѣ цо пише краљевство ти ми |16| тои нѣсмо гледали раздѣ како бисмо великостѣ т[и] ѣгвдиди а нимѣ да кѣ |17| добро да ето сами а сѣвѣ шѣетише. И Б(о)гѣ ви ѣмножи краљевства. +
+ м(ѣ)с(е)ца нокмѣврига .ѣ. днѣ ѣ Дѣбровникѣ лѣтѣ .ѣ.оѣ.ѣ.

² DAD, *Lettere e commissioni di Levante I*, fol. 66, 68’.

** Редакција издања и превода оба писма: Т. Суботин Голубовић.

³ М. Пуцић: испљнисмо.

⁴ М. Пуцић: правдѣ.

Превод

+ Пресвијетлом и узвишеном господину Твртку Твртковићу, по милости божјој краљу Босне и к тому, од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од читаве Општине смјерни наклон. Писмо краљевства ти примисмо и разумјели смо шта нам височанство краљевства ти пише за влахе Кујавиће који са осталим власима траже да им дозволимо да ове зиме бораве у зимиштима на нашим земљама. Краљевство ти зна да нам је и лани писано писмо за њих да се ту на нашим земљама задрже у зимиштима док им не нађете прикладне зимске станове. И ми [желећи] краљевству ти угодити, испунисмо захтјев Вашег височанства и дозволили смо им да презиме ону зиму, и док су ту боравили велику су нам штету починили и, на несрећу, убише нам човјека. И због тога смо височанству више пута писали не добивши за убиство никакве задовољштине и ако би им сада убиство прошло [некажњено], био би то узрок да се и горе догоди. Због тога, краљевство ти најљубазније молимо да нас не кори и да нам Ваша милост опрости јер то не можемо учинити јер за траву, за углед, што пише краљевство ти, нисмо се обазирали, изузев како би височанству и њима добро угодили, а сами од себе починише несрећу. И Бог Вам умножи краљевства. +

+ Мјесеца новембра 1. дан у Дубровнику, љета 1406.

(II)

Текст

+ Прѣсвѣтломъ и прѣвисокомъ г[оспо]д[и]нъ краљу Тврѣткѣ Тврѣтковику по м(и)л(о)сти |2| и по изволенію в[о]жикм(ь) краљ Боснѣ и котомъ удѣ владѣцагѣ гр(а)да Дѣбров|3|ника кнеза, властель и удѣ вѣсе в[о]пкине смер(е)но поклонник. |4| Листъ великости краљкѣства ти примисмо и разѣмѣсмо що |5| намъ краљкѣство ти пише за в[о]не влахе ваше ако море в[и]ти |6| да би смо имъ рекли прѣстать в[о]еи зиме на нашемъ котари. Вѣли|7|кость краљкѣства ти море знать, крѣ ви смо и прѣво за тѣ в[о]дѣписали |8| а и сѣде пишемъ и госп(о)домъ в(о)гѣмъ свѣдочимо се⁵ да вѣсе в[о]нои що би се |9| нами могло ѣчин(и)ти що би на ваше ѣгѣгкниѣ и да се ваша про|10|шнѣ испльни не в[о]смо се пощед(и)ли ни се щедимо и толикогѣ |11| и сѣди пишемъ, а този г(оспо)д(и)не не моремо никако ѣчин(и)ти. Ѣни толик(е) |12| щете нашѣмъ ѣчинивъ и наконъ

⁵ М. Пуцић: ѣ.

Handwritten text in Cyrillic script, likely a letter or commission. The text is written in a cursive style on aged, yellowed paper. The content is dense and difficult to decipher due to the handwriting and some fading. The text appears to be a formal document, possibly a letter or a commission, as indicated by the caption. The text is written in a cursive style, characteristic of the 17th century. The paper shows signs of age, including discoloration and some staining. The text is written in a single column, with some lines starting with a large initial letter. The overall appearance is that of an old, handwritten document.

Lettere e commissioni di Levante I, fol. 68'

вѣсѣхъ шеть крѣвь вѣдъ нѣхъ(ь) пролили |13| и ѡбѣвь кѣднога вѣдъ нѣхъ(ь).
И сѣди шпетъ припѡстивъ ихъ(ь) били бисмо ми |14| ѡзрокъ хѡгкѣга и да
се векѣ крѣвь ѡчини и пролик. И затѡ моли|15|мо ти славѡ кралкѣвѣства
прѣзри и неvigъ наамъ за зло крѣ тои |16| не моремо ѡчин(и)ти крѣ не
бисмо хѡтни⁶ б[и]ти ѡвоице и ѡзрокъ крѣви|17|пролитѣга. +
+ м(ѣ)с(ѣ)ца декем(ь)врига .ѣ. днѣ лѣтѡ .ѣ.ѡ.ѡ. +

Превод

+ Пресвијетлом и преузвишеном господину краљу Твртку Твртковићу по милости и вољи божјој краљу Босне и к тому, од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од читаве Општине – смјерни наклон. Писмо височанства краљевства ти примисмо и разумјели смо шта нам је краљевство поручило за оне Ваше влахе – ако бисмо могли да им дозволимо да бораве ову зиму на нашем подручју. Височанство краљевства ти може да зна, јер смо Вам и раније за то писали, а и сада пишемо а Господ Бог нам је свједок, да све оно што би могли учинити за Ваше добро и испуњење Ваше молбе – не би се штедјели нити се штедимо, а то Вам и сада потврђујемо, али то господине, не можемо никако учинити. Они су толике штете нашим учинили и послѣ свих штета крв њихову пролили и убили једнога од њих, а уколико би их сада опет пустили, ми бисмо били узрок још горега – да се већа несрећа деси и крв пролије. И зато, молимо ти славу краљевства, праштај и не узми нам за зло јер то не можемо учинити, јер не бисмо хтјели бити убице и узрок крвопролића.

+ Мјесеца децембра 15. дан, љета 1406. +

⁶ Љ. Стојановић: хѡтни.

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**DEUX LETTRES DU ROI TVTRKO II TVRTKOVIĆ AU SUJET
DU LIEU D'HIVERNAGE DES VALAQUES KUJAVIĆI**

(I) Dubrovnik, novembre 1er, 1406
(II) [Dubrovnik], décembre 15, 1406

Résumé

Ce travail porte principalement sur deux lettres adressées par le gouvernement ragusain au roi de Bosnie Tvtrko II Tvrtković à l'occasion d'un litige portant sur le lieu d'hivernage des valaques Kujavići du roi. Les Ragusains souhaitaient mettre un terme à la coutume voulant que les valaques passent l'hiver sur le littoral, dans les environs de leur ville, car cette région était devenue en 1399 partie intégrante de leur territoire. Faisant valoir que ces contrées étaient désormais cultivées, les autorités de Dubrovnik s'opposaient au séjour des valaques et de leurs troupeaux dans cette région ce qui a été à l'origine de nombreux malentendus dont certains sont mentionnés dans ces deux lettres.

Mots-clés: Tvrtko II Tvrtković, Dubrovnik, valaques Kujavići, lieu d'hivernage, XVème siècle.

Тамара Вуковић*

Академија наука и умјетности
Републике Српске
Бања Лука

ДУБРОВАЧКО ПИСМО ВОЈВОДИ САНДАЉУ О ПРОДАЈИ ОРУЖЈА КОТОРАНИМА И БРИГАНТИНА

1412, октобар 18.

Сажетак: У љето 1412. војвода Сандаљ Хранић повео је своје одреде против Котора, како би га коначно освојио. Његови одреди су пустошили градско подручје, али сам Котор нису могли да освоје без поморских снага. У јесен обраћа се Дубровачкој општини, од које тражи да му прода бригантин, али и негодује због продаје оружја Которанима. Дубровчани га подсјећају да је у њиховом граду слободна трговина оружјем, те тврде да упркос томе Котору нису продали оружје. Такође, извјештавају га да му не могу продати бригантин, јер и сами морају да их купују на другим мјестима.

Кључне ријечи: велики војвода Сандаљ, Дубровник, оружје, балистре, оружари, Котор, бригантин.

Након што је својој области припојио Нови, а послије погибије Радича Црнојевића 1396. и Будву, Сандаљ Хранић Косача је истакао стара босанска права над Котором. С обзиром на то да је которске солане могао релативно лако заузети, Которани су се обавезали да ће му исплаћивати дио прихода од продаје соли. У првој деценији XV вијека војвода Сандаљ је био заокупљен сложеним војнополитичким дешавањима у Босни, што је ослабило његове позиције према Котору. У таквим условима јачао је притисак Балшића, господара Зете, који су покушали да прошире своју власт на рачун Котора, чиме се само појачала несигурност међу његовим грађанима, који су 1404. и 1405. упутили молбу Млетачкој републици да их узме под своју заштиту.¹ Которани су били увјерени да у то доба, у веома промјењивим војним и политичким приликама у Зети и на Јадрану, релативну сигурност могу једино добити уколико се ставе под окриље

* Ел. пошта: vukovic-tamara@hotmail.com

¹ S. Ljubić, *Listine V*, 48–49 и 62.

Венеције. Сенат је ове понуде одбио, али им је и поручио да не одустају од своје намјере.

Нови политички заплети у Далмацији и Зети утицали су на промјену млетачког става према Котору. Млечани су се 1410. први пут отворено сагласили са преузимањем власти у Котору.² Почетком 1411. обновљени су преговори са низом појединости о предаји града³, а трајали су све док Сандаљ Хранић није покренуо питање својих права над Котором⁴. Пошто су се повукли из преговора, Млечани су понудили посредовање у спору између Сандаља и Которана.

Промјене Сандаљевих политичких ставова, које су између осталог крајем 1411. довеле и до брака са Јеленом Балшић, пружиле су му могућност да коначно ријеша питање статуса Котора. У августу 1412. Сандаљеви одреди су ушли на которску територију, те опустошили градску околину и сасјекли винограде, али сам град нису могли заузети без бродова. Почетком октобра војвода Сандаљ успио је да набави један каталонски брод, чију посаду су највећим дијелом чинили Дубровчани, и да га пошаље у Бококоторски залив. Дубровачка влада није одобравала учешће својих грађана на каталонском броду и одбила је Сандаљев захтјев да му продају један свој брод.⁵

² S. Ljubić, *Listine VI*, 53–54.

³ Исто, 140–141.

⁴ Исто, 157–158.

⁵ С. Ћирковић, *Историја Босне*, 192–214; *Историја Црне Горе II–2*, Титоград 1970, 87–112 (И. Божић); М. Милошевић, *Которске понуде Венецији за преузимање власти (1396–1420)*, Гласник цетињских музеја VI (1973) 5–13; М. Šunjić, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo 1996, 129–140; Р. Butorac, *Kotor za samovlade (1355.–1420.)*, Perast 1999, 73–98; В. Ћоровић, *Историја Босне*, Бања Лука – Београд 1999, 375–410; Б. Храбак, *Венеција и Сандаљ Хранић у његовом ширењу по приморју почев од Херцег-Новог*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине I, Београд 2003, 74–86; исти, *Јадран у политичким и економским настојањима Сандаља Хранића и Степана Вукчића Косаче*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине III, Београд 2004, 121–133; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*, Sarajevo 2009, 82–89, 168–192; П. Драгичевић, *Два писма Дубровачке општине војводи Сандаљу поводом куповине брода и једне поморске непогоде*, ГПБ 4 (2011) 89–91.

Дипломатичке особености и ранија издања

Писмо је сачувано као концепт дубровачког логотета Руска Христифоровића у првом тому серије *Писма и упутства на исток*⁶. Исписано је канцеларијском минускулом у 32 реда. Документ нема значајнијих дипломатичких особености.

Досад је два пута објављиван: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 113–114, док. 210; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 284–285, док. 304.

Ово издање приређено је на основу снимка начињеног средином јула 2008. у Државном архиву у Дубровнику.

*Текст писма***

+ Славном⁸ и велможном⁸ г(оспо)д(и)н⁸ Сандаљу м[и]л[ос]ти^у Б(о)жи^м(ь) великом⁸ |2| во^кводи р^дсага босанскога ^вд^ь влад^дцаг^в гр[а]да Д^бровника |3| кнеза властель и ^вд^ь в^ьсе ^вп^кине ^мног^влюбимо поздрављ^ньк. |4| Пис(а)ник ваше ^вь ^всем ^пчтене ^при^зани ^примисмо и ^раз^дм^ѣсмо |5| и ^на^пр^ьво ^цо ^ваша ^м(и)^л(о)ст^ь ^пише ^кр^ь ^по ^вашо^и ^довро^и ^лю^вѣ^ѣ |6| ^пр^имили ^смо ^те ^и ^за^писали ^за ^нашега ^слаткога ^и ^мног^впчтенога⁷ |7| ^бр(а)та ^и ^краснога ^вѣ^кника ^и ^властелина ^Дбровника ^гр(а)да. ^Г(оспо)д(и)не |8| ^во^квода ^такози ^кс(т^ь) ^и ^тако^и ^др^ьжимо. ^Б(о)г^ь ^вѣ^к ^ком⁸ ^нѣ^ѣ ^ни^щр(ь) |9| ^скровно ⁸ ^всем^ь ⁸ ^чем^ь ^бисмо ^могли ⁸г^вдит(и) ^г(о)сп(о)д(е)ств⁸ ^ти ^ради ^бисмо. |10| ^И ^щѣ ^цо ^ваша ^м(и)^л(о)ст^ь ^пише ^кр^ь ^чѣ^кте ^по ^люд^ьс^ѣх^ь ^рѣ^чех^ь |11| ^говоре ^кр^ь ^вр^ьж^иа ^и ^вал^ѣстри⁸ ^при^хв^дили ^с8 ^и ^при^хв^де ^{из}ь |12| ^нашега ^мѣ^ста ⁸ ^Котор^ь. ^И ^зато^и ^вашо^и ^м(и)^л(о)сти ^сь ^всак^м[ь] ^лю^бо|13|вию ^довр^м[ь] ^вд^ьгов(а)рамо: ^ми ^имамо ^ма^исторе ^вд^ь ^вр^ьж^иа ^кои |14| ^сто^к ^с ^нами ^на ^плат⁸ ^и ^на ^дѣ^ѣт^ь ^да ^си ^с8 ^вол^ни ^сво^га ^вр^ьж^ьа |15| ^пр^одати ^вьсаком⁸ ^и ^из^ьнести⁹ ^на ^двор^ь ^а ^ина^ко ^их(ь) ^не ^бисмо ^могли |16| ^имати ^ни ^д(а)н^ь ^не ^би ^хвт^ѣли¹⁰ ^сто^ат^ь¹¹.

⁶ DAD, *Lettere e commissioni di Levante* I, fol. 89.

** Редакција издања и превода: Т. Суботин Голубовић.

⁷ Љ. Стојановић: *многвпчтеного*.

⁸ М. Пуцић: *валестри*.

⁹ Љ. Стојановић: *изънети*.

¹⁰ Писар Руско Христифоровић је првобитно написао ријеч *могли*, коју је потом прецртао и изнад ње написао ријеч *хвтѣли*.

¹¹ Ову ријеч је Пуцић испустио.

И възда¹² к¹³ ѡтворень биль |17| градъ за такове работѣ всакѡмъ како¹⁴ и г(о)сп(оде)тво ти зна а на властитѡ |18| къди ѡ рати и ѡ немирѡ бѣше кралкѣвство ѡгръско съ кралкѣв|19|ствѡм[ъ] босаньсцѣмь Дѡбровникъ бѣше ѡтворень всакѡмъ бошь|20|нианинѡ кѡповат[ъ] ѡрѡжья и изьнести. И кѡповахѡ и изьно|21|шахѡ колико хтѣхѡ¹⁵ такои и съди волгань к всаки кѡп[и]ти |22| и изьнести. Я видѣ и Которане просили сѡ ѡрѡжия ѡдѣ ѡпъкине |23| али имь дали нѣсмо крѣ за насѣ потрѣбѣк. Зато воквода моли|24|мо те како нашега слаткога ѡбѣтника бѣди ти м(и)л(о)сть немои |25| слѡшати злѣхѣ люди рѣчи крѣ Б(о)гѣ зна ѡни смо твои прави приа|26|телькѣ и ѡбѣтницѣ¹⁶ кои смо ѡдѣ постанья били. И за бригень|27|тинь такогѣ молимо не вигѣ намѣ за зло г(о)сп(оде)тво ти крѣ на съ|28|данкѣ врѣме за нашѡ потрѣбѣ кѡпили смо и кѡпили бисмо¹⁷ ѡдѣ инѣхѣ |29| странѣ, а продати не моремо какѡ смо г(о)сп(оде)твѡ и прѣво ѡписали.

+ м(е)с(е)ца ѡктѣвриа · ѿ · д[а]нь
 ѡ Дѡбровникѡ лѣто
 · ѿ · ѡ · и · ѿ · ѿ · лѣтѡ ·

Превод

+ Славноме и велможное господину Сандаљу, милошћу божјом великом војводи Русага босанскога, од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и од све Општине многосрдачни поздрав. Писмо Ваше поштоване пријазности смо примили и разумјели, а понајприје што Ваша милост пише да смо те по Вашој доброј жељи примили и уписали за нашега драгог и многопоштованог брата и дивног вијећника и властелина града Дубровника. Господине војвода, тако јесте и тако сматрамо. Бог, коме ништа није скривено, зна – у свему у чему бисмо могли угодити господству ти радо бисмо (учинили). И још што Ваша милост пише да сте чули гласине које људи изговарају да су оружје и балистре долазили и долазе из нашег мјеста у Котор. И зато, Вашој милости са сваком добром жељом одговарамо: имамо мајсторе оружаре који бораве код нас под најмом и уз договор да су слободни своје оружје

¹² М. Пуцић: въздѣ.

¹³ М. Пуцић: ѣ.

¹⁴ Ову ријеч је Стојановић испустио.

¹⁵ Љ. Стојановић: хотѣхѡ.

¹⁶ М. Пуцић: ѡбѣтници.

¹⁷ Љ. Стојановић је изоставио: кѡпили бисмо.

Handwritten text in an old Cyrillic script, likely a letter or commission. The text is dense and includes several lines of script. At the bottom right, there is a distinct signature block containing the following elements:
1. A stylized signature.
2. The text "Іоаннъ Митрополитъ" (John Metropolitan).
3. The text "и епископъ" (and bishop).
4. The text "всѣхъ Русскихъ Земель" (of all Russian Lands).

Lettere e commissioni di Levante I, fol. 89

продати свакоме и изнијети изван града, а у противном их не бисмо могли задржати, ни дана не би хтјели остати. И увијек је био отворен град свакоме за такве послове, како и господство ти зна, посебно када је Угарско краљевство било у рату и немиру са Босанским краљевством, Дубровник је био отворен сваком Бошњанину да купи и изнесе оружја и куповали су и износили колико су хтјели, а тако и сада слободан је свако да купи и изнесе. А видјевши да су и Которани молили оружје од Општине, нисмо им га дали, јер је и нама потребно. Зато те молимо војводи, као нашег драгог савезника, буди милостив, немој слушати ријечи злих људи, јер Бог зна да смо твоји прави пријатељи и савезници који смо били од почетка. И за бригантин такође не узми нам за зло господство ти, јер у данашње вријеме купили смо и купили бисмо их за наше потребе и са других страна, а продати не можемо како смо господству и раније одговорили.

+ Мјесеца октобра 18. дан
у Дубровнику године
1412. љето.

Важнији термини

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњен следећи појам: **бригантин** (ГПБ 2, 151–152).

Балистра (итал. *balestra*), 11 (ред у изворнику) – оружје којим су се бацале стријеле, камене и металне кугле на даљину, самострел.

У XIV и XV вијеку постала је дубровачко званично наоружање, а њена израда и набавка били су под државном контролом. Дубровачка општина снабдијевала се балистрадама директно из Венеције до краја XIV вијека. Од тог времена мајстори за балистре боравили су у Дубровнику, а били су поријеклом из Венеције, Перуђе, Барлета и Анконе.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik* I, Zagreb 1908–1922, 19–20; M. J. Динић, *Прилози за историју ватреног оружја у Дубровнику у суседним земљама*, Глас СКА 83 (1934) 57–97; Г. А. Шкриванић, *Оружје у средњовековној Србији, Босни и Дубровнику*, Београд 1957, 111–121; G. Škrivanić, *Samostrel i njegova primena u XV veku*, *Vesnik Vojnog muzeja* 11–12 (Beograd 1966) 381–386; *Vojna enciklopedija* 8, Beograd 1974, 329 (G. Škrivanić); Đ. Petrović, *Dubrovačko oružje u XIV veku*, Beograd 1976, 67–83.

Tamara Vuković

Académie des sciences et des arts
de la République Serbe
Banja Luka

**LETTRE DE DUBROVNIK AU VOIVODE SANDALJ
CONCERNANT LA VENTE D'ARMES AUX GENS DE KOTOR ET
UNE BRIGANTINE**

18 octobre 1412

Résumé

La politique de Sandalj envers Kotor, vers la fin du XIV siècle et le début du XVème, se résumait principalement à une lutte pour le contrôle des salines et la perception d'un tribut sur les revenus de cette ville, et faisait suite à la nouvelle situation instaurée en Zeta. Les gens de Kotor étaient convaincus que ce n'est qu'en se plaçant sous la protection de Venise qu'ils pourraient s'assurer une sécurité économique et politique. Après avoir réglé ses rapports avec le roi de Hongrie et les Balšić, seigneurs tenant la Zéta, Sandalj s'est trouvé en situation de résoudre la question de Kotor. En été 1412, ses troupes ont dévasté les environs de Kotor et, au début de l'automne, il a tenté d'armer une flotte, afin d'attaquer la ville depuis la mer. Les Ragusains, auxquels il s'était adressé à deux reprises pour solliciter leur aide, ont refusé le 18 octobre 1412 sa demande de lui vendre un de leurs navires. De même, ils ont rejeté ses accusations leur reprochant d'avoir vendu et livré des armes aux gens de Kotor, puisque la pratique du commerce des armes était une activité libre dans leur ville.

Mots-clés: Grand voïvode Sandalj, Dubrovnik, armes, balistes, armuriers, Kotor, brigantine.

Радмило Пекић*

Универзитет у Приштини
Филозофски факултет
Одељење за историју
Косовска Митровица (Србија)

**УГОВОР РАДОВАНА ЂУРЂЕВИЋА МИРИЛОВИЋА
О РАДУ У ДУБРОВНИКУ**

Сажетак: Познато је да се у Дубровачком архиву налазе бројни уговори о раду из средњовјековног периода, које су склапали дубровачки послодавци са становништвом из сусједних подручја. Један од таквих уговора склопио је почетком 1415. године Радован Ђурђевић из Мириловића и његова кћерка Радослава, која се покатоличила и промијенила име. У раду је презентована транскрипција, превод и анализа документа, из којег се види како су и под којим условима Радован Ђурђевић из Мириловића и његова кћерка добили запослење код Марина Максића у Дубровнику.

Кључне ријечи: Мириловићи, Радован Ђурђевић, Радослава, Ана, Марин Максић, Дубровник.

У књигама Дубровачког архива, *Diversa Notariae* и *Diversa Cancellariae* евидентирани су бројни уговори пословне природе, међу којима се по бројности истичу уговори о раду. Недостатак радне снаге на подручју средњовјековног Дубровника омогућавао је запослење, па је бројна популација из залеђа и шире долазила у Дубровник да пронађе ухљебљење. Тешке животне прилике изазване епидемијама, ратним сукобима и неимаштином код куће, утицале су да најамници, не бирајући под којим условима прихватају послове, склапају уговоре о раду. Са овим уговорима често су повезани уговори о изучавању различитих занатских вјештина. Особе које су тражиле запослење и склапале уговоре о раду познате су у историјској литератури под називом најамни радници, слуге, односно послуга. Овим проблемом бавили су се, како у склопу ширих

* Ел. пошта: bijeljani@yahoo.com

тема, тако и у засебним радовима бројни домаћи и страни истраживачи, па о овом питању постоји богата литература.¹

Уговори о раду нарочито су карактеристични за XIV и XV вијек, од када је робље постепено замијенила тзв. „кућна послуга“. Склапала их је како мушка, тако и женска популација. Међу њима је велики број уговора гдје малолетне особе ступају на рад у својству слуга и слушкиња. У тим случајевима умјесто њих уговоре договарају њихови најближи, отац, мајка, понекад браћа или рођаци. Такође је регистрован и велики број удовица које траже запослење и склапају понижавајуће уговоре о раду.²

Цијена рада је најчешће била незнатна, док је основни мотив запосленика био да за свој рад од послодавца добије становање, храну и одијевање. Познати су уговори гдје радник пристаје да доживотно служи послодавца за храну и становање, уз обавезу да га послодавац не отпусти уколико се овај разболи.³

Како су поступали послодавци са најамницима није нам познато, већ само можемо претпоставити да је положај радника зависио од степена хуманости послодавца. Из докумената не можемо сазнати какве су имали услове становања, хране и одијевања. Ипак, из докумената сазнајемо да су послодавци изнајмљивали своје слуге пословним партнерима и њихов рад наплаћивали задржавајући новац за себе.⁴ Истовремено и поред законских забрана, послодавци су злоупотребљавали свој

¹ Р. Самарцић, *Подмладак дубровачких трговаца и занатлија у XV и XVI веку*, Зборник студенских стручних радова I, Београд 1948, 62–78; I. Orgio, *The domestic Enemi: The Eastern Slaven in Tuscany in the Fourteenth and Fifteenth Centuries*, *Speculum* XXX–3 (1955) 321–366; М. Спремић, *Дубровник и Арагонци (1442–1495)*, Београд 1971, 190–203; В. Храбак, *Момци из Херцеговине и Босне у дубровачком занатству, трговини и роторству у XIV, XV и XVI веку*, *Prilozi II u Sarajevu IX* (1973) 23–62 (= Б. Храбак, *Из старије прошлости Босне и Херцеговине I*, Београд 2003, 144–180); Д. Динић-Кнежевић, *Прилог проучавању миграција нашег становништва у Италију током XIII и XIV века*, *Годишњак ФФ у Новом Саду XVI–1* (1973) 39–62; Ј. Луčić, *Обрти и услуге у Дубровнику до роџетка XIV stoljeća*, *Zagreb* 1979; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века*, *Нови Сад* 1995, 35–108; Р. Pineli, *Od Dubrovnika do Firenze: Bilješke o novačenju posluge u 15. stoljeću*, *Anali Zavoda za povijesne znanost HAZU* 64 (2008) 65–80.

² DAD, *Diversa Notariae (Div. Not.)* V, fol. 33 (31. I 1325); fol. 39 (19. II 1325); fol. 40^v (23. II 1325); fol. 56^v (27. III 1325); *Diversa Cancellariae (Div. Canc.)* VI, fol. 75^r (8. I 1321); XXXIII, fol. 119 (21. VIII 1398).

³ DAD, *Div. Not.* V, fol. 53 (18. III 1325); VII, fol. 66 (10. II 1354); IX, fol. 96 (1. XII 1373); XIII, fol. 23^r (20. X 1419). Бројни су примјери уговора у којима су слуге радиле само за издржавање.

⁴ DAD, *Div. Canc.* XLVI, fol. 157^r (10. III 1430).

положај и користили слушкиње као наложнице. Многе од њих рађале су незакониту дјецу. Међутим, било је послодаваца који су пазили своје раднике, што сазнајемо из тестамената. Из љубави завјештавали су им вриједне поклоне, а било је и случајева да послодавац слуги завјешта сву своју имовину.⁵ Поред тога, познато је да су послодавци по католичком обреду крстили најамне раднике и мијењали им имена, са чиме су они као и њихови турсори били сагласни.

У Дубровнику су на католичанство прелазили средњовјековни становници Невесиња, Дабра, Билеће и других подручја. У Дубровник је 1413. године из Дабра отишао Радослав Сладановић, који је крштен по католичком обреду и промијенио је име у Тонко. Из истог мјеста, нешто касније, отишла је и Љубисава Веоковић, која је имала осам година, а по крштењу је добила име Вентурина.⁶ Априла 1414. године из Невесиња је отишла и постала слушкиња Радослава, кћерка Радоја Рачића.⁷ И она се најприје својевољно крстила у католичкој вјери, а потом је добила запослење код једног трговца.⁸ Из села Корита, смјештеног између Билеће и Гацка, био је Радоња Радојевић, кога је старији брат довео у Дубровник и дао да служи и учи занат, на период од девет година, код чувеног златара Јована Прогановића из Новог Брда. Радоња је крштен по католичком обреду, а ново име било му је Марко.⁹ Иако се у документу изричито не наводи, вјероватно је по католичком обреду крштен и Милисав Миљеновић из Дабра, из мјеста Поникве, за кога се сматра да је радио фреске у цркви у Столиву. Приликом ступања у службу код чувеног сликара Ивана Угриновића, добио је име Петар.¹⁰ Један од таквих уговора је предмет овог рада.

⁵ Р. Пекић, *Фирентинци на Балкану 1300–1600*, Косовска Митровица 2012, 137, 141–142, 445.

⁶ Р. Пекић, *Жупа Дабар у средњем вијеку*, 140–141, 154; Ђ. Тошић, *Неколико примјера покатоличавања становништва из средњовјековне Босне*, Мешовита грађа (Miscellanea) XXVII (2006) 136–138.

⁷ DAD, *Div. Not.* XII, fol. 20 (5. IV 1414); Р. Пекић, *Невесињци на служби у Дубровнику у XIV и XV вијеку*, Зборник радова Филозофског факултета XXXVI (Косовска Митровица 2006) [2007] 98.

⁸ Ђ. Тошић, *Неколико примјера покатоличавања становништва из средњовјековне Босне*, 133–135.

⁹ DAD, *Div. Not.* XLIII, fol. 130^v; Р. Самарџић, *Подмладак дубровачких трговаца и занатлија у XV и XVI веку*, 72; С. Fisković, *Dubrovački zlatari od XIII. do XVII. stoljeća*, Split 1949, 165.

¹⁰ DAD, *Div. Sanc.* LXXV, fol. 48^v; В. Ђурић, *Дубровачка сликарска школа*, Београд 1964, 271–272; М. Sivrić, *Srednjovjekovna župa Dabar*, Srednjovjekovne Humske župe, Mostar 1999, 215–216, 219.

Опис документа и ранија издања

Уговор о раду Радована Ђурђевића из Мириловића и његове ћерке Радославе регистрован је на 68. страници у кодексу бр. 12 архивске серије *Diversa Notariae*. Исписан је на другој половини поменуте странице у 11 редова и није датиран, те вријеме склапања уговора сазнајемо са претходне странице (67 verso), на којој је на почетку написано *6. januar 1415*.¹¹

Овај уговор сличан је другим уговорима о служењу, када су у питању услови рада, али због своје садржине значајан је за проучавање вјерских прилика у дубровачком залеђу. На овај документ пажњу је скренуо Радован Самарцић, а његов садржај у цијелости досад није објављиван.¹²

Текст уговора

Radouan Jurgieuich¹³ Vlach di Ymirillouich, locavit se et operas |2| suas dompno Marino de Macxi usque quo placuerit dicto dompno |3| Marino, cui dedit unam filiam suam nominatam Radoslawa, bati|4|zatom per dictum dompnum Marinum – nunc pro batismo recepto vocatur |5| Anna – promitens dictus Radouan laborare et seruire fideliter. |6| Et dedit dictam filiam suam super anima dicti dompni Marini |7| ut faceret ei de bono. Et hoc quia dictus dompnus Marinus |8| promixit dictus dompnus Marinus (!) dare dicto Radouano et |9| vestimenta, et bene tractare dictam Annam et dare sibi et |10| vestimenta condecenter et non relinquere eam donec vixerit in hoc |11| mondo¹⁴. Judex et testis ut supra.

Превод

Радован Ђурђевић, влах од Мириловића, изнајмио је себе и свој рад господину Марину Максићу, све дотле док се буде свидјело реченом господину Марину, давши му и једну своју кћер, по имену Радослава, коју је речени господин Марин крстио – сада се по примљеном крштењу зове Ана – при чему је поменути Радован обећао да ће му радити и вјерно

¹¹ DAD, *Div. Not.* XII, fol. 68 (6. I 1415).

¹² Р. Самарцић, *Подмладак дубровачких трговаца и занатлија у XV и XVI веку*, 65.

¹³ Може се читати и као: Jurgiouich.

¹⁴ Требало би: mundo.

Radunus Ingeronius. vltus & vnicuersalis locum p[ro]p[ri]o
suo d[omi]no g[er]mo & m[er]ito. v[er]o quo p[ro]p[ri]o d[omi]no d[omi]no
g[er]mo. Cui d[omi]no. vna filiam suam nona h[ab]uit. Car
satum p[ro]p[ri]o d[omi]no g[er]mo suo p[ro]p[ri]o h[ab]uit. Car
dima. p[ro]p[ri]o d[omi]no h[ab]uit. Car. p[ro]p[ri]o h[ab]uit.
Et d[omi]no d[omi]no filiam suam p[ro]p[ri]o d[omi]no h[ab]uit. Car
vt fuit a d[omi]no. Et hoc d[omi]no d[omi]no g[er]mo
p[ro]p[ri]o d[omi]no d[omi]no m[er]ito. Car. d[omi]no h[ab]uit. Car.
Vopny. Et bene p[ro]p[ri]o d[omi]no g[er]mo. Et d[omi]no d[omi]no
Vopny. p[ro]p[ri]o a d[omi]no relinquit. Car. d[omi]no h[ab]uit. Car.
mo d[omi]no. July. Et t[er]m[in]o ut d[omi]no.

служити. А предао је речену кћер своју на душу реченом господину Марину како би учинио њој на добро. А то је зато што је речени господин Марин обећао да ће давати споменутом Радовану и одјећу, као и да ће се добро бринути о реченој Ани и давати јој и одјећу како приличи и да је неће напустити док живи на овом свијету.

Судија и свједок као горе.

Просопографски подаци

Радован Ђурђевић (Radouan Jurgieulich), 1, 5, 8 (ред у изворнику) – био је поријеклом из средњовјековног влашког рода Мириловића, по коме су имена добила насеља Доњи и Горњи Мириловићи у данашњој општини Билећа.

Власи Мириловићи (Vlach di Imirillouich), 1 – помињу се у Дечанским хрисовуљама, па се сматра да су дошли с подручја средњовјековне Србије под планину Видушу, на подручје средњовјековне Билеће. У дубровачким изворима Мириловићи се први пут помињу 60-их година XIV вијека, и то њихови катунари Дудоје и Његован Мириловић.¹⁵

Из катуна Мириловића био је и Милош Радојковић, који је августа 1366. године у Дубровнику продао пет крава. Том приликом као јамци забиљежени су и други Мириловићи и то: Вукић Богишић, Руско Гривошевић, Богослав Првечић, Богавац Бајковић и Медош Стојсалић.¹⁶

У судском процесу датираном 13. марта 1371, а у вези са одузимањем уља вриједности 18 перпера, као оптужени наведена су двојица браће Риноје и Никола Дуповчић из катуна Мириловића, и два Невесињаца из села Жиљева.¹⁷

Као и данашња насеља Билеће, тако су постојали и катуни Доњих и Горњих Мириловића, што потврђује дубровачка архивска грађа. На

¹⁵ В. Нрабак, *O hercegovačkim vlaškim katunima prema poslovnoj knjizi Dubrovčanina Dživana Pripčinovića*, GZM 11 (1956) 29–39, 33; D. Kovačević, *Srednjovjekovni katun ro dubrovačkim izvorima*, Симпозијум о средњовјековном катуну одржан 24. и 25. новембра 1961. г., Сарајево 1963, 125–126; Ђ. Тошић, *Доњовлашки родоци Влаховићи и Мириловићи у источној Херцеговини*, Радови ФФ у Бањој Луци 5 (2002) 195–212; исти, *Прилог проучавању Доњих влаха у источној Херцеговини*, Зборник за историју БиХ 4 (2004) 104–108; С. Рудић, *Властела илирског гробовника*, Београд 2006, 184–185; Е. Kurtović, *Prilog historiji Vlaha Mirilovića*, Most XXXI–196 (107) (Mostar 2007) 77–80; В. Храбак, *Херцеговачки Власи и њихово улажење у неаграрна занимања (XIV–XVII)*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине V, Београд 2008, 247–250.

¹⁶ DAD, *Div. Can.* XXI, fol. 72^v (17. VIII 1366).

¹⁷ DAD, *Lamenta de foris (Lam. de for.)* I, fol. 10^v (13. III 1371).

подручју средњовјековне Билеће били су насељени Горњи Мириловићи. Године 1411. Мириловићи су наведени у Крешеву (*in Creseuo in Mirilouichi*).¹⁸ Из Доњих Мириловића били су Радич Цријеповић, Ђуро Николић и Станихна Радосалић. Наведену тројицу Мириловића оптужио је Радоје Добрашевић, који је пред судом изјавио да су покрали његову жену. Између осталог, украли су јој четири перпера, укупно 13 лаката различите тканине и два купела брашна.¹⁹

Гдје су све били смјештени Мириловићи тешко је дати прецизан одговор. Уопштено гледано, били су насељени у Рудинама у Билећи, недалеко од пограничних села која припадају Требињу, Љубомиру и Љубињу и временом су се разгранавали и расељавали. Из турског доба познат је Вукић Станојевић, који је припадао Горњим Мириловићима. Вукић Станојевић и његов брат Вукашин били су 1468. катунари Мириловића. Годину дана касније помиње се Клапац Радичевић, влах Мириловић из села Вукића Станојевића (*villa Vuchich Stanoevich*).²⁰ Због почињених пљачки, у судским књигама Дубровачког архива често је регистрован Вукић Станојевић. Између осталих, дубровачки властелин Франческо Кабужић, пред дубровачким кнезом дао је изјаву и навео да су по ноћи Вукић Станојевић, катунар Мириловића, Радоје Виковић Мириловић, Стефан Вукодраговић влах Враговић и Клапац Радичевић из Мириловића у Бобовишту на граници украли 93 грла ситне и крупне стоке, која су били на чувању код Радича Браниловића.²¹

У турском дефтеру из 1475/77. године регистрован је џемат Вукића Станојевића (сина Станоја) од 34 куће и пет нежењених влаха, који зимују у мјесту званом Крстац. Преводаилац дефтера сматрао је да се овдје ради о селу Крстачама у општини Билећа.²² Поред Билеће,

¹⁸ Б. Храбак, *Разгранаванье катуна и стварање групе катуна односно племена у некадашњој Херцеговини (XIII–XV век)*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине II, 29.

¹⁹ Radoe Dobrasevich coram domino rectore Ser Sigismundo de Georgio facit lamentum supra Radiç Criepovich, et Giurac Nicolich et Stanichnam Radosalich de vlachis Mirilovichi Dogni...; DAD, *Lam de for.* XIX, fol. 153 (3. VIII 1455).

²⁰ Б. Храбак, *О херцеговачким влашким катунима према пословној књизи Дубровчанина Џивана Припчиновића*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине I, 186.

²¹ Ser Franciscus M. de Caboga coram domini iudicibus de criminalis quorum caput fuit ser Vladisslaus de Goçe lamentum facit contra Vuchichium Stanoevich cathonariuz de chatono Vlachos Mirilouochi et contra Radoe Vicouich de Mirilovichii, Stiepanum Vuochdragovich de vlachis Vragovichii, et contra Pelamum Vochdragovich et contra Clapaz Radizevich de Mirilovicii...; DAD, *Lam. de for.* XL, fol. 273' (3. XII 1468).

²² А. Аличић, *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina*, Сарајево 1985, 111.

Мириловићи се након турског освајања помињу у Храсну, Чавашу, Бољунима, Бивољем Брду и другим мјестима.²³

Радослава/Ана (Radoslawa/Anna), 3, 5, 9 – кћерка Радована Ђурђевића, влаха Мириловића. Са оцем је отишла 1415. године у Дубровник и постала служавка код Марина Максића, који ју је најприје крстио по римокатоличком обреду, а потом је и преименовао. Умјесто имена Радослава, које је добила по рођењу, названа је Аном.

Марин Максић (Marino de Maexi), 2, 3, 4, 6, 7, 8 – припадао је дубровачкој племићкој породици Максић из Цавтата, која се доселили из Конавала око 1280. године. Ова породица у изворима је записивана неуједначено и то као *Maxi*, *Mascimo*, *Masio*, *Massio*, *Maximi*, *Maximo*, *Machxi*. Пошто нису поштовали одредбе дубровачког законодавства, изгубили су племство.²⁴

²³ Ђ. Тошић, *Прилог проучавању Доњих влаха у источној Херцеговини*, 104–108.

²⁴ Историјски институт Београд, *Genealogia Cingria, L'origini e genealogie dei cittadini Ragusei che furono in officio delle confraternitate di S. Antonio*, 311–314; Z. Pašorda-Vardić, *U predvorju vlasti. Dubrovački antunini u kasnom srednjem vijeku*, Zagreb–Dubrovnik 2012, 41, 47, 103, 123.

Radmilo Pečić

Université de Priština
Faculté de philosophie
Kosovska Mitrovica (Serbie)
Département d'histoire

**CONTRAT DE PRESTATION A DUBROVNIK
DE RADOVAN DJURDJEVIĆ MIRILOVIĆ**

Résumé

Au cours du XIVème et du XVème siècle, confrontés à des conditions de vie difficiles, nombre d'habitants du territoire de l'actuelle Herzégovine prenaient la route de Dubrovnik pour y chercher du travail. A leur arrivée sur le territoire ragusain, beaucoup d'entre eux se convertissaient au catholicisme. Radovan Djurdjević de Mirilović et sa fille Radoslava étaient parmi ceux-ci. Afin de pouvoir trouver un emploi Radoslava a accepté, avec le consentement de son père, de changer de confession et de prénom pour devenir Ana, après s'être convertie au catholicisme. Outre un témoignage de la situation économique de l'époque, le contrat de travail présenté dans ce travail constitue également une source d'informations s'agissant des pratiques liées à la religion dans le Dubrovnik médiéval ainsi que dans les alpages (katuns) valaques de l'arrière-pays.

Mots-clés: Mirilović, Radovan Djurdjević, Radoslava, Ana, Marin Maksić, Dubrovnik.

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

СЕДМИ, ОСМИ И ДЕВЕТИ ЛИСТ ДЕПОЗИТА ВОЈВОДЕ САНДАЉА СА ПРИПАДАЈУЋИМ ПОТВРДАМА

Листови:	Потврде:
(I) 1420, јул 22.	а) 1423, фебруар 17.
(II) 1422, мај 7.	б) 1423, фебруар 17.
(III) 1423, фебруар 17.	в) 1426, фебруар 24. и г) 1423, децембар 27.

Сажетак: У раду се анализирају три документа која садрже попис вриједности које су у виду депозита биле похрањене у Дубровнику током 1422. и 1423. године. У документима је прецизирана правна регулатива која се тичала подизања депозита, а саставни дио ових докумената су и потврде Сандаљевих посланика, у којима је назначено шта је и када из ових депозита изузимано.

Кључне ријечи: Сандаљ Хранић, Босна, Дубровник, XV вијек, депозит.

(I) Седми лист

Ранија издања

Оба документа, депозитни лист са припадајућом потврдом, налазе се исписани на двије странице у тринаестом тому архивске серије *Diversa Notariae*, која се чува у Државном архиву у Дубровнику.¹ Документи су два пута објављивани: М. Пуцић, *Споменици српски II*, 71–73, док. 86; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 369–371, док. 376 и 377. Издање овог, као и свих осталих докумената који се налазе у овом раду, приређено је

* Ел. пошта: pavled@teol.net

¹ DAD, *Diversa Notariae XIII*, fol. 109–109^v.

на основу дигиталних снимака направљених почетком августа 2011. у Државном архиву у Дубровнику.²

*Текст***

+ Вѣ имѣ Сѡт[ь]ца и Гина и Свѣтѡга³ Д(8)ха. Ми кнезь владѣши, власт(е)ле |2| и вѣса ѡпкина гр(а)да Дѣбровника дакмо вѣ свидѣнькѣ всакомѣ |3| маломѣ и гѡлѣмомѣ по семь нашѣмѣ пис(а)нию како приде к намѣ |4| ѣ Дѣбровникѣ Привисавѣ Похваликѣ посланькѣм[ь] г(оспо)д(и)на воѡводе Гань|5|дала и ѡдѣ нѣгѡвѣ стране и на имѣ воѡводино постави ѣ нашѣ |6| комѣнѣ ѣ покладаѣ двѣ тисѣкѣ⁴ дѣкати златѣхѣ и ѡцѣ иконицѣ |7| кѣнѣ златѣ а потѣза кѣнѣ литрѣ и кѣдан [н]а десѣте⁵ ѣначѣ сѣ ѡбра|8|зѡмѣ прѣчистѣ Г(о)сп(о)гѣ и сѣ мнозѣми инѣми ѡбрази и седамѣ баласѣ |9| и шѣсть баласиновѣ⁶ и сѣ девѣть жмиральдовѣ и сѣ два десѣти |10| и шѣсть зръна бисѣра да тѡи вѣсе стѡи ѣ покладаѣ ѣ нашѣ комѣнѣ. |11| И вѣзда кѣде би хѡтѣлѣ г(оспо)д(и)нѣ воѡвода више писанни покладаѣ ѣзѣти |12| да кѣ воланѣ за свѡгѣ живота. И ако би више р(е)чени покладаѣ |13| по више р(е)ченѡмѣ воѡводи ѡсталаѣ, а хѡтѣла га г[ос]п[о]гѣ Юла, кѣщи |14| г(оспо)д(и)на кнеза Лазара, ѣзѣти да кѣ волна и слѡбѡдѣна ѣзѣти га безѣ нѣ|15|дѣне забаве. Ако ли би више р(е)ченни покладаѣ ѡсталаѣ по р(е)ченѡи г(о)сп(о)ги |16| Юли да кѣ воланѣ кнезь Бакацѣ и кнезь Балѣ и конѣ нихѣ нихѣ |17| натражѣкѣ право и почтѣно нихѣ сѣрдѣца мѣшци споли до колѣ |18| нихѣ постаѣк и наслѣдѣжѣ ѡстанаѣкѣ да сѣ волни ѣзѣти више |19| р(е)чени покладаѣ. И ца Б(о)гѣ не даи тѣре би се натражакѣ прѣтѣргѣлѣ |20| тѣда да се даѣ ѡнѣмѣ конѣ вѣдѣ близѣни по крѣви како крѣвь подаѣк. |21| И ми више р(е)чени кнезь властѣле и вѣса ѡпкина гр(а)да Дѣбровника |22| ѣ вѣрѣ и клѣтѣвѣ нашѣ како р(е)ченѣмѣ више р(е)чени покладаѣ некѣ по|23|гинѣти ни на манѣ

² За детаљније информације о литератури и претходним депозитним листовима босанског војводе Сандаља в. П. Драгичевић, *Први, други и трећи лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама*, ГПБ 5 (2012) 63–80; П. Драгичевић, *Четврти, пети и шѣсти лист депозита војводе Сандаља са припадајућим потврдама*, ГПБ 6 (2013) 45–63.

** Редакција издања и превода свих докумената: Т. Суботин Голубовић.

³ М. Пуцић: *свѣтога*.

⁴ Љ. Стојановић: *тисѣкѣ*; М. Пуцић: *тисѣкѣ*.

⁵ М. Пуцић: *седнадесѣте*.

⁶ М. Пуцић: *баласинѣвѣ*.

Литъ по въишше съдѣннѣ поимъмо фан нипи сѣнь фюрри
Юдифъ дномъ дѣ дѣе мѣрѣ ншотѣрѣ шан нипи сѣнь дѣ
либри нѣрѣбили дѣи рѣпошлато шокъ дѣбри лѣ дѣи сионнѣ
листвѣи аѣрѣи дѣи рѣмъ нхъ пѣхътѣи сѣнонѣ мѣрѣ
дѣи дѣоавно. Нѣвѣтѣ шѣнѣтѣ нѣрѣи шѣи дѣи дѣи шѣи
поилѣдѣ шѣдѣтѣи чѣнѣтѣи Нѣвѣрѣнѣ рѣнѣи пѣрѣнѣтѣ
шѣтѣи рѣнѣтѣи дѣнѣтѣи мѣрѣ дѣи шѣдѣтѣи литъ дѣрѣтѣ
рѣнѣтѣи пѣхътѣи шѣтѣи сѣдѣтѣи дѣнѣтѣи. пѣдѣ дѣнѣтѣ
нѣи абѣици шѣдѣтѣи рѣнѣтѣи рѣдѣтѣи дѣрѣнѣтѣи шѣ
лѣтѣ рѣдѣтѣи шѣдѣтѣи шѣтѣи шѣдѣтѣи шѣдѣтѣи шѣдѣтѣи
сѣтѣи лѣтѣи мѣдѣтѣи шѣдѣтѣи шѣдѣтѣи шѣдѣтѣи шѣдѣтѣи
дѣи дѣрѣтѣи шѣтѣи шѣдѣтѣи шѣдѣтѣи шѣдѣтѣи шѣдѣтѣи

Diversa Notariae XIII, fol. 109'

прити ни за иѣднога⁷ члов(ѣ)ка⁸ волю ни |24| за рѣчь ни за заповѣдь ни за прошню ни за кѣпню ни за иѣдно |25| дѣло али би нашега племенитѣга⁹ г(о)спо(д)на свете крѣне ѣгрѣске |26| али г(о)спо(д)на тѣрскога али замѣр(ь)скога¹⁰ али босанскога али коѣга |27| гвдѣ г(о)спо(д)на сегаи свѣта пааче дати имъ се слободно безъ ѣдрѣжа|28|нѣта. Згвдило би се р(е)ченомъ г(о)спо(д)нѣмъ Сандалю али комъ вѣдъ више р(е)ченихъ |29| с нашѣмъ градѣмъ рать али кою неприазень имать ца Б(о)гъ не даи |30| а или¹¹ за коѣ придлѣжькѣ да се и за тои не мѣже ѣдрѣжати |31| или не дати нѣ да се даа вѣ всакое врѣме кѣди¹² ѣсѣхѣте како кѣ |32| згвра р(е)чено више р(е)чени поклада. И шѣ хѣтѣ вѣзда кѣди бѣдѣ |33| хѣтѣтъ ѣзети више р(е)чени поклада да пошлю вѣв нашѣ |34| листь подѣ нашѣмъ печатию кои имъ смо дали исписанѣ а дрѣги |35| кс(тѣ) ѣ насѣ ѣ комѣнѣ ѣ тетрагѣ ис[ѣ] коѣга кѣ вѣи исписанѣ. Яко |36| ли би га изѣгѣбили а вѣни да пошлю своѣ добре люди своими |37| листьми вѣровнѣми¹³ подѣ нихъ печѣтми како кѣ наамѣ |38| бити задоволено и свѣтѣмъ вѣчитѣмъ кѣрѣ си вѣни ѣзимлю свои |39| поклада. И за векю чистѣтѣмъ и вѣрованѣкѣ р(е)ченни Прибисавѣ |40| своѣю рѣкою ѣписа наамѣ дрѣги вѣвакигѣ листь подѣ нѣ|41|говѣмъ печѣтию и вѣста ѣ наасѣ ѣ комѣнѣ. Писа се ѣ изѣбра|42|нои вѣкници б(о)гѣлюбимагѣмъ град(а) нашегѣмъ Дѣбровника вѣ |43| лѣто рѣжѣдства Хр(и)ст(о)ва тисѣчно и¹⁴ чѣтириста и дваде|44|сѣто лѣто м(ѣ)с(е)ца люлѣа два десѣти и дрѣги д(а)нѣ а ѣписа |45| Рѣско логѣфѣтъ Б(о)же помилѣи га.

Превод

+ У име Оца и Сина и Светога духа. Ми владајући кнез, властела и сва Општина града Дубровника овим нашим записом дајемо на знање свакоме, маломе и великоме, да је дошао к нама у Дубровник Прибисав Похвалић послан од господина војводе Сандаља и са његове стране и на војводино име положио у нашој комуни у депозит двије хиљаде златних дуката и још једну златну иконицу, која тежи једну литру и једанаест

⁷ М. Пуцић: ни ѣднога.

⁸ М. Пуцић: чловѣка.

⁹ М. Пуцић: племенитога.

¹⁰ Љ. Стојановић: замор(ь)скога; М. Пуцић: заморскога.

¹¹ М. Пуцић: али.

¹² Љ. Стојановић и М. Пуцић након ове ријечи беспотребно додали још и како.

¹³ Љ. Стојановић и М. Пуцић: вѣрованѣми.

¹⁴ Љ. Стојановић испустио.

унчи, са обличјем пречисте Госпође и са многим другим сликама, и седам рубина и са шест малих рубина и са девет смарагда и са двадесет и шест зрна бисера да то све стоји као депозит у нашој комуни. И увијек када би господин војвода желио да узме напријед поменути депозит – да га је слободан [подићи] за свог живота. Ако би напријед поменути депозит преостао и након више реченог војводе, и ако би га хтјела подићи госпођа Јела, кћи господина кнеза Лазара – да га је вољна и слободна узети без иједне сметње. Ако ли би напријед поменути депозит преостао и након госпође Јеле, да су вољни кнез Вукац и кнез Вук и након њих њихова директна и поштована лоза особа мушког пола, слободни подићи напријед речени депозит докле год они постоје и насљеђује их њихово потомство. И уколико би се, не дао бог, лоза угасила, тада да се [депозит] дâ онеме ко буде по сродству најближи колико сродство допушта. И ми напријед поменути кнез, властела и сва Општина града Дубровника дадосмо вјеру и заклесмо се да наведеним [Вукцу, Вуку, Јели и њиховом потомству] напријед поменути депозит неће пропасти, а понајмање некеме допасти намјером иједнога човјека помоћу изјаве, заповијести, молбе, откупа или иједног дјела било нашег племенитог владара Свете угарске круне, или турског владара, или прекоморског, или босанског или којег год владара овог свијета, већ да им се дâ без задршке. Уколико би поменути господин Сандаљ или ко од напријед речених, не дао бог, заратио с нашим градом или био у каквој свађи или имао некакве дугове да се и за то не може задржати или не дати, већ да се напријед поменути депозит дâ сваки пут када пожелеле како је и напријед наведено. И увијек када буду хтјели да узму напријед речени депозит, нека пошаљу овај наш лист са нашим печатом који смо им дали исписан, док је други код нас у комуни у књизи из које је овај исписан. Уколико би га изгубили, нека онда они пошаљу своје поуздане људе са својим вјеровним писмима и са својим печатима, што ће нама бити довољно а свијету очигледно да они подижу свој депозит. И ради веће јасноће и увјерљивости поменути Прибисав својом руком нам је уписао други овакав лист са његовим печатом, који је остао код нас у комуни. Писа се у изабраној вијећници од Бога вољеног града нашег Дубровника, године од Христовога рођења хиљаду и четири стотине и двадесето љето, мјесеца јула двадесет и други дан, а уписа Руско логотет, Боже помилуј га.

(а)

Потврда Сандаљевих посланика

Текст

+ Ва име Б(о)жик аминь. Лѣта рожд[с]тва Христ(о)ва тисѣќа и четири ста и два дес[е]те¹⁵ |2| и третик лиќто м(ѣ)с(е)ца фев(а)ра .Зї. дань ми старць Дмитарь и Радоња |3| Припчиѣ и Брагань диѣкъ придосмо њ Дубровникъ посланикъмъ |4| г(о)сп(о)д(и)на војводе Сандаља кнезѡ и властеломъ ш[ъ] неговимъ листомъ вѣровниемъ¹⁶ |5| и ѡзесмо иконицѡ златѡ а потеза литрѡ и .лї. ѡнчь с каменикъмъ и з[ъ] бисеромъ |6| како згора пише. А р(е)чене двик тисѣќк дѡкаты ѡписасмо ѡ¹⁷ листѡ |7| на име и заповѣдь г(о)спок Юлене како се напрѣдь ѡ семь тетрагѡ |8| пише. А Брагань моимъмъ рѡкомъ все ѡдписахъ више речено и |9| (свѣдокѡ.)

Превод

+ У име божје амин. Године од Христова рођења хиљаду и четири стотине и двадесет и треће љето, мјесеца фебруара седамнаести дан ми, старац Дмитар и Радоња Припчић и Брајан дијак, дођосмо у Дубровник кнезу и властели послани од господина војводе Сандаља са његовим вјеровним писмом и подигосмо златну иконицу која тежи литру и једанаест унчи са [драгим] камењем и са бисерима како је напријед речено. А наведене двије хиљаде дуката уписали смо у лист по захтјеву и на име госпође Јелене, како напријед у овој књизи и пише. Ја, Брајан, мојом руком сам све напријед поменуто записао и свједочим.

(II)

Осми лист

Физички опис и ранија издања

Оба документа, депозитни лист и потврда, налазе се исписани на једној страници у тринаестом тому архивске серије *Diversa Notariae*, која

¹⁵ Љ. Стојановић и М. Пуцић: дес[е]ти.

¹⁶ Љ. Стојановић и М. Пуцић: вѣрованиемъ.

¹⁷ Љ. Стојановић и М. Пуцић: на.

се чува у Државном архиву у Дубровнику.¹⁸ Страница је у доњем дијелу оштећена. Оштећење није захватило текст самог депозита, али јесте свих једанаест видљивих редова потврде Сандаљевих посланика, и због тога није могуће извршити поуздану реконструкцију текста. Документи су до данас објављени два пута: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 75, док. 89; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 372–373, док. 379 и 380. Оба издавача су издали скраћено издање садржаја депозита пошто се поједини дијелови текста подудару са ранијим депозитним листовима војводе Сандаља.

Текст

+ ВѢ име ѿт[ъ]ца и Сина и Светога Д(8)ха аминь. Ми кнезь, власт(е)ле |2| и вьса вьпкина гр(а)да ДѢровника по семь нашемь листѢ |3| а подѢ законѡмь печьтию нашѡмь дакмо ѡзнати вса|4|комѢ комѢ се подѡба какоприде Ѣ ДѢровникѢ кнезь При|5|бисавѢ ПоухваликѢ¹⁹ посланькѡм[ъ] г(оспо)д(и)на вѡкводе Сандаля и вѡдѢ |6| кнѣгвѢ стране и на име вѡкводе Сандаля постави Ѣ нашѢ |7| комѢнѢ Ѣ покладаѢ двѢ тисѢки²⁰ и всамѢ сать и чет(и)ри десеть |8| дѢкати златѢхѢ да ти дѢкати сток Ѣ нашѢ кѡмѢнѢ Ѣ по|9|ставѢ до колѢ хѡкѣ г(оспо)д(и)нѢ вѡквода Сандаля. И вьзда кѡде бихѢ²¹ |10| хѡтѢль ѡзети р(е)чене дѢкати да кѢ волганѢ а да мѢ се не могѢ |11| ѡдрѢжати или не дати за нѢданѢ ѡзрокѢ ни за прѢдльжикѢ |12| ни за нѢднога г(оспо)д(и)на волю ни врьсте члов(Ѣ)ка ни за прошню |13| ни за кѢпню ни за нѢданѢ ини ѡзрокѢ кои би²² на свѢти могаль |14| в(и)ти ни за рать ни за нѢдно ино дѢло да мѢ се не могѢ ѡдрѢжати |15| паче да мѢ се даде безѢ нѢднога ѡдрѢжанья. И ца Б(о)гѢ не даи |16| ако би се смрть згѡдила г(оспо)д(и)нѢ вѡкводи Сандаля да кѢ волганѢ р(е)чене дѢ|17|кати ѡзети кнезь Вькаць и кнезь ВькѢ и СтѢпанѢ, кнеза ВькѢца |18| синѢ. И ако би вни вьси полипьсали, вѡдѢ ца Б(о)гѢ ѡклони, да кѢ |19| нихѢ встанкѢ цѡ кѢ по мѢшкѡмь колѢнѢ и волганѢ ѡзети кѡди вѢдѢ хѡтѢти |20| више р(е)чене дѢкати ѡзети да пошлю вѢ нашѢ листѢ подѢ нашѡмь |21| печьтию вьвакигѢ кои имѢ смо дали исписанѢ а дрѢги кс(ть) Ѣ |22| насѢ Ѣ комѢнѢ Ѣ тетрагѢ. Ако ли би га изгѢбили а вни да по|23|шлю свое дѡбре люди своимѢ листѢми вѢровнѢми подѢ |24| нихѢ печьтьми како

¹⁸ DAD, *Diversa Notariae* XIII, fol. 270.

¹⁹ М. Пуцић: ПоухваликѢ.

²⁰ М. Пуцић: титѢки.

²¹ М. Пуцић: би ихѢ.

²² Љ. Стојановић: би.

кк наамь б(и)ти задоволно и свѣтъѸ |25| вчитѡ крѣ си ѡни Ѹзимлю више р(е)чене дѸкате. И за векю |26| чистотѸ и вѣрованьк р(е)чени Прибисавь своєю рѸкою |27| Ѹписа наамь дрѸги ввакигк листь подь нкговѡмь |28| печьтию и ѡста Ѹ насъ Ѹ комѸнь. Писа се м(ѣ)с(е)ца мадига |29| .ѧ.²³ д(ь)нь²⁴ лѣто рождьства Хр(и)ст(о)ва тисѸцино и четири ста |30| и два десети и дрѸгѡ лѣто.

Превод

+ У име Оца и Сина и Светог духа амин. Ми кнез, властела и сва Општина града Дубровника овим нашим документом са нашим законитим печатом дајемо на знање свакоме кога се тиче, како је дошао у Дубровник кнез Прибисав Похвалић послан од господина војводе Сандаља и са његове стране, и у војводино име положио у нашој комуни у депозит двије хиљаде и осам стотина и четрдесет златних дуката да ти дукати стоје у нашој комуни у депозиту докле хоће господин војвода Сандаљ. И увијек када би хтио, да је слободан узети поменуте дукате и да му се не могу задржати или не дати за ниједан узрок – ни за дугове ни вољом ниједног владара нити било којег човјека нити молбом, откупом, нити ниједним другим узроком који би на свијету могао бити, ни за рат, нити за ниједну другу радњу да му се не може задржати, већ да му се да без иједне задршке. И уколико би, не дао бог, господина војводу Сандаља задесила смрт – да је слободан поменуте дукате подићи кнез Вукац и кнез Вук и Стјепан, син кнеза Вукца. И ако би сви они помрли, не дао бог, да је њиховом потомству што је по мушком кољену, и да су слободни подићи када год буду хтјели напријед поменуте дукате узети – да пошаљу овај наш лист са нашим печатом, овакав који смо им дали исписан, док је други код нас у комуни у књици. Уколико би га изгубили, нека онда они пошаљу своје поуздане људе са својим вјеровним писмима и са својим печатима, што ће нама бити довољно, а свијету очигледно да они подижу своје напријед поменуте дукате. И ради веће јасноће и увјерљивости поменути Прибисав својом руком нам је уписао други овакав лист са његовим печатом који је остао код нас у комуни. Писа се мјесеца маја седми дан године од рођења Христа хиљаду и четири стотине двадесет и друго љето.

²³ Љ. Стојановић и М. Пуцић: .ѧ.

²⁴ М. Пуцић: дань.

(б)

Потврда Сандаљевих посланика

Текст

⟨Вь⟩ име Б(о)жик²⁵, лѣта р[о]ждства Хр(и)ст(о)ва тисѣќа и четири ста и дваде⟨сетъ²⁶⟩ |2| и третик лиќто м(ѣ)с(е)ца фев(а)ра .зї. дань да к ѝ зна⟨нк к⟩|3|ако га старць Дмитарь и Радоња Припчиѣ и Браѣань посл⟨а⟩|4|никъмъ г[оспо]д[и]на воєводе Сандаља ѝ Дубровникъ кнезѝ и в⟨ласте⟩|5|ломъ ш[ь] неговимъ²⁷ листомъ вѣровнимъ²⁸. И ѝзе⟨хъ⟩ |6| више речене двик тисѣќк²⁹ и осамъ сать ⟨... |7| ...⟩и златихъ³⁰ дѣкаты и постависмо ихъ ⟨... |8| ...⟩ъ с инѣмъ встанкомъ поклада. И за се ⟨... |9| ... ѝ др⟩⟨г⟩омъ листѝ напрѣд а ѝ⟨... |10|...⟩ а то га бра⟨...|11|...⟩ѝ.

Превод

У име божје, године од Христова рођења хиљаду и четири стотине двадесет и треће љето мјесеца фебруара седамнаести дан – да је на знање како сам ја старац Дмитар и Радоња Припчиѣ и Брајан послани кнезу и властели од господина војводе Сандаља у Дубровник са његовим вјеровним писмом. И узех напријед поменуте двије хиљаде и осам стотина ⟨...⟩ златних дуката и положисмо их ⟨...⟩ са другим депозитним остатком. И за ⟨...⟩ у другом листу напријед а ⟨...⟩ а то ја ⟨...⟩.

(III)

Девети лист

Ранија издања

Депозитни лист и прва потврда налазе се исписани на двије странице у тринаестој књизи архивске серије *Diversa Notariae*.³¹ Документи су

²⁵ Љ. Стојановић и М. Пуцић: **Божик**.

²⁶ М. Пуцић: **двадесето**.

²⁷ М. Пуцић: **неговкъмъ**.

²⁸ Љ. Стојановић: **вѣровкъмъ**; М. Пуцић: **вѣровникъмъ**.

²⁹ Љ. Стојановић и М. Пуцић: **тисѣќк**.

³⁰ Љ. Стојановић и М. Пуцић: **златкъхъ**.

³¹ DAD, *Diversa Notariae* XIII, fol. 320^v–321.

објављивани два пута: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 76–78, док. 91; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 373–374, док. 381 и 382.

Текст

+ Вь име ѿтца и Сина и С(ве)тога Д(с)ха аминь. Ми кнезь, властеле и вьса |2| ѡпкина гр[а]да Дѡбровника дајмо вь свидѣньєхъ всакомѡ маломѡ, |3| маломѡ³² и голѣмомѡ, по семь нашемѡ ѡписанью а подь нашѡмѡ |4| законномѡ печатию како приде к намѡ ѡ Дѡбровникѡ гр[оспо]д[и]нь |5| стараць Дмитарь и Радонѡ Припчикѡ и Браганѡ дѡнакъ посланьєм[ь] |6| гр[оспо]д[и]на вождѡе Сандаля с листомѡ вѣровнѣмѡ³³ вьдѡ нѡгове стране |7| и³⁴ на име гр[оспо]д[и]на вождѡе р(е)ченога поставише ѡ нашѡ комѡнѡ ѡ по|с|кладѡ що то се ѡдрѡжи ѡ с(е)мѡ листѡ. И наипрьво динара Дѡбровѡ|9|чѣхъ три тисѡкѡ и шесть десеть пер(ь)перѡ и дѡкаты златѣхъ |10| два на десеть тисѡкѡ и петѡ сать и четири десеть и два дѡката |11| и сребра плика сто и два десети и двѣ литре и петѡ ѡначѡ. А подь |12| вѡи ѡвѣтъ поставише вьсе више р(е)чено ѡ покладѡ: да ѡ волганѡ |13| гр[оспо]д[и]нь вождѡе Сандаля ѡ всако врѣме самѡ своѡмѡ главѡмѡ али |14| своимѡ слѡгами пославь листове а подь своѡм[ь] печатию за|15|конномѡ тако ѡнѡ тако нѡговь встанакѡ. Ако би мѡ Б(о)гѡ далѡ |16| сина тѡда синѡ или би два или би ѡданѡ или колико б[и] ихъ, ако ли би |17| сина не било а кѡщи била или векѡ кѡри тѡда ккремѡ како синѡ. |18| Згвдило би се, ца Б(о)гѡ не даи, тере и кѡри не било, тѡда, кнезь Влѡкѡ |19| и кнезь Влѡкѡ вьсе и конѡ нихъ нихъ встанкѡ ако сѡ мѡшци споли |20| до колѣ нихъ постаѡ и наслѣдѡкѡ встанакѡ да сѡ волни ѡзети |21| или [и]мѡ вьдѡдномѡ или [и]мѡ како имѡ гвдѣ да³⁵ доколѣ Б(о)гѡ хѡкѡ |22| тере самѡ га вождѡе Сандаля живѡ да самѡ га волганѡ вьсѣмѡ покладѡмѡ |23| за мѡкга живота или мѡ кѡда ѡзети вьсе или кои дѣль. И ѡщѡ |24| када би се згвдило, ца Б(о)гѡ не даи, тере кнезь Влѡкѡ или кнезь Влѡкѡ |25| али кои встанакѡ нихъ безѡ натражка встали да се³⁶ ѡномѡи |26| покладѡ даа кокга послѣ натражакѡ встане ѡ племенѡ нихъ |27| како крѡвь подаѡ. И ѡщѡ кѡди би се згвдило, ца Б(о)гѡ не даи, терѡ би се |28| нихъ натражакѡ прѣтрьгаль тѡда да се да ѡнѣмѡ кои вѡдѡ бли|29|жни по крѡви како крѡвь подаѡ ѡ племенѡ нихъ а згвди се ако би |30| ти покладѡ

³² М. Пуцић изоставио.

³³ М. Пуцић: нѣговиѣмѡ.

³⁴ М. Пуцић: а.

³⁵ М. Пуцић изоставио.

³⁶ М. Пуцић: да мѡ се.

до толѣ не биль ђзеть. И на тѡ ми кнезь властеле и вса |31| ѡпкина гр(а)да Дѡбровника примисмо и записасмо ђ вѣрѡ и ђ клетвѡ |32| нашѡ како да р(е)ченомѡ г[оспо]д[и]нѡ вокводи Гандалю ѡвѣмь р(е)чено згора |33| ѡви покладѣ кои посталѡ³⁷ г[оспо]д[и]нѡ воквода Гандалѣ некѣ погинѡти |34| ни на манѣ дойти з(а...)нога³⁸ члов(ѣ)ка волю сегаи свѣта ни |35| за силѡ ни за рѣчь ни за з(а)п(о)вѣдѣ, за прошню ни за кѡпню ни за |36| икѡно³⁹ дѣло али би нашега племенитѡга г[оспо]д[и]на с(в)ете крѡне ѡгрѣске |37| али г[оспо]д[и]на тѡрѣскога, замѡр(ь)скога али босаньскога али кожга гѡдѣ |38| г[оспо]д[и]на сегаи свѣта или коѣ врѣсте члов(ѣ)ка тако странѣра тако |39| гр[а]данина. И ѡще се на тѡ ѡвѣтѡкѡ г[оспо]д[и]нѡ вокводи Гандалю |40| и више р(е)ченѣмь и ни хѣ ѡстанкѡ како се пише дати имь |41| р[е]чени покладѣ вокводи Гандалю и икѡвѡ ѡстанкѡ и да |42| тѣмь покладѣ ѡви не море погинѡти ни на манѣ прити. |43| Згѡдило би се р(е)ченомѡ г[оспо]д[и]нѡ вокводи Гандалю али комѡ ѡдѣ ни хѣ |44| с нашѣмь градѡмь али с коимь ѡдѣ наасѣ кою рать или кою не|45|пригазень имати, ца Б(о)гѣ не даи, али за коѣ гѡди прѣдлѣжѣкѣ |46| да се за тои не море ѡдрѣжати или не дати нѡ да се даа въ вса|47|коѣ врѣме кѡди ѡсѡжѣ како ѣ згѡра р[е]чено. И ѡщѣ хѡтѣ |48| възда кѡди бѡдѡ хѡтѣть ѡзети р(е)чени покладѣ да пошлю ѡвѣ |49| нашѣ листь подѣ нашѡмь печѣтню кои имь смо дали исписань |50| а дрѡги кс(ть)⁴⁰ ѡ насѣ ѡ комѡнѡ ѡ тетрагѡ ис кога ѣ ѡви исписань. |51| Яко ли би га изьѡбили, а ѡни да пошлю своѣ добре люди [с] свои|52|ми листьми вѣровнѣми подѣ ни хѣ печатѣми какѡ кѣ намь |53| бити задоволно и свѣтѡ ѡчитѡ крѣ ѡни ѡзимлю свои покладѣ. |54| И за векю чистотѡ и вѣрованѣкѣ Браганѣ дпакѣ своѣю рѡкою |55| ѡписа наамь ѡвакиѣ⁴¹ дрѡги листь подѣ икѡвѡмь печѣтню |56| и ѡста ѡ насѣ ѡ комѡнѡ. Писа се ѡ избранои вѣкницѣ в(о)гѡ лю|57|бимагѡ гр[а]да нашегѡ Дѡбровника въ лѣто рождѣства Хр(и)ст(о)ва |58| тисѡцино и четири ста и два десети и третѣкѣ лѣтѡ м(ѣ)с(е)ца ферь|59|вара .ѡѡ. днь а ѡписа Рѡско люгѡфеть⁴² (!).

³⁷ М. Пуцић: ѡстала.

³⁸ М. Пуцић: за нѣднога.

³⁹ М. Пуцић: нѣдно.

⁴⁰ М. Пуцић: ѣ.

⁴¹ М. Пуцић: ѡвакиѣ.

⁴² Љ. Стојановић и М. Пуцић: логѡфеть.

Превод

+ У име Оца и Сина и Светога духа, амин. Ми кнез, властела и сва Општина града Дубровника овим нашим записом са нашим законитим печатом, дајемо на знање свакоме маломе, маломе и великоме, како су дошли к нама у Дубровник господин старац Дмитар и Радоња Припчић и Брајан дијак, послани од господина војводе Сандаља са вјеровним писмом, те са његове стране и на име поменутог господина војводе положише у нашој комуни у депозит то што садржи овај лист. И прије свега, дубровачких динара 3.060 перпера и златних дуката 20.542 и пликог сребра 122 литре и пет унчи. А под овим условом поставили су све напријед поменуто у депозит: да га је господин војвода Сандаљ слободан подићи лично или по својим слугама у било које вријеме, уколико пошаље листове са својим законитим печатом, како он, тако и његово потомство. Уколико ли му Бог подари сина, онда син, било двојица или јединац или колико их буде било. Уколико синова не буде било, већ једна или више кћери, тада кћеркама исто као и сину. Уколико би се, не дај боже, десило да и кћерки не буде било, тада кнезу Вукцу и кнезу Вуку све [да се дâ] и након њих њиховом потомству уколико су мушког пола, док год постоје и насљеђује их потомство да су слободни узети [све] одједном или како год желе. А док год Бог буде хтио па сам ја, војвода Сандаљ жив, да сам слободан [располагати] читавим депозитом за мог живота, било да желим узети све или који дио. И још ако би се, не дај боже, догодило да и кнез Вукац или кнез Вук или који њихов потомак остане без насљедника – да се депозит дâ ономе ко преостане након [директних] потомака из њиховог рода, колико сродство допушта. И још, уколико би се догодило, не дај боже, па се и њихова лоза угаси, тада да се [депозит] дâ ономе ко буде у њиховом роду најближи по сродству колико сродство допушта, уколико би се догодило да тај депозит не буде до тада био подигнут. И на то ми кнез, властела и сва Општина града Дубровника, пристасмо и записасмо у вјеру и заклесмо се поменутом војводи Сандаљу и преко њега свима напријед наведеним да овај депозит, који је војвода Сандаљ уложио, неће пропасти, а понајмање [некоме] допасти намјером ниједног човјека овога свијета, ни по сили, ни по заповијести, ни молбом, ни откупом нити помоћу било које радње нашег племенитог владара, Свете круне угарске, или турског владара или прекоморског или босанског или којег год владара на овоме свијету, или којег год човјека, како странца, тако и [нашег] грађанина. И још једном обећавамо господину војводи Сандаљу и напријед поменути и

њиховим потомцима да ћемо им дати речени депозит [на начин] како је напријед уписано, било војводи Сандаљу, било његовим потомцима, и да им овај депозит не може пропасти или коме допасти. И уколико би поменути господин војвода Сандаљ или ко од његових, не дај боже, заратио са нашим градом, или имао какав сукоб са неким од нас или некакве дугове да се и због тога не може задржати или не дати, него да се [депозит] дâ у свако доба кад год хоће, како је и напријед наведено. И још, сваки пут кад буду хтјели да подигну напријед поменути депозит, да пошаљу овакав наш лист са нашим печатом који смо им дали исписан, а други је код нас у Општини, у књизи из које је овај исписан. Уколико би га изгубили, нека онда пошаљу своје поуздане људе са својим вјеровним писмима са својим печатима, што ће нам бити довољно и пред свијетом увјерљиво како они подижу свој депозит. И ради још веће очигледности и поузданости Брајан дијак својом руком исписа нам овакав други лист са његовим печатом који је остао код нас у Општини. Писа се у изабраној вијећници од Бога вољеног нашег града Дубровника, године од рођења Христа хиљаду и четири стотине и двадесет треће љето, мјесеца фебруара седамнаести дан, а записа Руско логотет.

(В)

Потврда Прибисава Похвалића

Текст

+ Ва лито рожаства Христова тисџкно⁴³ и четири ста и два десети и шесто лито мисеца фервара |2| два десети и четврти дань ѿ кн[е]зъ Прибисавъ Похвалићъ посланиемъ г[оспо]д[и]на ми воеводе |3| Сандала ш неговимъ листомъ вировнимъ⁴⁴ под неговомъ печатию придохъ кн[е]зъ и к вастелемъ⁴⁵ (!) |4| дѣрвачцимъ и принесохъ имъ листъ кои к из овогаи исписанъ под нихъ печатию |5| и вд[ъ]писав га нимъ вратихъ ере цю се ѡдржаше ѡ сиемъ и ѡ вномеи листъ приписасмо |6| з дрѣзимъ покладомъ ѡ дрѣги листъ. Ћ мовмъ рѣкомъ вви вд[ъ]писахъ.

⁴³ Љ. Стојановић: тисџкно.

⁴⁴ Љ. Стојановић и М. Пуцић: вированимъ.

⁴⁵ Љ. Стојановић: властелемъ.

Превод

+ Године од рођења Христова хиљаду и четири стотине и двадесет и шесто љето, мјесеца фебруара двадесет и четврти дан, ја, кнез Прибисав Похвалић, послан од господина војводе Сандаља са његовим вјеровним писмом под његовим печатом, дођох дубровачком кнезу и властели и донесох им лист који је из овога исписан под њиховим печатом и вратих им га поништивши га, јер то што садржи овај и онај лист пописали смо с другим депозитом у другом листу. Ја својом руком овај поништих.

(Г)

Потврда војводе Сандаља

Физички опис и ранија издања

Признаница је написана на листу папира димензија 22,5 x 21,5 цм, који је настао пресавијањем једног листа папира димензија 45 x 21,5 цм са воденим знаком у облику шестокраке звијезде. Детаљан опис овог документа дао је Грегор Чремошник.⁴⁶ Изузев крста који представља симболичку инвокацију и великог слова **М**, документ нема других украса. Потврда је печатањем наливеним воштаним печатом. Отисак је веома лош, па се тешко може раззнати натпис на њему. На полеђини се налази неколико кратких забиљешки наведених мастилом: № 234, ап. 1423, № del Раш. X, те двије забиљешке нанесене графитном оловком: 1061 и 1068. Видна су оштећења настала вјероватно од влаге, али она не утичу на разумијевање самог текста. Документ се чува у Државном архиву у Дубровнику.⁴⁷ Документ је до сада издаван три пута: П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 164–165, док. 105; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 329, док. 285; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 374–375, док. 383.

⁴⁶ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM, n. s., VII (1952) 279–280.

⁴⁷ По старом инвентару фонда *Diplomata et acta* документ је носио сигнатуру: 15 [вијек], 234. По новој организацији ћириличких докумената носи ознаку: бечки број 1061.

Текст

+ Мии воєвода Сандаљ дамы знати всакомѣ комѣ се под(о)ба и прѣ|2|дѣ кога вѣвъ нашъ листь приде како имаюѣк великѣ по|3|трѣвѣ послахъ к много почтенои опѣкии властеломъ |4| дѣбровачцѣмъ слѣгѣ нашего дикѣтѣ ѣкѣтѣ Грѣпка |5| потрѣвѣюѣ аспри наше ке сѣ посталене ѣ реченихъ |6| властев под записи и листови и вѣикти ки сѣ меѣю |7| нами. И ѡд много почтенихъ властель и опѣкине дѣбро|8|вачке примихъ по р(е)ченомъ Грѣпкѣ асприи все ке сѣ би|9|ле ѣ записѣхъ нихъ и нашихъ посталене ѣ властель |10| реченихъ. И за вѣѣк вѣкрѣваниѣ и потерѣѣкиниѣ на то |11| ѣчинихъ и ѣписахъ вѣвъ листь ѡтворень како ѣ |12| тои иста моѣ рѣчь и посланиѣ и моѣ примлениѣ |13| речене аспри а тои кетѣ⁴⁸ ѣ свѣдочѣвѣ почтенихъ и разѣмних(ь) |14| поклицаревѣ опѣкине дѣбровачке кнеза Николе Гѣчети|15|ѣтѣ и кнеза Влахѣше Тамариѣтѣ ки сѣ ѣ тои доба при насъ |16| били м(и)л(о)стию Б(о)жиѣмъ и любовомъ и приѣзанию⁴⁹ почт(е)не опѣки|17|не властев дѣбровачцѣхъ. Писанъ⁵⁰ въ лѣта Хр(и)стоѣва рѣжтва (!) |18| тисѣѣтѣ и чѣтири ста и .ѣ. и третѣк лѣто м(ѣ)с(е)ца декемѣбра |19| .ѣ. и .ѣ. данъ ѣ Кѣканѣ.

Превод

+ Ми војвода Сандаљ дајемо на знање свакоме кога се тиче и пред кога ово наше писмо дође да сам, имајући велику потребу, послао много поштованој Општини и властели дубровачкој нашег слугу, кућног момка Групка, захтијевајући наше аспре које су положене код поменуте властеле по исправама, листовима и под обећањима која су између нас. И од много поштоване властеле и Општине дубровачке примих по реченом Групку све аспре које су биле по њиховим и нашим исправама уложене код наведене властеле. И ради веће увјерљивости и потврде, сачиних и записах ово отворено писмо да је то моја иста изјава и писмо и моје преузимање поменутих аспри, а да је то доказ поштованим и мудрим посланицима Дубровачке општине – кнезу Николи Гучетићу и кнезу Влахуши Тамарићу који су у то вријеме били уз нас милошћу божјом из љубазности и пријатељства поштоване Општине и властеле дубровачке.

⁴⁸ Љ. Стојановић, П. Карано-Твртковић и Ф. Миклошич: *кѣтъ*.

⁴⁹ Љ. Стојановић и П. Карано-Твртковић: *приѣзанию*.

⁵⁰ Љ. Стојановић: *Писаль*.

Минъ госуд. чина. Держави акие. Иже ходит по асфалу
въ поодъ ваваше листъ прие. иже сфизади асанид по
тродъ. аослехъ. и хоро почете нон вадман алфитедъ
до аро и цуихъ. сдврдъ аше рдъ ни ате дидъ тамъ ррбанидъ
по тродъ толи. сирри аше иже по сфизади дрчт анухъ.
алфите и по сфизади. нани тои си фронети инидъ хтъко
афри фроноро поче ни хъ алфите ль фвати не ррбанидъ
африе при ани хъ аоръ по хъ ррбанидъ сирри ас исе дон
ле. Удъ ани хъ анухъ ффриши хъ. по сфизади де балфите ль
рчи анухъ. ффриади ануро асани. фроноро ани де аста
бани анухъ ффриши хъ ваваше листъ и та ордъ иже по
тон фроноро хоръ ррачь ффриади си фроноро ани хъ ле ни
рчтне сирри. фроноро дидъ хоръ по че ни хъ ффриади хтъ
по иши фроноро вадманъ хороро асани асфизади ррбанидъ
хтъ ффриади асани хъ ффриади инидъ дидъ хоръ при ас
ани хтъко асани хъ ффриади хтъ ффриади по че не вадманъ
де алфите и хороро асани хъ инидъ ррбанидъ хтъко асани ррбанидъ
ани дидъ ффриади сирри сирри фроноро инидъ хтъко асани ррбанидъ
и ффриади. ффриади

No 234.

an. 1623.

100x

1788

Писано у години од Христово рођења хиљаду и четири стотине и двадесет и треће љето, мјесеца децембра двадесет и седми дан у Кукњу.

Дипломатичке особености

Депозитни листови и њихове потврде не садрже неке специфичне дипломатичке особености по којима би се они разликовали од раније издатих и састављени су од сада већ устаљеног формулара који подразумева инвокацију (симболичку и вербалну), интитулацију, промулгацију, експозицију, диспозицију и датум. Ова констатација важи и за Сандаљеву потврду која је формулисана у виду отвореног писма тј. прогласа (*litterae patentes*) и имала је за циљ да додатно потврди правни чин који се односио на подизање дијела Сандаљевог депозита. Формулар по коме је она састављена био је употријебљен у још неколико докумената Сандаљеве канцеларије у којима су забиљежени слични правни чинови.⁵¹

Просопографски подаци

У ранијим бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњене личности: **Прибисав Похвалић** (ГПБ 4, према регистру), **кнез Вукац**, **кнез Вук** и **госпођа Јела (Јелена)** (ГПБ 5, 78–79), **старац Дмитар**, **Радоња Припчић**, **Групко**, **Брајан дијак** и **Никола Гучетић** (ГПБ 6, према регистру).

Влахуша Тамарић, III/г (документ) 15 (ред у изворнику) – дубровачки властелин (1399–1436) из утицајне породице Журговић (лат. *Georgio*), чији се један огранак од средине XIV вијека назива и Тамарићима, по имену супруге једног од предака овог рода. Учествовао је и у преговорима са војводом Радосавом Павловићем око продаје Конавала Дубровачкој републици.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 224–225.

Топографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњен топоним: **Кукањ** (ГПБ 5, 96).

⁵¹ Н. Порчић, *Два документа војводе Сандаља Хранића о преузимању града Бијеле*, ГПБ 6 (2013) 69–70.

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**SEPTIEME, HUITIEME ET NEUVIEME FEUILLES
D'ENREGISTREMENT DE DEPOTS
DU VOIVODE SANDALJ AVEC RECONNAISSANCES DE RETAITS**

Feuilles d'enregistrement :

(I) 1420, juillet 22

(II) 1422, mai 7

(I) 1423, février 17

Reconnaisances de retrait :

a) 1423, février 17

b) 1423, février 17

c) 1426, février 24 et

d) 1423, décembre 27

Résumé

Ce travail porte sur trois documents dont le contenu principal est une liste des biens (argents, métaux précieux et objets luxueux) qui entraient dans la composition de trois dépôts consignés à Dubrovnik entre 1420-1423. Chacune d'elle est accompagnée d'un texte qui stipule de façon très rigoureuse qui peut retirer l'argent et les objets consignés, et sous quelles conditions, après le décès de Sandalj. Font partie intégrante de ces documents les reconnaissances de retrait d'une partie des biens déposés, effectués à plusieurs reprises par des émissaires de Sandalj en fonction des besoins de leur propriétaire. Ce travail inclut le texte en ancien serbe de ces documents et leur traduction en serbe moderne, ainsi que divers chapitres revenant sur leurs particularités diplomatiques ainsi que sur les personnes qui y sont mentionnées.

Mots-clés: Sandalj Hranić, Bosnie, Dubrovnik, XVème siècle, dépôt.

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Одсек за историју

ДУБРОВАЧКО ПИСМО ВОЈВОДИ РАДОСЛАВУ ПАВЛОВИЋУ ПОВОДОМ ПЉАЧКЕ КНЕЗА БРАНКА

1422, фебруар 28.

Сажетак: Дубровчани су 28. фебруара 1422. упутили писмо војводи Радославу поводом пљачке коју је у Конавлима извео његов вазал кнез Бранко. Он је са својим људима напао њиховог конавоског кнеза, опљачкао га и протјерао са неколико његових људи. Стога су тражили од војводе да нареди својим људима да врате опљачкано, и да учини све како се слично не би дешавало у будућности. Касније се показало да је Радослав био укључен у ове догађаје, чак да је кнезу Бранку наредио да нападне дубровачког кнеза у Конавлима. Посредовањем војводе Сандаља Хранића овај спор је окончан до краја маја исте године.

Кључне ријечи: Дубровчани, војвода Радослав Павловић, кнез Бранко, пљачка, дубровачки кнез, Конавли, војвода Сандаљ Хранић.

Почетком 1422. војвода Радослав извршио је нови притисак на Дубровчане како би покренуо преговоре о продаји свог дијела Конавала, али овај пут под својим условима. Послао је крајем јануара Богдана Муржића, који је тражио исплату дуга дубровачких грађана, а када су они одговорили да не знају ништа о томе, онда је војвода Радослав наредио кастелану Сокола кнезу Бранку да нападне конављанског кнеза Павла Растића и да опустоши његову кућу у Љутој¹. Због тога, крајем

* Ел. пошта: arandjelsmiljanic@yahoo.com

¹ Павле Растић је 4. априла поднио тужбу пред дубровачким судом против кнеза Бранка и 27 његових људи, који су учествовали у нападу и пљачки: Ser Polo de Resti comes quondam Canalis coram nobili et sapienti viro ser Dobre de Binzola honor vicerectore Ragusii sedente pro ser Nicola de Goze Rectore absente conqueritur supra Branchum comitem castris Socho, hominem voyuode Radossau et supra XXVII famulis ipsius Branchy (...) quia dicti accusati de mense februarii propelapsi more predonico et violenter acciperunt accusatori predicto res infrascriptas, videlicet, yperperorum qudraginta, grosis III, paruulum XV, tazias tres argenti, cuslerios sex argenti, centuras duas argenti, modicum

фебруара 1422. Дубровчани су се жалили војводи Радославу уз молбу да се надокнади штета и казне његови људи. Радослав је одговорио да он није наредио нити је на било који начин крив за инцидент у Конавлима. Добивши такав одговор, Дубровчани су почетком марта писали кнезу Бранку тражећи објашњење за његове поступке. Он им је одговорио да је све чинио по наређењу војводе Радослава и да од њега траже додатна објашњења. Ова помало комична дипломатска ситуација, у којој је кнез Бранко сваљивао кривицу на господара, а овај на свог вазала, при чему су Дубровчани тражили и налазили посредовање војводе Сандаља, потрајала је готово читаво прољеће, да би до смиривања ситуације дошло тек крајем априла, када је трајала интензивна преписка с циљем санирања међусобних лоших односа. Послије много међусобног оптуживања и расипања енергије, до коначног помирења дошло је током маја мјесеца, и то највише захваљујући посредовању војводе Сандаља.

Извори и литература: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 159–160, 162–163, 167–168; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 323, 325–326, 579–582; А. Ивић, *Радосав Павловић, велики војвода босански*, ЛМС 245 (1907) 24–25; Џ. Truhelka, *Testament gosta Radina. Prinos patarskom pitanju*, GZM 23 (1911) 356; Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, Споменик СКА 66 (1926) 29; Р. Živković, *Diplomataska aktivnost Braila Tezalovića*, Prilozi II u Sarajevu X–2 (1974) 38–39; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 240.

Опис писма и ранија издања

Писмо које су Дубровчани 28. фебруара 1422. упутили војводи Радославу Павловићу није сачувано у оригиналу, али зато јесте препис који се налази у књизи Руска Христифоровића, и то на првој половини 122. листа. Постоје мала оштећења у горњем десном углу, али она не угрожавају његово читање. Почине и завршава знаком крста, а испод завршног крста налази се датум означен ћириличним словима. Писмо је досад објављено два пута: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 162–163; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 580.

argenti, copertorium unum a lecto de panno fodratum marturini, copertorium unum de tela, perničam unam, duo paria lentiamnium... DAD, *Lamenta de foris (Lam. de for.)* V, 34' (4. IV 1422). Најтоплије захваљујем проф. др Есаду Куртовићу са Филозофског факултета у Сарајеву на уступљеној необјављеној изворној грађи, искоришћеној за ову напомену.

*Текст писма***

+ Главном⁸ и велможном⁸ г(оспо)д(и)н⁸ Радосав⁸ Павловику
 м(и)л(о)стию в(о)живмь |2| великом⁸ вожводи босанском⁸ в^д
 влад⁸цаг^в града Д⁸бровника кнеза |3| властель и в^д в^се в^пкине
 мног⁸любимо поздравленък. Г(оспо)д(и)не во|4|квода великости
 г(о)сп(о)дства ви дакм² ⁸знати зло и велика недв⁸рщина |5| цо се
 в^вамо ⁸чини. Кнезь г(о)сп(о)дства ви Бранко ки к ⁸ Соквл⁸ сь юнаци |6|
 град⁸скѣми и к себи при⁸дпивь юнаке в^д сель кои с⁸ при град⁸ тер(е)³ |7|
⁸ поне⁸дѣльник⁸ ноцию самосильк⁸мь наст⁸дпише на к⁸кю кнеза нашега |8|
 на Лютон и к⁸кю в^нк⁸мь⁴ раз⁸вбише с велицѣмь нап⁸он⁸мь пох⁸сти|9|ше
 и пор⁸вбише в^се цо би ⁸ к⁸к⁸ахъ и понесоше и кнеза и юнаке мн(о)го |10|
 неприлично прирочише. И тои раз⁸д⁸мѣвь мног⁸ недраг⁸встни бисмо |11|
 толики прирокъ примити в^д вашѣхъ⁵, а не в⁸де вашем⁸⁶ кнез⁸ ни |12|
 люд⁸ѣмь ⁸ничемь криви, паче⁷ к⁸ди прих⁸вде в^вамо ми ихъ сь|13|в⁸людамо
 в^вар⁸кмо и добро ихъ видимо и всак⁸ имь почтен⁸ в^пра|14|в⁸ чиним⁸.
 И за в^вози не х⁸втѣсм⁸⁸ никак⁸ в⁸ писати г(о)сп(о)дств⁸ ви дв⁸ри прь|15|во
 до истине не из⁸вѣм⁸о како к⁸сть и в⁸б⁸наидосмо кнез⁸мь в⁸кво|16|де
 Гандала ки к ⁸ Соквл⁸ и по инѣхъ добрѣхъ людехъ како к⁸⁹ и
 г(о)сп(о)дство |17| ви ⁸знать к⁸рь до нашега кнеза нѣ ⁸зрокъ нѣдань
 ни до нашѣхъ люди |18|. Зат⁸ в[оспо]д[и]не в⁸квода како кь любим⁸ и
 почтен⁸мь вѣт⁸ник⁸ т⁸жи|19|мо и молимо твоихъ приатель недраг⁸всть
 в⁸свети и цо к ⁸зет⁸ в[20] молимо заповѣгь поврат(и)ти и твоа
 м(и)л(о)сть в⁸ди педепьсат(и) ихъ¹⁰ да в⁸ни |21| ни ини такова в⁸екк не
⁸чине и Б[о]гь ви ⁸множи г(о)сп(о)дства.

+ ·к̄и· фервар(а) ·ѣ·⁸ и ·к̄б· лѣт⁸ в¹¹.

** Редакција издања и превода: Т. Суботин Голубовић.

² Љ. Стојановић: дакмь.

³ М. Пуцић: терь.

⁴ М. Пуцић: в^нкѣмь.

⁵ М. Пуцић: нашѣхъ.

⁶ М. Пуцић и Љ. Стојановић: нашем⁸.

⁷ М. Пуцић: пааче.

⁸ М. Пуцић: нех⁸втѣсм⁸; Љ. Стојановић: хотѣсм⁸.

⁹ М. Пуцић: какокь.

¹⁰ Љ. Стојановић: педепьсатихъ.

¹¹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: лѣт⁸.

Превод

+ Славном и веома моћном господину Радославу Павловићу, по милости божјој великом војводи босанском од владајућих града Дубровника, кнеза, властеле и од све Општине поздрав велике љубави. Господине војводо, Вашем господству дајемо на знање како нам се овамо учини зло и велика неправда. Кнез Вашег господства Бранко, који је у Соколу, прикупи градску посаду, као и људе који су у селима градске околине, те они у понедељак ноћу изненада нападоше на кућу нашег кнеза на Љутој, те му кућу великом снагом разбише, и опљачкаше и поробише све што је било у кући, и отјераше и кнеза и његове људе, и много невоља проузроковаше. И сазнавши за то, били смо много тужни, јер смо доживјели толику невољу од Ваших, иако ни Вашем кнезу ни људима ни у чему нисмо били криви, већ смо их, напротив, када су долазили овамо увијек чували и добро их гледали и сваки им посао поштено обавили. И за ово нисмо хтјели никако писати Вашем господству, све док прво не утврдимо истину како је било и нађосмо је преко кнеза војводе Сандаља који је у Соколу, као и од других добрих људи како ни један узрок (сукоба) није до нашег кнеза или наших људи, што ће и Ваше господство сазнати. Зато господине војвода жалимо Вам се као љубљеном и поштенем клетвенику, и молимо да казниш зло твојих пријатеља, и молимо да наредиш да оно што је узето буде враћено, као и да их твоја милост казни да они, или њима слични, више то не чине, и нека Бог умножи Ваше господство.

+ 28. фебруар 1422, љето

Дипломатичке особености писма

У односима између Дубровника и војводе Радослава није било претјеране стабилности. Чести су били неспоразуми, а касније и сукоби. И поред тога, власти Републике настојале су да се то не осјети у преписци са Павловићем. Стога ово писмо нема већих особености у односу на ранија писма, као и она која су касније услиједила. Чак би се могло рећи, имајући у виду разлог њиховог јављања, да ово писмо доноси више поштовања кроз интитулацију и салутацију него што би се могло очекивати. Слиједи експозиција, која на сажет начин описује напад кнеза Бранка и њихову истрагу тим поводом. Писмо завршава

молбом војводи да врати опљачкано и казни починитеље, са уобичајеном формулом на крају.

Просопографски подаци

Кнез Бранко Притрченовић, 5, 11 (ред у изворнику) – вазал војводе Радослава у Конавлима. Први пут се јавља 22. новембра 1421. у једној дубровачкој жалби упућеној Павловићу. Други помен кнеза Бранка односи се на ово дубровачко писмо. Дубровчани су почетком марта 1422. писали кнезу Бранку тражећи објашњење за његову акцију, а он им је одговорио да је све чинио по Радослављевом наређењу, те да од њега траже додатна објашњења. Стога су они тражили посредовање војводе Сандаља, упућујући му два писма средином марта. Крајем тог мјесеца Бранково име биљежи се у дубровачком писму које су упутили војводи Радославу. У њему су саопштили како им је кнез Бранко пријетио да ће учинити још веће зло¹². Бранко је средином априла дочекао дубровачке посланике веома лоше, те није хтио ништа да им врати. Због тога су се Дубровчани жалили војводи Радославу у писму од 22. априла¹³. У међувремену, Никша Розичић је 16. априла подигао тужбу против кнеза Бранка, која је веома значајна, јер из ње коначно сазнајемо његово презиме – Притрченовић¹⁴. Тек у мају је окончаан спор, и то највише

¹² Претходно је Радослав одговорио да није наредио, нити да је на било који начин крив за инцидент у Конавлима. Дубровачко писмо упућено је кнезу Бранку 4. марта, а писма Сандаљу 14. и 31. марта. И док се Радослав у овој преписци показао као дволичан, Сандаљева улога била је прилично конструктивна у погледу стабилизације прилика и надокнаде штете. М. Пуцић, *Споменици српски I*, 163, 167; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 323, 325–326, 581; I–2, 2–3; А. Ивић, *Радосав Павловић*, 25; Ћ. Truhelka, *Testament gosta Radina*, 356; Р. Živković, *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, 38; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, 240.

¹³ Истог дана они су писали и Сандаљу, а из тог писма се види да им је Косача јављао како је код њега боравио Радашин као посланик Радослава, који је преко њега обећао поврат штете. Како он до тада то није учинио, Сандаљ их је савјетовао да упуте своје посланике краљу Твртку. Уз то, он је обећавао своју подршку на предстојећем станку усмјерену ка регулисању односа између Павловића и Републике. М. Пуцић, *Споменици српски I*, 167–168; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 581–582; А. Ивић, *Радосав Павловић*, 25; Б. Храбак, *Јадран у политичким и економским настојањима Сандаља Хранића и Степана Вукчића Косаче*, Српска проза данас. Косаче – оснивачи Херцеговине, Билећа–Гацко–Београд 2002, 407.

¹⁴ Nixa Rozičić coram nobili et sapienti viro domino Nicola Mar. de Gozis honor Rectore Ragusii conqueritur supra Branchum Priterzenouich comitem castri Socchol hominem voiuede Radossau Paulouich (...) quia omnes dicti accusati de mense februarii propelapsi

захваљујући посредовању војводе Сандаља. Кнез Бранко Притрченовић је опет био активан крајем љета исте године, када је са групом истомишљеника опљачкао дубровачког трговца Бартола Мартинија, који је 23. септембра преко свог заступника Павла Мартинија, поднио тужбу пред дубровачким судом против више особа, међу којима се при врху листе налази име кнеза Бранка из Сокола¹⁵.

Извори и литература: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 162–163, 167–168; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 323, 325–326, 580–582, I–2, 2–3; А. Ивић, *Радосав Павловић*, 24–25; Џ. Truhelka, *Testament gosta Radina*, 356; Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, 29–30; Р. Živković, *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, 38–39; Б. Храбак, *Јадран у политичким и економским настојањима Сандаља Хранића и Степана Вукчића Косаче*, 407; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranic Kosača*, 240.

Кнез дубровачки у Конавлима, 7, 8, 9 – дубровачки властелин Павле Растић, у неким изворима забиљежен и као Палко. Почетком 1422. године био је на положају дубровачког кнеза у Конавлима, тачније средишту њихове власти у Љутој, гдје је имао несрећу да се упозна са неконвенционалним методама соколског кнеза Бранка, вазала војводе Радослава Павловића.

more predonico et violenter acceperunt accusatori predicto in domo comitis Canalis ... I mantellum blaii coloris valoris uyperperos octo, I giorneam panni viridis valoris uyperperorum trium, I par calegarum nigrorum valoris grossis XVIII, II diploides valoris uyperperos III, I mantellum rassie nigre valoris grossis III, I zocham rassie nigre valoris uyperperos II, II paria callegarum de rassia valoris grossis III, I corettum de gamučia valoris uyperperos I, I par planettarum valoris grossis III, I simitarram valoris uyperperos VI, I spatam valoris grossis XX, I cultellissam valoris uyperperos I, I sellam ab equo cum duabus habenis valoris uyperperos VI, I serraturam cathalanum cum clauis valoris grossis XV, I par calcaliorum valoris grossis III, I par stiualorum valoris grossis VI, I cingulum ungaricum valoris grossis III, I arcum cum carcasio et sagiptis valoris uyperperos II grossis VI, I gonellam nigram valoris uyperperos II. DAD, *Lam. de foris* V, fol. 41 (16. IV 1422). За ову напомену, као и за сљедећу, изражавам захвалност проф. др Есаду Куртовићу, који ми је уступио необјављене документе.

¹⁵ Bartolus Marini per suum procurator Paulum Martini coram nobili et sapienti viro ser Nicola Pe. de Poza conqueritur supra Radiç Pichieuich et Branchum castellanos castris Sochol in Canale (...) quia predicti accusatoribus acceperunt violenter dicto accusatori unam salmam pannorum quam restactauerunt pro uyperperos decem. Item conqueritur supra Jecosauum Pascaceuich et Dobrauç Radassinouich et Nouach Radassinouich cum multis alterius fratribus qui vocantur Golessi sono Bagnani. Eo quia predicti omnes violenter acceperunt dicto accusatori unum equum cum sella et cum freno et unam cubertam alterius selle et unum tamburum valoris sunt uyperperorum centum viginti. DAD, *Lam. de foris* V, fol. 93^v (23. IX 1422).

Извори и литература: М. Пуцић, *Споменици српски I*, 162–163; Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, 29.

Кнез војводе Сандаља у Соколу, 15, 16 – иако се у овом писму именом не наводи, зна се да је у питању био неки Радич, који је писао Дубровчанима прије 25. фебруара 1422. У њему је одговорио како није крив за инцидент у Конавлима, те да је кривица на кнезу Бранку и његовим људима.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски I*, 162; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 322.

Топографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњен слједећи топоним: **Љуга** (ГПБ 3, 85).

Сокол, 5, 16 (ред у изворнику) – главни град Конавала, који се налазио у јужном дијелу ове жупе. Данас су видљиве његове рушевине сјеверно од Мрцина. Помиње се од краја XIV вијека и имао је важан стратегијски значај. На Стипан пољу под Соколом 24. јуна 1419. војвода Сандаљ са браћом Вуком и Вукцем издао је Дубровчанима повељу којом им је уступио свој дио Конавала. Његов покушај да прода други дио Конавала, са градом Соколом, маја 1420, осујетио је војвода Радослав. Након тога, њих двојица су дијелили Сокол, о чему свједочи помен соколског кнеза Бранка, вазала Павловића, и соколског кнеза Радича, вазала Косача. Војвода Радослав продао је Дубровчанима свој дио Конавала са градом Соколом 31. децембра 1426. Послије тога, власти Републике смјестиле су у Сокол сједиште своје управе у Конавлима.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 124–125, 297, 306–307, 592–606; Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XII до XV века*, 3–121; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд 1964; С. Мишић, *Повеља Бељака и Радича Санковића Дубровнику*, ССА 7 (2008) 126–127; Р. Поповић, *Повеља војводе Сандаља и браће му Вукца и Вука којом уступају Дубровчанима свој дио Конавала*, ГПБ 4 (2011) 104; П. Драгичевић, *Два писма Дубровачке општине војводи Сандаљу поводом његовог депозита и одласка у Босну на станак*, ГПБ 6 (2013) 83.

Arandel Smiljanić

Université de Banja Luka
Faculté de Philosophie
Département d'Histoire

**LETTRE DE DUBROVNIK AU VOIVODE RADOSLAV PAVLOVIĆ
A L'OCCASION D'UN VOL COMMIS
PAR LE KNEZ BRANKO**

1422, février 28

Résumé

Les Ragusains adressent le 28 février 1422 une lettre au voïvode Radoslav Plavović à la suite d'un vol commis aux Konavli par son vassal le knez Branko. Au lieu-dit Ljuta, ce dernier a attaqué le duc ragusain et sa suite, qu'il a pillés et chassés. L'enquête menée par les Ragusains ayant montré que leur duc n'avait aucune responsabilité dans cette affaire, ils demandent au voïvode Radoslav de sanctionner le knez Branko et de lui ordonner de restituer ce qui a été volé. La suite de cette correspondance devait montrer que Radoslav était impliqué dans cet incident, et que c'est lui-même qui avait ordonné au knez Branko d'attaquer le duc de Dubrovnik aux Konavli. C'est finalement grâce à l'intercession du Voïvode Sandalj Hranić que ce litige a été réglé, au plus tard vers la fin du moi de mai de cette même année.

Mots-clés: Ragusains, voïvode Radoslav Pavlović, knez Branko, pillage, duc de Dubrovnik, voïvode Sandalj Hranić.

Срђан Рудић*

Историјски институт
Београд

ЋИРИЛИЧКИ ДОКУМЕНТИ ПОРОДИЦЕ БОРОВИНИЋ

- (I) Високи, 1428, 20. новембар
- (II) 1429, 15. децембар
- (III) 1430, пре 14. марта
- (IV) 1430, пре 26. априла
- (V) Високи, 1436, 28. октобар
- (VI) 1447, пре 10. марта

(I–II) Кнез босански Твртко Боровинић обавештава Дубровчане да је кнез Михоч Растић старији измирио све обавезе.

(III) Кнез босански Твртко Боровинић обавештава Дубровчане да им његов слуга Мојан носи усмене поруке.

(IV) Кнез босански Твртко Боровинић захваљује Дубровчанима на одговору и обавештава их да је рекао кнезу Михочу Растићу и његовој деци да новац од закупа куће искористе за њену поправку.

(V) Велики кнез босански Твртко Боровинић обавештава Дубровчане да је кнез Мароје Растић измирио све обавезе.

(VI) Иван, син Твртка Боровинића, шаље Дубровчанима слугу Милорада да подигне доходак од куће.

Сажетак: Документи које овде објављујемо потичу из канцеларије породице Боровинић – пет је из канцеларије кнеза Твртка Боровинића, а један из канцеларије његовог сина Ивана. Четири документа су сачувана у препису, а два у оригиналу (III и VI). Осим писма из 1430. године (III), сви остали документи се односе на приходе од куће коју су Боровинићи поседовали у Дубровнику, као и поседа у Сланом и Високом.

Кључне речи: Твртко Боровинић, Иван Боровинић, Дубровник, Слано, Високо, доходак од куће.

* Ел. пошта: srdjanrudic@yahoo.com

(I)

Кнез босански Твртко Боровинић обавештава Дубровчане да је кнез Михоч Растић старији измирио све обавезе

Високи, 1428, 20. новембар

Опис и ранија издања

Документ је сачуван у препису дубровачког логотета Руска у књизи *Diversa Notariae XVI*, fol. 20. Са стране се налази запис на латинском: Pro ser Michaele Si. de Restis cum Tuertcho Borouinich.

Ранија издања: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 84; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 8.

*Текст***

+ Славнои и велможнои г[оспо]ди кнезѸ и властелѸмъ владѸцагѸ гр[а]да |2| ДѸбровника ѡдъ кнеза босанскога Твртка БоровиникѸ ми|3| лостиво поздравленъе како г[оспо]ди и пригителѸм[ъ]. Властеле, |4| дамо на видѸнье вашои м(и)л(о)сти како ксмо задоволни ѡдъ |5| нашега прокѸратѸра кнеза МиѸвча РастикѸ старога ѡдъ |6| кѸкѸ и ѡдъ земаль цо насъ стои доѸѡдакъ ѡдъ всѸхъ врѸмень |7| до данашнега дне. Зато властеле молимо вашѸ м(и)л(о)сть да |8| мѸ ви Ѹчините задоволно по вашѸхъ писмѸхъ и по |9| вашемъ ѡбичаю. И Б(о)гъ ви Ѹмножи г(о)сп(о)дства.¹

|10| + Писано Ѹ Високомъ м(е)с(е)ца новембра |11| ꙗ̄ · дань лѸто ꙗ̄Ѹ · и ꙗ̄и · лѸтѸ.

|12| + И РѸско логѸфеть дѸбровчки заповѸдию г[оспо]д[и]на ми кнеза |13| ЖѸрете ПалмѸтикѸ и негова изебранога малога |14| вѸкѸ исписахъ више писанно ѡдъ рѸчи на рѸчь изъ ли|15|ста кнеза Твртка БоровиникѸ подъ своимъ печатю.

Превод

+ Славној и велможној владајућој господи, кнезу и властели града Дубровника од кнеза босанског Твртка Боровинића љубазан поздрав,

** Редакцију издања и превода свих шест докумената урадила је Т. Суботин Голубовић.

¹ На почетку новог реда стоји прецртано: ꙗ̄ · дань.

као господи и пријатељима. Властело, дајемо на увид вашој милости да смо задовољени од нашег прокуратора кнеза Михоча Растиића старијег за доходак који нам припада од куће и од поседа за сва времена до данашњег дана. Зато молимо вашу милост да му ви учините задовољење по вашим књигама и по вашем обичају. И нека вам Бог умножи господство.

+ Писано у Високом 20. новембра 1428. године.

+ Ја Руско логотет дубровачки, по заповести господина кнеза Жорета Палмотића и његовог изабраног Малог већа, преписах више писано од речи до речи из листа кнеза Твртка Боровинића овереног његовим печатом.

(II)

Кнез босански Твртко Боровинић обавештава Дубровчане да је кнез Михоч Растиић старији измирио све обавезе

1429, 15. децембар

Опис и ранија издања

Документ је сачуван у препису дубровачког логотета Руска у књизи *Diversa Notariae XVI*, fol. 171. Са стране се налази запис на латинском: Pro ser Michaele Si. de Restis cum comite Tuertcho Borouinich.

Ранија издања: М. Пуцић, *Споменици српски II*, 89–90; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–2*, 8–9.

Текст

+ М8дрои и славнои и възьвозмонои г[оспо]ди кнез8 и властеломь |2| и вьсои шпкини влад8цагw гр[а]да Д8бровника вдь кнеза бо|3|санскога Тврьтка Боровиника м(и)л(о)стиво поклоньне |4| како г[оспо]ди и припателкм[ь]. Властеле, дамо на видѣнье и прьво |5| писасмо вашем8 г(о)п(о)дств8 и по семь пис(а)нию дакмо на видѣнье |6| крь вдь всѣхъ прихвдиць и нагамь полачь и земаль нашѣхъ |7| за вса врѣмена мин8та и за швои гвдище² ксмо за|8|доволи вдь кнеза Миxwча Растика старога припатела и |9| прок8рат8ра нашега. Зато вась молю 8пишите м8 задовољ|10|но 8 вашѣхъ тетразѣхъ. И шць да зна г(о)п(о)дство ваше м(и)л(о)сти вла|11|стеле крь земак наше на Гланомь и 8 Височахъ прѣдасмо |12| припателю нашем8 Добрашин8 Тврьдавику граганин8 |13|

² Овде стоји прецртана реч мин8то.

вашемъ. И Б(о)гъ ви ѿмножи г(о)с(т)в(о)ства. Писанъ м(е)с(е)ца декемвриа |14| ѿи · д(а)нь на лѣта г[оспо]днѣ · ѿѿ · лѣто.

|15| Заповѣдию г[оспо]д[и]на кнеза Жѿха Гѿчетикѣ и кнегва избранаго |16| малаго вѣкѣ га Руско логѿтет исписахъ више речено изъ |17| листа кнеза босанскога Твртка Боровиникѣ вдъ рѣчи на рѣчь ни |18| вдъложивъ ни приложивъ кои реч[е]ни листъ посла кнезѿ и вла|19|стелѿмъ дѿбровчцѣмъ въ лѣто · ѿѿ · лѣто м(е)с(е)ца декемь|20|вриа · ѿ · д(а)нь и тѣи реч(е)ни листъ ксть швѣдѣ ѿ семь тетра|21|гѿ постакинь лицемъ.

Превод

+ Мудрој и славној и свемоћној владајућој господи, кнезу и властели и свој Општини града Дубровника од кнеза босанског Твртка Боровинића љубазни поздрав, као господи и пријатељима. Властело, дајемо на увид те прво писасмо вашем господству, и по том писању дајемо на увид да смо задовољени од кнеза Михоча Растића старог пријатеља и прокуратора нашег од свих прихода и најма куће и поседа наших за сва прошла времена и за ово годиште. Зато вас молимо упишите му задовољење у ваше књиге. И још да зна господство ваше милости да наше поседе на Сланом и у Високом дадосмо нашем пријатељу, а вашем грађанину, Добрашину Тврдавићу. И нека вам Бог умножи господство. Писано 15. децембра 1429. године.

По заповеди господина кнеза Жуха Гучетића и његовог изабраног већа, ја Руско логотет преписах више речено из листа кнеза босанског Твртка Боровинића, од речи до речи (ништа) ни одузевши ни додавши, који посла кнезу и властели дубровачкој 20. децембра 1429. године. И тај лист је овде у овој књизи стављен.

(III)

Кнез босански Твртко Боровинић обавештава Дубровчане да им његов слуга Мојан носи усмене поруке

1430, 14. марта примљено

Опис и ранија издања

Оригинал писма се налази у Државном архиву у Дубровнику у оквиру серије *Prilozi arhivskim serijama IVa* (док. број 48). Писмо

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document fragment. The text is written on aged, yellowed paper and is oriented vertically. The script is dense and difficult to decipher due to its cursive nature and the paper's condition.

IV 2/12

Prilozi arhivskim serijama IVa, dok. 48

Handwritten text in cursive script, possibly a date or address fragment.

Vertical handwritten text in cursive script, possibly a recipient's name or address.

је описао Грегор Чремошник. Написано је у пет редова на папиру димензија око 19,5 x 22 цм. Пресавијање, које Чремошник назива „старо босанско“, одозго на доле је 5 цм, одоздо нагоре 5 цм, те са десне стране 7,3 цм и са леве 5,5 цм. Десни прегиб је уметнут у мањи леви. Кроз оба прегива направљен је по један прорез кроз сва поља, кроз прорезе је била провучена трака од папира и на њен састав наливен зелени восак на који је ударен типар. Приликом отварања писма отпали су и трака и печат. Видљиви су слаби трагови воска и на њима бели четвороугао од траке папира која је лежала од једног прореза до другог.

Са спољне стране је адреса: + **Славнои и вазможнои и много почтенои и сваке части достоинои господи кнезѸ и властелемь и всои ѡпѣкини владѸцаго града ДѸбровника**, као и запис на италијанском: *Recevuta 14 marzo 1430 de conte Tuertcho.*

Ранија издања: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 90; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 9.

Текст

+ **Славнои и вазможнои и многопочтенои и сваке части достоинои господи кнезѸ и вла|2|стелемь и всои ѡпѣкини владѸцаго града ДѸбровника ѡд[ь] кнеза босанскога |3| Тврѣтка Боровиниѣка властеле што послахъ к вашои милости слѸгѸ |4| нашега Мојана што вамъ говори ѡд наше стране вѣрѸи мѸ ваша |5| милость наше сѸ ричи и наше посланье. И Бог вамъ Ѹмножи госпоцтво.**

Превод

+ Славној и свемоћној и многопоштованој и сваке части достојној господи, кнезу и властели и свој Општини владајућој града Дубровника од кнеза босанског Твртка Боровинића. Послах вашој милости слугу нашег Мојана. Верујте му, ваша милости, да су наше речи и наша порука оно што вам говори у наше име. И нека вам Бог умножи господство.

(IV)

Кнез босански Твртко Боровинић захваљује
Дубровчанима на одговору

1430, април

Опис и ранија издања

Документ је сачуван у препису дубровачког логотета Руска у књизи *Diversa Notariae XVI*, fol. 231. Са стране се налази запис на латинском: Pro ser Michaelae Si. de Restis.

Ранија издања: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 90–91; Љ. Стојановић, *Повеље и тисма* I–2, 10.

Текст

+ Славнои и възможнои мѣдрои и племенитои г[оспо]ди кнезѣ и властелѣмъ и вѣсои ѡпкинѣ |2| владѣщега гр[а]да Дѣрвоника како г[оспо]ди и приателѣм[ъ] ѡдъ кнеза |3| босанскога Твртка Боровиниѣ. Властеле слахъ къ вашои |4| м(и)л(о)сти слѣдѣ и ближикѣ нашега Могана и ѡво смѣ разѣмѣлъ |5| що ми к ваша м(и)л(о)сть ѡдъповидѣла за посалъ за кои смѣ слалъ. |6| Ми захвалѣмо вашемѣ г(о)п(о)дствѣ смѣрно и м(и)л(о)стиво како |7| г[оспо]ди и приателѣм[ъ] на всакои правди кою ми ѣказѣк ваша |8| м(и)л(о)сть. За тои васѣ Б(о)гѣ чѣѣк къ ви дрѣжите правдѣ |9| и законѣ како к вамѣ потрѣбно. Зато нека к вашои |10| м(и)л(о)сти на видѣнѣк како рекѡхъ нашемѣ приателю кнезѣ |11| Михѡчѣ Растику и неговѣ дѣци що ме гѡди стои ѡдъ полаче |12| прихѡтка сегѡи гѡдища тѣми да ми направѣла полачѣ |13| щоно к потрѣбно тоизи полачѣ направѣти.

|14| + Лѣто рождѣства Христова тисѣшино и четир(и) ста и ·ĭ· лѣтѡ |15| м(е)с(е)ца априла ·ĭĭ· днѣ заповѣдию г[оспо]д[и]на ми кнеза Жѡрете |16| Палѡтѣкиа ки мѣще кнеза вѣще мѣще Марѡа Чрѣвѣкиа |17| ки занемѡщѣ не могаше сидѣти и неговѡ малога вѣкѣ |18| га Рѣско логѡфеть исписахъ више писанно изъ листа |19| кнеза Твртка Боровиниѣ кои досла кнезѣ и властелѣмъ |20| дѣрвѡвчѣмъ ѡдъ рѣчи на рѣчѣ ни ѡдѣложивѣше ни прило |21| живѣше добрѣ и вѣрно прѣписахъ.

f. 231 verso
Notaria

[Illegible handwritten text in Church Slavonic script, likely a notarial record or legal document.]

[Illegible handwritten text in Church Slavonic script, likely a notarial record or legal document.]

Diversa Notariae XVI, fol. 231

Превод

+ Славној и свемоћној, мудрој и племенитој владајућој господи, кнезу и властели и свој Општини града Дубровника, као господи и пријатељима од кнеза босанског Твртка Боровинића. Властело, слао сам к вашој милости слугу и повереника нашег Мојана, и разумео сам што ми је ваша милост одговорила у вези посла за који смо га слали. Захваљујемо вашем господству смерно и љубазно као господи и пријатељима за сваку правду коју ми ваша милост указује. Зато вас Бог поштује – јер ви држите правду и закон како је вама потребно. Зато нека је вашој милости на увид да смо рекли кнезу нашем пријатељу Михочу Растићу и његовој деци да све што ми припада дохотка од куће за ову годину (искористе) да тиме поправе на кући све што је потребно.

+ 26. априла 1430. године од рођења Христова по заповеди господина ми кнеза Жорета Палмотића, који место кнеза беше место Мароја Чревића који се разболео и не могаше седети, и његовог Малог већа, ја Руско логотет преписах више писано из листа кнеза Твртка Боровинића, који је послао кнезу и властели дубровачкој, од речи до речи (ништа) ни не одузевши ни додавши, добро и верно преписах.

(V)

**Велики кнез босански Твртко Боровинић обавештава Дубровчане
да је кнез Мароје Растић измирио све обавезе**

Високи, 1436, 28. октобар

Опис и ранија издања

Документ је сачуван у препису дубровачког логотета Руска у књизи *Diversa Notariae XXI*, fol. 47^r. Са стране се налазе записи: *Letera de conte Turtcho Borovinich como confesse esser pagado de ser Marino de Resti per li afiti dele caxe per li tempi passadi e de questo anno de 1436 per tuto mexe março и Littere (conserva)te per partem minoris consilii captam die (suprascripto) habite sunt autentice.*

Ранија издања: М. Пуцић, *Споменици српски* II, 93; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 10–11.

(VI)

**Иван, син Твртка Боровинића, шаље Дубровчанима слугу
Милорада да подигне доходак од куће**

1447, 10. марта примљено

Опис и ранија издања

Оригинал писма се налази у Државном архиву у Дубровнику у оквиру серије *Prilozi arhivskim serijama IVc*. Извађено је из књиге *Procura de Notaria II*, fol. 32. Написано је ситним и доста правилним рукописом у седам редова на хартији димензија око 22 x 21 cm. Хартија је пресавијена најпре 9 cm одозго на доле, потом 7,5 cm са леве и 5,5 cm са десне стране. Леви прегиб је уметнут у мањи десни. Видљиви су трагови печата који је вероватно био причвршћен на исти начин као у документу III.

Са спољне стране је адреса и још два записа: + **Славнимъ и велможнимъ г[оспо]д[и]нѸ кнезѸ³ и властеломъ дѸбровачцимъ владѸцаго града ДѸбровника**; Rp. die X marcii 1447 de Juan de Tuertcho Borouinich procura dixit in Milora che possa schoder denari del afito dela casa; Examinata la testimonianca e aceta per miser lo Retor coli sui zudexi Ratcho Pripchouich Mileta Radicheuich.

Ранија издања: М. Динић, *Три ћириловска писма из 1447. године*, Прилози КЈИФ XV–1–2 (1935) 166–167.

Текст

+ **Славнимъ и велможнимъ г(оспо)д(и)нѸ кнезѸ⁴ и властеломъ дѸбровачци|2|мъ владѸцаго града ДѸбровника ѡд Ивана сина Твртка Бо|3|ровинића смиръно поклонение. Господо да ви е Ѹ знание ер|4|е посламаъ слѸгѸ мога Милорада да море скожати пинз|5|е ѡ[ъ] кѸће мое како га Иванъ. И ѡдѡише за веће вирование по|6|ставихъ поставихъ (!) томѸи свидоке Ратка Припъковића Ивана |7| Божишића и МилетѸ Радичевића. И Бог ви Ѹмножи госпоцтва.**

³ Код Динића: кнезѸ.

⁴ Исто.

Превод

+ Славном и велеможном господину кнезу и владајућој властели дубровачкој града Дубровника од Ивана сина Твртка Боровинића смерни поздрав. Господо, знајте да шаљем слугу мога Милорада да узме новце од куће моје уместо мене. И за веће веровање поставих томе сведоке Ратка Припковића, Ивана Богишића и Милету Радићевића. И нека вам Бог умножи господство.

Историјски оквир настанка докумената и дипломатичка анализа

Пет од шест овде обрађених докумената односи се на приходе од куће коју су Боровинићи поседовали у Дубровнику, као и од поседа у Сланом и Високом. У посед куће у Дубровнику и поседа у Сланом Твртко Боровинић је дошао женидбом са Катарином, кћерком Балше, а унуком херцега Хрвоја Вукчића Хрватињића.⁵ Реч је о кући коју је Хрвоје Вукчић добио приликом примања у ред дубровачке властеле 1399. године, као и о поседу који је добио у Сланом. Од 1423. године Дубровчани су по половину прихода од херцегове куће и поседа у „Новим земљама“ давали Балшиним кћеркама Доротеји и Катарини.⁶ Твртко Боровинић се у вези са херцеговом кућом и поседом у „Новим земљама“ први пут помиње 21. фебруар 1425, када је у Дубровнику боравио његов посланик Иван Радојевић. Подаци из записника Малог већа од 15. јуна 1426. и 13. маја 1427. сведоче да су Дубровчани примили писма Твртка Боровинића која се односе на поменуте поседе.⁷

Од тренутка када је приход од некадашње херцегове куће припао његовим унукама, па наредних стотинак година закупци куће били су чланови дубровачке властееоске породице Растић. Из овде приређеног

⁵ О Твртку Боровинићу погледати: Р. Џошковић, *Veliki knez bosanski Tvrtko Borovinić*, *Croatica Christiana Periodica* 37 (1996) 57–81; С. Рудић, *Боровинићи, властееоска породица из источне Босне*, Земља Павловића, средњи вијек и период турске владавине, Бања Лука – Српско Сарајево 2003, 259–278.

⁶ Погледати: С. Рудић, *О кући Хрвоја Вукчића Хрватињића у Дубровнику*, ИЧ 56 (2008) 353–369. Посед у Сланом је у лето 1402. године, након Хрвојевог захтева, добио и Балша. Нажалост, о судбини његовог поседа нема података. *Исто*, 355.

⁷ DAD, *Consilium Minus (Cons. Min.)* III, fol. 202 (21. II 1425); IV, fol. 16' (15. VI 1426); IV, fol. 88' (13. V 1427). С. Рудић, *О кући Хрвоја Вукчића Хрватињића у Дубровнику*, 364.

Handwritten text on a piece of aged, yellowed paper. The text is written in a cursive script and is oriented vertically, reading from right to left. The paper shows signs of wear, including creases and discoloration.

Page 2
1860

Castellanos & Juan de los Rios
Juan de los Rios & Juan de los Rios
Juan de los Rios & Juan de los Rios
Juan de los Rios & Juan de los Rios

Juan de los Rios & Juan de los Rios
Juan de los Rios & Juan de los Rios
Juan de los Rios & Juan de los Rios
Juan de los Rios & Juan de los Rios

Examinada la referida cuenta
por el Sr. Fiscal de la Real Audiencia
de Mexico y por el Sr. Fiscal de la
Real Audiencia de Mexico y por el Sr. Fiscal de la
Real Audiencia de Mexico

писма из 1429. године сазнајемо да је Твртко Боровинић поседе у Сланом и Високом дао у закуп Добрашину Тврдавићу. Док је јасно како је Твртко добио посед у Сланом, није јасно одакле му посед у Високом.⁸

Посматрани документи су важни и са становишта проучавања титула у средњовековној босанској држави. Наиме, у њима се Твртко Боровинић наводи са титулама *кнез босански* и *велики кнез босански*. У ранијим ћириличким документима (1417–1423) титулисан је само као *кнез*. Твртко је једина личност у средњовековној Босни која се помиње са све три титуле, што свакако говори о његовом успону у хијерархији средњовековне босанске државе. И поред покушаја да се објасне стварне разлике у функцијама које су вршили носиоци ових титула, још увек нисмо у стању да одговоримо на питање шта оне у ствари представљају и у чему се суштински разликују.⁹

Интересантно је да се ни у једном документу не помиње име писара. Грегор Чремошник је сматрао да пошто се код друге властеле дијаци редовно потписују, те само изузетно остају непознати, доследна анонимност у Твртковим писмима може значити да их је он сам писао.¹⁰ Павао Анђелић, за разлику од њега, верује да је велики босански кнез Твртко Боровинић имао своју канцеларију.¹¹ Упоредивањем рукописа писама сачуваних у оригиналу (III и VI), стиче се утисак да је реч о истоветном рукопису, односно делује као да их је саставила иста рука.

Када је реч о поменутом два писма, мора се приметити и да су у оба случаја употребљени листови хартије несразмерно велики у односу на величину текста.

Боровинићи су имали и печат који није сачуван. Дубровачки логотет Руско је у белешци испод преписа документа из 1428. године забележио да га је преписао **изъ листа кнеза Тврѣтка Боровиниќа**

⁸ Пејо Ђошковић сматра вероватним да су Боровинићи били из Високог или његове околине. Р. Ђошковић, *Veliki knez bosanski Tvrtko Borovinić*, 62–63. Претходни истраживачи су, на основу тврдње да су Боровинићи били рођаци Павловића, сматрали да они потичу из источне Босне.

⁹ Погледати: Р. Анђелић, *Bobovac i Kraljeva Sutjeska, stolna mjesta bosanskih vladara u XIV i XV stoljeću*, Сарајево 1973, 232; П. Анђелић, *Месновићи, Масновићи, Бубањићи – хумска и босанска властела*, Херцеговина 2 (1982) 84; М. Vego, *Postanak srednjovjekovne bosanske države*, Сарајево 1982, 80; С. Ђирковић, *Двор и култура у босанској држави*, Работници. Војници. Духовници, Београд 1997, 442–443; Р. Ђошковић, *Veliki knez bosanski Tvrtko Borovinić*, 71–72; Р. Михаљчић, *Кнез*, Владарске титуле обласних господара, Сабрана дела VI, Београд 2001, 99–100.

¹⁰ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM, n. s., VII (1952) 335.

¹¹ Р. Анђелић, *Bobovac i Kraljeva Sutjeska*, 217.

подъ своимъ печатію. Остаци печата су видљиви и на оба сачувана оригинална документа Боровинића (1430. и 1447). У оба случаја је коришћен тамнозелени восак.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњена следећа личност: **Твртко Боровинић** (ГПБ 4, 145).

Кнез Михоч Растић (**Micoçius Syme de Resti**), I (документ) 5 (ред у изворнику); II 8; IV 11 – дубровачки властелин. Помиње се између 1366. и 1431. године. Заједно са братом Марином, крајем XIV и у првим деценијама XV века, играо је значајну улогу у дипломатским односима са Босном, као и са Србијом и Угарском. Био је ожењен Николетом из рода Бенеших, са којом је имао седам синова и три кћерке.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 390–392, табла LX/1.

Кнез Жоре Палмотић (**Zore Nicho de Palmota**), I 13; IV 15–16 – дубровачки властелин. Помиње се између 1392. и 1441. године. Два пута се женио – први пут Перулом из рода Менчетић, а други пут Николетом из рода Проданчић. Имао је два сина и четири кћери.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 355, табла LI.

Кнез Жухо Гучетић (**Georgius Clementis de Goçe**, помиње се и као **Жухо Драгојевић**), II 15 – дубровачки властелин. Помиње се између 1410. и 1457. године. Био је четрдесетих година *consul Catalanorum* у Дубровнику. Био је ожењен Гајушом из рода Журговић. Имао је девет синова и пет кћери.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 253, табла XXXIV/2 и XXXIV/3.

Добрашин Тврдавић, II 12 – дубровачки грађанин.

Мојан, III 4; IV 4 – слуга Твртка Боровинића.

Кнез Мароје Чревић (**Marinus Petri de Zrieva**), IV 16 – дубровачки властелин. Помиње се између 1371. и 1430. године. Био је ожењен Боженом из рода Бунић. Имао је три сина и две кћери.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 253, табла LXXVIII/2.

Кнез Мароје Растић (**Maroe Michaelis de Resti**), V 8 – дубровачки властелин, син Михоча Растића. Помиње се у периоду 1399–1464. године.

Вршио је дужност thesaurarius-а на босанском двору и дипломатску службу за Дубровачку републику. Два пута се женио – први пут Јелушом из рода Пуцић, а други пут Декушом из рода Гучетић. Имао је четири сина.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 392, табла LX/1.

Грубач Јунаковић, V 16 – дубровачки грађанин.

Вокота Милутиновић, V 16 – дубровачки грађанин.

Милан Остојић V 17 – дубровачки грађанин.

Иван Боровинић, VI 2, 5 – син Твртка Боровинића. Помиње се само 1447. године.

Милорад, VI 4 – слуга Ивана Боровинића.

Ратко Припковић, VI 6 – сведок Ивана Боровинића.

Иван Богишић, VI 6–7 – сведок Ивана Боровинића.

Милета Радићевић, VI 7 – сведок Ивана Боровинића.

Srdan Rudić

Institut d'Histoire

Belgrade

DOCUMENT EN CYRILLIQUE DE LA FAMILLE BOROVINIĆ

(I) Visoki 1428, 20 novembre

(II) 1429, 15 décembre

(III) 1430, avant le 14 mars

(IV) 1430, avant le 26 avril

(V) Visoki, 1436, 28 octobre

(VI) 1447, avant le 10 mar

Résumé

Les documents que nous publions ici proviennent de la chancellerie de la famille des Borovinić soit cinq de la chancellerie du knez Tvrtko Borovinić et un de la chancellerie de son fils Ivan. Quatre documents sont conservés sous forme de copies et deux sous forme d'originaux (III et VI). Excepté une lettre de 1430 (III), tous les autres documents concernent les revenus provenant d'une maison que les Borovinić possédaient à Dubrovnik, ainsi que de biens détenus à Slano et Visoko. Le revenu provenant de la moitié de ladite maison de Dubrovnik et des biens situés à Slano a échu à Tvrtko Borovinić à la suite de son mariage avec Katarina, fille de Balša, et petite fille de l'herceg Hrvoje Vukšić Hrvatinić. Depuis lors et au cours des cents années suivantes, les locataires de cette maison ont été des membres de la famille ragusaine des Rastić.

Mots-clés: Tvrtko Borovinić, Ivan Borovinić, Dubrovnik, Slano, Visoko, revenu d'un maison.

Александар Крстић*

Историјски институт
Београд

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ТОМАША ЕРДЕЉСКОМ ВОЈВОДИ ЈОВАНУ ХУЊАДИЈУ

Бобовац, 1444, јун 3.

Сажетак: Босански краљ Стефан Томаш објављује да су после смрти његовог стрица Стефана Твртка II вољом покојног владара њему припали краљевски градови и други поседи, и да га је угарски и пољски краљ Владислав I поставио и потврдио за краља Босне, по савету и залагањем Јована Хуњадија, ердељског војводе и врховног капетана краљеве војске. Имајући у виду његову велику помоћ и благодатност, Стефан Томаш је обећао да ће помагати Хуњадија против Турака, суседа или других непријатеља лично, са свим својим људима и добрима. Уколико војводи запрети нека велика опасност, он је слободан да са својим фамилијарима дође у краљеву земљу, где ће уживати краљеву заштиту. Поврх тога, краљ је одлучио да Хуњадију исплаћује годишње издржавање у износу од 3.000 златних флорена.

Кључне речи: Стефан Томаш, Јован Хуњади, Владислав I Јагелонац, Босна, Угарска, XV век.

Краљ Стефан Твртко II умро је средином новембра 1443, одредивши за свог наследника Стефана Томаша, сина краља Стефана Остоје. Сабор је изабрао Стефана Томаша (1443–1461) за краља пре 5. децембра 1443, али је део властеле, предвођене моћним војводом Стефаном Вукчићем Косачом, настојао да на босански престо доведе старог претендента Радивоја Остојића. Томашев брат Радивој се већ од раније ослањао на подршку Османлија, али због „Дуге војне“ он и његови савезници у Босни у том тренутку нису могли озбиљно да рачунају на помоћ султана Мурата II. На босанску круну право је полагао и гроф Фридрих II Целски на основу споразума између његовог оца Хермана II и краља Твртка II из 1427. године, али је подршка коју је пружао малом Ладиславу V Посмрчету ослабила његову позицију у Угарској. Да би умањио притисак од

* Ел. пошта: aleksandar.krstic@iib.ac.rs, albited@gmail.com.

стране цељског грофа, Стефан Томаш се обратио цару Фридриху III Хабзбуршком, а савезника против војводе Стефана Вукчића тражио је у Венецији и на папској курији. У таквим околностима краљу Томашу било је веома важно да добије признање са угарског двора. Ипак, до тога изгледа није дошло ни тако брзо ни сасвим лако, пошто су и Угри и босански владар у прво време били заузети другим, неодложним пословима. Док су током зиме 1443/1444. године угарски краљ Владислав I Јагелонац (1440–1444), Јован Хуњади и деспот Ђурађ Бранковић организовали крсташки поход за ослобођење Србије, краљ Стефан Томаш се обрачунавао са војводом Стефаном Вукчићем, у чему је уживао подршку Венеције. Нови босански владар у фебруару још увек није био сигуран у став Угарске, па је од Млетака тражио подршку за случај да га нападне султан или угарски краљ, нудећи Републици уступање дела својих земаља са градовима и рудницима на 25 година. Ипак, током маја Томашеви односи са Угарском коначно су регулисани. Како произлази из повеље која се овом приликом објављује, значајну улогу у одлуци краља Владислава I да потврди Стефана Томаша за босанског краља имао је и утицајни ердељски војвода Јован Хуњади. У Угарској се од босанског владара очекивало да узме учешћа у предстојећем рату са Турцима, што се није догодило.¹

Опис исправе и ранија издања

Повеља босанског краља Стефана Томаша ердељском војводи Јовану Хуњадију чува се у Мађарском националном архиву у Будимпешти (Magyar Nemzeti Levéltár), у серији *Diplomatikai levéltár* (DL), под сигнатуром 13775. Повеља је у овај архив доспела са грађом из ранијег Коморског архива. Опис исправе дајемо на основу снимака добијених из Мађарског националног архива.² Повеља краља Стефана Томаша састављена је на латинском језику и написана на пергаменту правоугаоног облика, димензија око 350 x 265 мм. Плика, која је сада потпуно отворена, била је широка око 35 мм. Повеља је исписана црним

¹ В. Ђоровић, *Хисторија Босне*, Београд 1940, 467–472; С. Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба*, Београд 1964, 71–78; исти, *Историја Босне*, 275–277; Р. Џошковић, *Bosansko kraljevstvo u prijelomnim godinama 1443–1446*, Banja Luka 1988, 30–58; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska)*, 1387–1463, Zagreb–Sarajevo 2006, 283–287.

² Захваљујем колеги др Невену Исаиловићу што ми је љубазно уступио снимке повеље, као и снимке копије исправе из Архива САНУ.

мастилом у 31 реду, читким позноготичким писмом са великим бројем скраћеница. Писар је доследно поштовао горњу, леву и доњу маргину, а у значајној мери и десну маргину. Величином и положајем издваја се једино иницијално слово N, делимично покривено црвеним печатом Коморског архива. Мастило којим је исписана повеља знатно је избледело током времена, а на више места било је изложено деловању влаге. Због тога је текст на неким местима значајно оштећен и веома тешко читљив. Осим тога, на пергаменту се налази и више мањих механичких оштећења, насталих првенствено дуж линија пресавијања. Повеља је била савијена два пута по дужини и два пута по ширини (не рачунајући плику). Да би се спречило даље оштећење овог документа, архивисти су преко његове полеђине залепили заштитну газу. Ова газа донекле отежава увид у белешке на полеђини документа, мада не покрива (бар не у целини) два записа. Од једног, који се налази на средишњем делу полеђине повеље, сада се може прочитати само *Regis Bosne*. Друга, каснија белешка, исписана у три реда уз десну ивицу исправе, веома је избледела и на снимку практично нечитљива.³ На полеђини документа налазе се такође три архивска печата и више белешки са садашњом и ранијом сигнатуром (NRA f. 1530, no 16).⁴

Печат. Исправа је оверена висећим округлим печатом од црвеног воска, пречника око 45 мм, смештеним у чашицу од смеђег воска и окаченим о врпцу испредену од црвеног свиленог конца. Печат је сада за повељу причвршћен тако што је његова врпца провучена кроз једну рупицу на пергаменту, начињену изнад средине доње ивице исправе. Међутим, две рупице на пергаменту које се налазе нешто више, на месту где је раније била пресавијена слика, упућују на закључак да је врпца првобитно била провучена кроз поменуте отворе. То би био и уобичајени начин причвршћивања висећег печата за повељу. У питању је печат краља Стефана Твртка II, пошто Стефан Томаш током своје владавине није израђивао и користио сопствене печате. Овај Твртков печат је у науци означен као четврти тип средњег печата тог владара. На печату, који има мање оштећење (на око 5% површине) налази се веома леп приказ грба краља Стефана Твртка II. Око грба је исписан следећи натпис: + S(IGILLUM) DOMIN(I) TWERTCONIS DEI GRACIA REGIS

³ Као сигурно може се узети само то да у последњем, трећем реду пише Anno 1444.

⁴ NRA означава некадашњу серију *Neoregestrata Acta*.

BOSNE E(TC). Исти печат налази се и на повељи коју је краљ Стефан Томаш издао Млечанима 15. априла 1444. године.⁵

У Архиву САНУ у Београду, Историјска збирка 7, f. 2–3, налази се препис ове повеље краља Стефана Томаша, начињен у Будимском архиву 1851. године (снимак тог преписа чува се у MNL под сигнатуром DL 274876).

Текст повеље објавио је L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, Munchen–Leipzig 1914, 366–368.⁶ Снимак документа и превод на српски језик до сада нису објављивани.

Текст повеље

Nos Stephanus Thomas, Dei gratia rex Bosne etc., significamus tenore presentium quibus expedit universis, quod quia vacante pridem solio huius [2] regni nostri Bosne, per obitum condam bone memorie illustris domini Stephani Twertko ultimi regis eiusdem, patruī nostri carissimi, nobisque post ipsius [3] decessum et ex eiusdem dispositione in dominio castrorum et tenutarum corone ipsius regni remanentibus, serenissimus princeps et dominus noster gratiosus, dominus [4] Wladislaus, Dei gratia Hungarie et Polonie etc. rex, de speciali consilio et bona voluntate ac dispositione magnifici et potentis viri domini Johannis de [5] Hwunyad, inter cetera partium Transylvanarum woywode, supremi capitanei armorum eiusdem domini nostri Wladislai regis nos in regem dicti regni Bosne [6] sollemniter instituit, et confirmavit. Idcirco considerantes in huiusmodi confirmatione, et voti nostri assecutione favorem et adiutorium prefati domini Johannis wayvode nobis [7] affuisse et profuisse, et eum in hac parte nobiscum liberaliter egisse, cupientesque talismodi benivolentie, quamdiu in hac vita erimus, vicem rependere horum, sed et future [8] amicitie, et benivolentie utrimque conservande respectu, et sicuti pridem

⁵ L. Thallóczy, *Studien*, 294; P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 43, 45–47, 96, tabla XIV. О грбу краља Твртка II видети и: Д. Ацовић, *Хералдика и Срби*, Београд 2008, 212–213, 266.

⁶ Ј. Талоци је навео да је повељу претходно публиковао Ј. Teleki, *Hunyadiak kora Magyarorsyagon X*, Pesten 1853. Међутим, у наведеној збирци не постоји издање ове исправе, већ је на стр. 245–246 објављен текст повеље краља Стефана Томаша издате у Добору 11. новембра 1449, којом је босански владар поново регулисао своје обавезе према Угарској и Јовану Хуњадију.

Кратке регесте Томашеве повеље Хуњадију од 3. јуна 1444. објавили су I. Kukuljević Sakcinski, *Izvadci listinah i poveljah bosanskih*, Arkiv za povestnicu jugoslavensku 2 (1852) 27, на хрватском језику и E. Fermendžin, *Acta Bosnae*, 185, на латинском језику.

M. A. Fiszak 1875

M. A. F. 1875

1875

Handwritten signature or name

1875

K. I. C.

M. A. F. Fiszak 1875

ORSZÁGOS LEVÉLTÁRS
KÖZPONTI GYŰJTEMÉNY

DL 13775

/r

seruimus vestris Nicolobus et Maria Hungariae etc. ac Rudolphus
 Poloniae Regis obsequiis et publicis etiam obsequiis nostris
 nostrum iure prope et libere obsequere permittimus, assistamus et
 adsumimus ac nihilominus ad omnia praemissa observanda nos
 obligamus. Anno Dni 1555 die Mensis Martii (1555)

Nos Stephanus Thomas Dei gratia Rex Bohemiae etc. signifi-
 canus tenore presentium quibus apostolice universis, quod quia in
 ante predictam solis huius regni nostri Bohemiae pro obsequio ser-
 uam bene memoris Illustrissimi Domini Stephani Muscoviti et
 tunc Regis iudicem patrum regni carissimum, nobis post ipsius
 decessum, et in eundem dispositione in Dno Castro et te-
 nentium Bohemiae ipsius Regni remanentibus, concessimus Rati-
 cope et Dno nostro generoso Dno Vladislao Dei gratia
 Hungariae et Poloniae etc. rex, de speciali consilio et bona voluntate
 et de dispositione Magnifici et potentis viri Dni Johannis
 de Hunyadi inter cetera partium Transilvanarum Magnifici
 Duxis Capitani Comarum ipsorum Dni Rati Vladislai Re-
 gis nostri Regni dicti Regni Bohemiae volentibus instituit et
 confirmavit. Ad hoc considerans in huiusmodi confirmatione
 et voti sui spontanea favore et respectum Rati Dni Jo-
 hannis Regis nobis adscripti et prescripti et inimicis hac
 parte nobis cum liberaliter egisse, cupiens talium bene-
 ficiis quamdiu in hoc vita vivimus vicem rependere horum
 sed et future amicitiae et benevolentiae utrumque conservanda re-
 spectu et sicuti predicta verba. Ita et nunc Rati nomine domini
 sana deliberatione sincera fide et bona voluntate tenore pre-
 sentium unimus et conjungimus nos Rati Dno Johanni
 Regis ad fidelitatem et servitium Rati Dni Vladislai
 regi et eius heredes inviolabiliter observanda ipsorum
 Dni Johannis Regis decontamus acceptamus et adsum-
 imus etiam et deinde in verum amicum et Rati Dni
 amicum et satorem in Dno pro mandatis, sicuti uno
 domini Johannis Regis tanquam adscriptum et
 cordatum

Amicum hunc meum vestrum bene corde et sincera mente diligere et
amare ac in necessitatibus adjuvare toto tempore vite sue et vix et
videm usque in — omnibus precibus quo vivit pro utilitate
Plato domini nostri Medice et eius Regni Hungariae presentati
suisque medicis assistentia et amicitia observationem non prohi-
bitur nec officium propter aliquam horum suorum, nec alicui
ius favore aut indolentia, nec pro thesauro neque pro castro,
nec pro aliquo se invide et si quid Quas aversat commisit videm
Domino Johanni Bajocensi aliqua necessitas vel aduersitas in Quis
sue vel a parte propiorum aut vicinorum sive cuiuscumque aut
quorundam simulorum suorum et vixi simultantium et tunc
in tali casu specialiter in eum Thomam Johannem Bajocensem
meum dimittimus sed videm cum serena iustitia familiariter
bus Carere et cunctis nostris omni facultate quam nobis
pro tali tempore Invis Quis conceperit a presentibus Quis pro
laboribus et omni bona voluntate in eum et respiciamus
omnes fratres et amicos nostros ubique cunctos ut in omni
simul deo Johanne Bajocensi cari amici et benevoli ex-
stare videmque et familiariter observent. Inique in Aliis
signum — amicitia et fraternitatis compromissio et in omni
necessitate subleat et facultatem Fratris Thomae Johannis Bajocensis
vixi pro omni tempore ad hunc durante vita sua et vixi
sunt fraternitatis ac in omni domo familiariter respiciamus ac
tenentes et iterum pro sua vixi salute et opere vixi tam vixi
licet in eis quam in aliis vixi et familiariter et in omni
si in eis tempore tanto erant necessitates Fratris Domini
Johannis Bajocensis quod vixi et quorundam vixi causa et de
minimis vixi vixi contingeret et oppositum in tunc labore
vixi et confidenter vixi vixi de vixi et domo ad de.
stra vixi respiciamus ac tenentes vixi et in vixi in omni
et vixi vixi vixi vixi vixi fraternitatis et amicitia
sunt vixi et disponere vixi de vixi vixi tam

dux

duo aut ubi hinc in nro regno et civitate nra necesse fuerit Divina
 et nra ac nostrorum auctoritate et tuitione contentum erit ab hominibus
 inimicis et aliis adversariis tam in persona propria quam in
 militari ac singula bene nos et Camera nra ac totum quicquid
 et tempore sub Cuius respectu duntaxat concessit et habendum.
 Nos magis autem scilicet et signum huiusmodi litterarum
 et sigillorum nra benevolencia precoritur, ut ultra et post
 nos illud subditum, qui per emenda opportunitate dicti dno
 Johanne Nardo nro que sacra nos debitorum fuerunt
 cum speciosa ditione videtur dno Johanne Nardo tamquam
 fidei et amice nro — persona sua singulis annis affectuosi in
 gula tunc Mellis et nro auri — suberit et ditione. In aliis
 que videtur nro benevolencia in parte condere prout eadem
 acciderunt fuerit et oportuerit. Nos emine supra scripta per
 mittimus sub dno Nardo et in verbo nro regie inviolabili
 nos in forma promissa conservare, hanc litteram sigere
 quibus sigillum nro, quo sitimus approbati et et testimo
 nis litterarum motu. Datum in castro nostro de
 fide quarta feria post festum Pentecostes anno Domini
 Millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto.

Praesentis Copia Moxim Originalibus Documentis
 et formis etc. fide digna recognoscitur. Praga
 Augusti 1851

Transmissus Perinde
 J. C. A. Cast. Arch. Reg.

verbo, ita ex nunc in nomine domini sana deliberatione, sincera fide et bona voluntate [9] tenore presentium unimus et coniungimus nos prefato domino Johanni woyvode ad fidelitatem et servitia prefato domino nostro Wladislao regi et sacre eius corone [10] inviolabiliter observanda, ipsumque dominum Johannem woywodam adoptamus, acceptamus, et assumimus sine fraude et dolo, in verum, sincerum et perfectum, fidelem [11] amicum et fratrem in domino Jesu promittentes firmiter eundem dominum Johannem woywodam tanquam sincerum adoptatum et cordialem amicum nostrum, bono corde [12] et sincera mente diligere et amare ac in necessitatibus adiuvari, toto tempore vite sue et nostre et eidem assistere in omnibus, precipue que erunt pro utilitate prefati [13] domini nostri Wladislai regis et eius regni Hungarie prenotati, huiusmodique assistentie, et amicitie observationem non pretermitemus, nec abiciemus propter aliquem hominem, [14] nec alicuius favore aut inductione, neque pro tezawro, neque pro castris, nec pro aliqua re mundi. Et si, quod Deus avertat, occurrerit eidem domino Johanni [15] woyvode aliqua necessitas, vel adversitas in dominio suo, vel ex parte paganorum, aut vicinorum, sive cuiuscumque aut quoruncumque emulorum suorum et sibi insultantium, [16] extunc in tali casu specialiter ipsum dominum Johannem woywodam non dimitemus, sed eidem cum persona, subditis, familiaribus, camera, et amicis nostris omni [17] facultate, quam nobis pro tali tempore dominus Deus concesserit, asistemus. Insuper quoque laborabimus et omni bona voluntate inducemus et requiremus omnes fratres et amicos [18] nostros ubicumque existentes, ut una nobiscum dicto domino Johanni woyvode cari amici et benivoli existant, eidemque et fraternitatem observent. Quodque in maius signum [19] huiusmodi amicitie et fraternitatis compromise, ex nunc libertatem habeat et facultatem, prefatus dominus Johannes woyvoda pro omni tempore affuturo durante vita [20] sua et nostra venire fraternaliter ad nostras domos, dominia, possessiones, ac tenutas, et iterum pro suo velle salve et secure redire tam videlicet ipse, quam sui fideles [21] servitores et familiares. Preterea, si successu temporum tanta occurrerit necessitas prefato domino Johanni woyvode, quod eum ex quacumque adversa causa ex dominio [22] suo exire contingeret et oporteret, extunc libere, secure et confidenter venire valeat ad nos, et ad domos, ad castra, opida, possessiones ac tenutas nostras, et [23] ad regnum nostrum, et ibidem ubicumque maluerit, iuste, fraternaliter et amicabiliter commorans, providere et disponere poterit de factis suis. Quamdiu autem ubicumque in [24] nostro regno et tenutis nostris moram duxerit, divino et nostro ac nostrorum auxilio et tuitione custoditus erit ab omnibus inimicis et sibi adversantibus tam in persona [25] propria, quam

familiares ac singula bona, resque et camera sua ac totum quicquid eo tempore sibi Deus possidendum concesserit et habendum. In maius autem robur [26] et signum huiusmodi amicitie ex singulari nostra benivolentia promittimus, quod ultra et preter illud subsidium, cuius pro occurenti opportunitate dicti domini Johannis woyvode [27] modo quo supra nos debitorem fecimus, ex speciali dilectione eidem domino Johanni woyvode tamquam fratri et amico nostro, pro persona sua singulis annis affuturis, singula [28] tria milia florenorum auri competenti termino sic velimus solvere et aministrare, in aliis quoque eidem nostram benivolentiam in facto ostendere, prout eidem accomodum fuerit et opportunum. Que [29] omnia suprascripta promittimus sub fide christiana et in verbo nostro regio inviolabiliter, in forma premissa observare harum nostrarum vigore, quibus sigillum nostrum, [30] quo utimur, appensum est et testimonio litterarum mediante. Datum in castro nostro Bobowacz, feria quarta proxima post festum Penthecostes, anno Domini [31] millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto.

*Превод***

Ми, Стефан Томаш, милошћу божјом краљ Босне итд., садржајем ове исправе објављујемо свима онима којих се то тиче, да, пошто је пре одређеног времена остао упражњен престо нашег краљевства Босне због смрти покојног, светлог господина блажене успомене Стефана Твртка, последњег краља поменутог краљевства, најдражег нашег стрица, и пошто је нама после његове смрти по његовом наређењу остављено да владамо крунским тврђавама и поседима, узвишени владар и наш милостиви господар, господин Владислав, божјом милошћу краљ Угарске и Пољске итд., свечано нас је поставио и потврдио за краља поменутог краљевства Босне по посебном савету и доброј вољи и залагањем величанственог и моћног мужа, господина Јована Хуњадија, који је, између осталог, војвода Трансилваније и врховни капетан војске нашег господина краља Владислава. Стога, узимајући у обзир наклоност и помоћ поменутог господина војводе Јована, које је нама пружио у овом потврђивању и помогао у остварењу наше жеље, и чињеницу да је заједно са нама свесрдно радио на том циљу, ми желећи да се захвалимо за такву великодушност, али и у име очувања нашег пријатељства и узајамне благонаклоности у будућности, докле год будемо живи, и, као што је раније усмено договорено, тако сада у име Господа свесно, искрено и

** На редакцији превода захваљујем колегиници Драгани Кунчер.

добровољно путем ове исправе придружимо се и припајамо поменутом господину војводи Јовану у неповредивом чувању верности и служењу наведеном нашем господару краљу Владиславу и његовој Светој круни, и самог господина војводу Јована усвајамо, прихватамо и примамо без икакве преваре или обмане као истинитог, искреног и савршеног, верног пријатеља и брата у Господу Исусу, чврсто се заветујући да ћемо истог господина војводу Јована чистог срца и јасног ума поштовати и волети као нашег искреног брата и срдечног пријатеља, и да ћемо га током читавог живота, његовог и нашег, подупирати у невољама и помагати му у свему, особито у ономе што буде на корист поменутог нашег господара краља Владислава и његовог наведеног краљевства Угарске, и да нећемо престати да пружамо ову помоћ и негујемо ово пријатељство нити ћемо их одбацити због било ког човека, или из некакве користи или намере, нити за благо, нити за тврђаве, нити за било шта на свету. И ако, не дао бог, овог господина војводу Јована задеси некаква невоља или непријатељство у његовом господству, било од пагана или суседа, или од неког или неких од његових непријатеља и противника, тада, у том случају овог господина војводу Јована нећемо никако напустити, већ ћемо му у помоћ притећи лично са нашим поданицима, фамилијарима, ризницом и пријатељима, свим средствима које нам Господ Бог у то време буде допустио. Штавише, трудићемо се и свом добром вољом настојати да сва наша браћа и пријатељи, где год их има, заједно са нама буду драги и благонаклони пријатељи поменутом господину војводи Јовану. Такође, као највећи знак таквог пријатељства и братства, обећавамо да ће од сада поменути господин војвода Јован за све будуће време свог и нашег живота имати слободу и могућност да братски дође у наше куће, властелинства, поседе и имања и поново се према сопственој жељи натраг врати безбедно и сигурно, како он сâм, тако и његове верне слуге и фамилијари. Осим тога, ако током времена искрсне таква невоља наведеном господину војводи Јовану, да се из било ког разлога догоди да мора напустити своје господство, тада слободно, безбедно и мирно може доћи нама, у наше куће, утврђене градове, вароши, поседе и имања и у наше краљевство, и тамо се, где год буде хтео, праведно, братски и пријатељски боравећи, може бавити својим пословима и њима управљати. Докле год, пак, и где год у нашем краљевству и на нашим поседима буде боравио, имаће божанску и нашу и помоћ наших људи и заштиту од свих својих непријатеља и противника, како он лично, тако и његови фамилијари и сва добра, ствари и ризница, и све што му у то време

Бог буде дао да поседује и има. Као највећу пак потврду и знак таквог пријатељства и наше посебне наклоности обећавамо да преко и поред оне помоћи, коју смо дужни да учинимо за испољену подршку реченог господина војводе Јована на горе наведени начин, посебном љубазношћу истом господину војводи Јовану, лично као нашем брату и пријатељу, желимо да плаћамо и додељујемо сваке наредне године по три хиљаде златних флорена у одређеном року, као и да му и у другим стварима показујемо нашу благонаклоност, у ономе што за њега буде прикладно и корисно. Јемчимо, хришћанском вером и својом краљевском речју, да ћемо све горенаведено сматрати неповредивим и исправу у наведеном облику оверавамо својим печатом, који користимо, као и овим писаним сведочанством. Дано у нашем тврдом граду Бобовцу, у среду после празника Духова, лета Господњег хиљаду четиристо четрдесет четвртог.

Дипломатичке особености

Повеља спада у босанске латинске документе који по својој форми следе исправе угарских канцеларија, те у том смислу не садржи нарочите специфичности. Након кратке интитулације, уобичајене промулгације (*significamus tenore presentium*) и опште инскрипције (*quibus expedit universis*) следи краћа експозиција у којој се износи мотивација за настанак повеље, односно околности краљевог доласка на власт и помоћ коју је добио од дестинатара. У дугачкој диспозицији Стефан Томаш се заклиње на доживотно пријатељство са Хуњадијем и утврђује своје обавезе према угарској круни и самом Хуњадију, од пружања помоћи и подршке у свим околностима, до давања годишњег издржавања од 3.000 флорена (дуката). На диспозицију се надовезује короборација, најава овере печатом (*harum nostrarum vigore, quibus sigillum nostrum, quo utimur, appensum est et testimonio litterarum*). Већ је наведено да је краљ Томаш на овој, као о на другим исправама користио печат свог претходника. Повеља се завршава датумом у облику уобичајеном за угарску канцеларију, са местом издавања и датирањем према црквеном празнику, уз годину од Христовог рођења. Потпис не постоји, што је такође уобичајено за босанске латинске повеље настале према угарским обрасцима.⁷

⁷ М. Brković, *Isprave hrvatskih narodnih vladara i latinske isprave bosansko-humskih vladara i velmoža*, Zadar–Mostar 1998, passim.

Просопографски подаци

Wladislaus, rex Hungarie et Polonie (Владислав I Јагелонац, краљ Угарске и Пољске), 4, 5, 9, 13 (ред у изворнику) – син пољског краља Владислава II Јагела, на пољски престо ступио с непуних десет година 1434. године као Владислав III. После смрти угарског краља Алберта изабран и крунисан за краља Угарске 1440. године од стране противхабзбуршке струје угарског племства. То је довело до жестоких унутрашњих сукоба између његових и присталица малог Албертовог сина Ладислава V Посмрчета, укључујући и деспота Ђурђа Бранковића, који је после првог пада Деспотовине (1439) избегао у Угарску. Владислав I је одузео бројна имања у Угарској деспоту Ђурђу и доделио их својим присталицама, али се убрзо измирио са деспотом. Пошто је у лето 1443. године склопио примирје са Фридрихом III Хабзбуршким, који је заступао интересе свог рођака Ладислава V, Владислав I је у зиму 1443/1444. године, заједно са Јованом Хуњадијем, папаским легатом Јулијем Чезаринијем и деспотом Ђурђем предводио поход против Османлија („Дуга војна“), током којег је крсташка војска преко Србије продрла до Бугарске. Као резултат тог похода у лето 1444. године обновљена је српска држава, али је краљ на наговор кардинала Чезаринија одбио да склопи мир са Османлијама и покренуо нови крсташки поход, у коме је код Варне 10. новембра 1444. доживео тежак пораз и погинуо.

Литература: Ј. Радонић, *Западна Европа и балкански народи према Турцима у првој половини XV века*, Нови Сад 1905; J. Dąbrowski, *Władysław I. Jagiełłończyk na Węgrzech 1440–1444*, Warszawa 1922; F. Szakály, *Phases of Turco-Hungarian Warfare before the Battle of Mohács*, Acta Orientalia 33 (1979) 65–111; V. Klaić, *Povijest Hrvata III*, Zagreb 1980, 182–242; *ИСН II*, 250–260 (М. Спремић); М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994, 235–238, passim; P. Engel, *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary 895–1526*, London – New York 2001, 280–288; П. Рокаи, З. Ђере, Т. Пал, А. Касаш, *Историја Мађара*, Београд 2002, 152–155.

Johannes de Hwunyad (Јован Хуњади), 4, 5, 6, 9, 11, 14, 16, 19, 21, 26, 27 – рођен око 1407. године у племићкој породици влашког порекла. Још као младић истакао се у борбама са Турцима. Због тога му је поверена одбрана јужне границе Угарске: био је северински бан (1439–1446), секељски и тамишки жупан (1441–1456) и капетан Београда (1441–1446). Један од главних заповедника угарске војске у „Дугој војни“ (1443–1444),

преживео је катастрофални пораз код Варне (1444), и након тога постао најутицајнија личност у Угарској. За губернатора Краљевства Хуњади је изабран 1446. године, због малолетства краља Ладислава V (1444–1458). Доживео је тежак пораз од Османлија на Косову пољу 1448. године. На положају губернатора Хуњади је био до 1452, а следеће године постао је генерални капетан. Умро је од куге у Земуну после успешне одбране Београда од Турака 1456. године.

Литература: Ј. Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 115, passim; *ИСН II*, 254–257, passim (М. Спремић, С. Ћирковић); Ј. Held, *Hunyadi: Legend and reality*, New York 1985; М. Спремић, *Десном Бурађ Бранковић*, 208, passim; Р. Engel, *The Realm of St Stephen*, 278–297; П. Рокаи и др., *Историја Мађара*, 154–158; *Extincta est lucerna orbis: John Hunyadi and his Time*, ed. A. Dumitran, L. Mády, A. Simon, Cluj–Napoca 2009.

Топографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњен топоним: **Bobowacz/Бобовац** (ГПБ 1, 52).

Установе и важнији термини

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени појмови и установе: **rex/краљ**, **dominus/господин**, **princeps/владар**, **dominium/посед**, **област**, **владаније**, **верна служба**, **заклетва**, **familiaris/фамилијар**, **florenus/флорен**, **дукат**, **комора**, **вјера**, **regnum/краљевство**, **држава**, **castrum/град**, **утврђени град**, **litter(a)e/исправа**, **документ** (ГПБ 1–6, према регистру).

Corona regni, sacra corona (**круна краљевства**, **Света круна**), 3, 9 (ред у изворнику) – знак владарског достојанства који има знатно шире значење од појма конкретне инсигније. У средњовековним монархијама западне и средње Европе развило се сакрално поимање круне као трансперсоналног симбола монархије, државе и династије. Такав развој може се пратити и у Угарској, где је формулисана „доктрина Свете круне“, која је коначно постала идеолошки основ за изборну монархију, у којој племство, тј. сталежи и поданици верност дугују пре свега круни, а не личности владара. Под угарским утицајем и у средњовековној Босни је настало схватање које одваја личност конкретног владара од владалачког

достојанства оличеног у круни. Као што се види и из ове повеље, и у Босни се за појам круне као „власника“ везују градови и поседи који су у власти краља, и који тако прелазе са једног носиоца круне на његовог наследника.

Литература: М. Hellman, *Corona regni. Studien über die Krone als Symbol des Staates im späten Mittelalter*, Weimar 1961; С. Ћирковић, *Сузуби венац. Прилог историји краљевства у Босни*, Зборник ФФ у Београду VIII–1 (1964) 343–371 (= *Работници. Војници. Духовници. Друштва средњовековног Балкана*, Београд 1997, 277–305); С. Марјановић-Душанић, *Владарске инсигније и државна симболика у Србији од 13. до 15. века*, Београд 1994, 26–30, passim; Р. Engel, *The Realm of St Stephen*, 351, passim; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 455–465.

Partium Transylvanarum woywode (мађ. **erdélyi vajda**, **војвода Трансилваније**), 5 – краљев намесник у Трансилванији (Ердељу), који је имао управну, судску и војну власт у овој покрајини. Именован га је краљ, а од 1462. године ова функција најчешће је удружена са положајем „жупана Секелја“.

Литература: Р. Engel, *The Realm of St Stephen*, 91–92, passim; idem, *Magyarország világi archontológiája, 1301–1457*. I, Budapest 1996, 11.

Pagani (**пагани**), 15 – незнабошци, многобошци, овде у значењу Турци.

Opidum (мађ. **mezőváros**, **варош**, **трговиште**), 22 – у средњовековној Угарској неутврђено градско насеље, често недовољно урбанизовано, без градских привилегија или са доста ограниченом аутономијом. У великој мери одговара типу насеља који се у српским земљама назива *трг*. Термин „варош“ је из мађарског језика у XV веку преузет прво у Босни, а потом и у Србији и другим деловима Балканског полуострва.

Литература: Р. Anđelić, *Trgovište, varoš i grad u srednjovjekovnoj Bosni. Prilog tipologiji naselja*, GZM 18 (1963) 179–194; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља средњовековне босанске државе*, Сарајево 1978; *ЛССВ*, 68, 737–739 (С. Ћирковић, Д. Ковачевић-Којић); Р. Engel, *The Realm of St Stephen*, 254, 262–264; П. Рокаи и др., *Историја Мађара*, 79–80.

Possessio (**посед**, **село**), 20 – термин у Угарској који од XIII века означава приватни земљопосед, првенствено насељен сељацима (за разлику од предија – пустара). Будући да сва земља правно припада поседнику, док су насељени земљорадници само њени корисници, у XV веку овај израз постаје практично синоним за село (*villa*).

Литература: Р. Engel, *The Realm of St Stephen*, 80, 275, 326.

Festum Penthecostes (Духови, Педесетница, Света Тројица), 30 – покретни хришћански празник, посвећен је силаску Светог духа на апостоле и слави се у недељу, педесети дан по Васкрсу. Године 1444. падао је 31. маја.

Aleksandar Krstić

Institut d'Histoire
Belgrade

**CHARTRE DU ROI STEFAN TOMAŠ
AU VOIVODE DE HONGRIE (ERDELJ) JEAN HUNYADI**

Bobovav, 1444, juin 3

Résumé

Dans sa chartre du 3 juin 1444, le roi Stefan Tomaš fait savoir qu'après le décès de son oncle Stefan Tvrtko II, et par la volonté de ce défunt souverain, les villes royales et autres possessions [que détenait ce dernier] lui reviennent et que le roi de Hongrie et de Pologne, Vladislav Ier, l'a nommé et confirmé en tant que roi de Bosnie, après avoir recueilli les conseils et sur l'intervention de Jean Hunyadi, voivode d'Erdeľ et commandant en chef de l'armée royale. Stefan Tomaš soutiendra Hunyadi dans sa lutte contre les Turcs, ses voisins et tout autre ennemi personnel, en mettant à sa disposition tous ses hommes et ses biens. Si le voivode venait à se trouver sous le coup d'une grave menace, il a liberté de pénétrer avec ses hommes sur la terre royale, où il bénéficiera de la protection du roi et pourra rester autant qu'il le souhaite. Finalement, le roi a décidé de verser annuellement à Hunyadi la somme de 3000 florins en or à titre de frais d'entretien.

Mots-clés: Stefan Tomaš, Jean Hunyadi, Vladislav Ier Jagellon, Bosnie, Hongrie, XVème.

Невен Исаиловић
Александра Фостиков*

Историјски институт
Београд

**ИСПРАВА КРАЉА СТЕФАНА ТОМАША КОЈОМ ОВЛАШЋУЈЕ
ЈАКОВА ТЕСТУ ДА ПОВРАТИ НОВАЦ ОПЉАЧКАН ПОД
СИЊЕМ**

Ливно, 1449, децембар 2.

Сажетак: Краљ Стефан Томаш обавештава млетачког дужда и његове службенике, као и друге италијанске владаре, да су двојица браће (можда фратра?) опљачкали новац, положен у сакристију Цркве Св. Марије у сињском подграђу, који је био послао Петру Таловцу због неког заједничког посла. Краљ из тих разлога овлашћује свог човека и млетачког поданика, Јакова Тесту из Трогира, да изврши истрагу крађе и да, на сваки могући начин, поврати украдени новац. Уједно моли млетачке власти да, на њиховој територији, помогну Јакову у истрази, обећавајући да ће им се одужити за предусретљивост. Исправа је сачувана у оригиналу, а написана је на латинском језику. У начелу има формулар повеље, али према садржају и функцији припада писмима.

Кључне речи: Стефан Томаш, Петар Таловац, Јаков Теста, Црква Св. Марије у Цетини (подграђе Сиња), фрањевци, XV век, повеља, овлашћење.

Од млетачког освајања далматинских градова 1420. године, на простору далматинског залеђа владало је ривалство између Венеције, хрватског племства и Босне. После смрти Иваниша Нелипчића (1435) и његовог зета Ивана VI (Анжа) Франкопана (1436), њиховим земљама – Клишким, Цетинским и Омишким кнештвом завладали су миљеници угарског краља Жигмунда, браћа Таловци, од којих су двојица, Матко и Петар (Перко) носили и звање хрватско-далматинских банова. Каравански путеви који су из источнојадранског приморја преко далматинског залеђа водили у Босну, појачавали су контакте Таловца и Котроманића.¹

* Ел. пошта: neven.isailovic@gmail.com и aleks.fostikov@gmail.com.

¹ P. Rokai, *Poslednje godine balkanske politike kralja Žigmunda (1435–1437)*, Godišnjak FF u Novom Sadu 12–1 (1969) 95–99; V. Klaić, *Povijest Hrvata III*, Zagreb 1980, 271, 292–303.

Са јачањем области Косача, у њихове међусобне односе уплели су се и војвода Сандаљ Хранић и војвода и херцег Стјепан Вукчић. Ти односи су били променљиви и кретали су се од сарадње до отвореног сукоба. Како су током 40-их година XV века и Котроманићи и Таловци били присталице угарске власти у одређеним политичким, али и привредним, активностима деловали су и заједнички.²

О једном таквом случају сарадње, крајем 1449. године, између краља Томаша и бана Петра (Перка) Таловца, податке пружа и овде донета исправа босанског владара. Није познато ради којег заједничког посла је протовестијар Рестоје однео 550 дуката краља Томаша бану Перку у Сињ. Вероватно да је у питању био неки трговачки пројекат, а можда и војна сарадња, пошто је Перко у том тренутку ратовао са својим заменицима у Хрватско-далматинском банату – Томашем Твртковићем и Иванцем Новаковићем. Савезништво Стефана Томаша и Перка било је варљиво – свега неколико месеци раније, босански краљ је намеравао да преузме поседе Таловаца, а у своју титулатуру је још коју годину пре тога унео Хрватску и Далмацију. Током 1449. године, пак, покушавао је споразумно доћи до дела Перковог баната.³ Наведени новац депонован је у Цркви Свете Марије у Цетини, а како из самог акта није могуће са потпуном сигурношћу утврдити да ли га је ту положио Рестоје или Перко, ни разлог таквог поступка није могуће утврдити. Фрањевачки манастир у Сињу могао је том приликом да се јави и као посредник у пословању, како босанског владара, тако и бана Перка, али и самог Рестоја, преданог римокатолика, који је, још у време Твртка II, очигледно одиграо значајну улогу приликом даривања привилегија фрањевачком реду 1436. године.⁴ Из црквене сакристије су га ноћу, кришом, украла браћа Томаш и Илија, побегавши након тога у непознатом правцу.

Да ли су ова двојица била само сродници, па се стога и називају „браћом“, или се можда радило о фратрима из наведеног манастира, није могуће поуздано утврдити. Како се у акту називају искључиво *fratres*, али не и *fratres minores*, те се наводе са ознаком „неки“, хипотезу о фрањевцима немогуће је проверити, јер нема других познатих података

² М. Ђунјић, *Dalmacija u XV stoljeću*, Sarajevo 1967, 66–86; исти, *Bosna i Venecija. Odnosi u XIV i XV. st.*, Sarajevo 1996, 227–279; V. Klaić, *Povijest Hrvata* III, 292–303; S. Jalimam, *Vojno-političke veze srednjovjekovne Bosne i Cetinske krajine u vrijeme kralja Stjepana Tomaša*, Istraživanja 6 (Mostar 2011) 19–36.

³ I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, prev. J. Stipišić, Split 1979, 960–961; V. Klaić, *Povijest Hrvata* III, 292–303; M. Ђунјић, *Bosna i Venecija*, 243–250.

⁴ С. Рудић, *Неколико нових података о Рестоју Милохни*, ИЧ 58 (2009) 174–177.

о наведеној крађи. У прилог те хипотезе ишли би подаци да је новац украден из манастирске ризнице, под окриљем ноћи, као и да су имена двојице починилаца очигледно позната, те да се сматра да су побегли на територију Венеције или у Италију. Све то наводи на помисао да су Томаш и Илија за полагање новца сазнали или као чланови братства или од саучесника из манастирског комплекса. Како то показује случај крађе из ризнице Вестминстерске опатије, с почетка XIV века, добро познат у литератури, плачка сакристије обично је подразумевала истовремено корупцију и планирање.⁵

У сваком случају, Томаш је, вероватно преко Рестоја, овластио Јакова Тесту⁶, као млетачког грађанина, да истражи читав случај, потражи поменуте крадљивце на територијама под влашћу Венеције, али и у читавој Италији, да ухвати њих и њихове евентуалне саучеснике и да поврати украдени новац у целости. Како не би имао проблема са тамошњим властима, краљ Томаш му практично издаје „дипломатски пасош“ – овлашћење са пропратним обавештењем и молбом упућеном италијанским владарима, а пре свега млетачком дужду, пошто се очито очекивало да су наведени лопови побегли у неки од приморских градова на Балкану.⁷ Како је завршена Тестина мисија и да ли је новац враћен – није нам познато, као што се не зна ни да ли се овај инцидент одразио на односе између Котроманића и Таловаца. Извесно је само да су, према устаљеној пракси, и босански краљ и Косаче и угарски великаши и Млечани, одмах после смрти бана Перка Таловца (1453), хтели на различите начине да узурпирају област његових малолетних наследника.⁸

Исправа краља Томаша не садржи само низ података који сведоче о сарадњи између Томаша и Перка, или о дипломатској улози Јакова Тесте, као човека протовестијара Рестоја, преко кога је и ступио у службу босанских владара, већ и сам повод њеног настанка представља важно и ретко сведочанство о једној епизоди из свакодневног живота – крађи, као и правном третману исте. Због тога је акт нашао своје

⁵ J. R. S. Phillips, *The Great Crown Jewels Robbery of 1303, by Paul Doherty (London: Constable, 2005; pp. 242)*, English Historical Review CXXII (497) (2007) 812–813.

⁶ Видети одељак о просопографским подацима.

⁷ Ž. Radić, *Zatvor u srednjovjekovnom trogirskom pravu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 12–1 (2005) 97–98.

⁸ V. Klaić, *Povijest Hrvata* III, 311–330; Н. Исаиловић, *Брачни планови Котроманића и државна политика Босне половином XV века*, Пад Српске деспотовине 1459. године, Београд 2011, 205–207.

место и у литератури о кривичном праву и казненом поступку.⁹ Иако је сигурно да је чин крађе, и то не неке свакодневне пљачке, већ отимања новца који се директно тицао једног владара, једног бана, а затим и угледног фрањевачког манастира, оставио још трагова у оновременим документарним изворима, остатак кореспонденције поводом овог питања није нам данас познат. Разматрајући значај овог акта, треба истаћи и да је један податак из истог, помен Цркве Свете Марије у Цетини, још од краја XIX века често коришћен у историографији у оквиру расправе о убикацији топонима Цетина. Различити ставови историографа усаглашени су тек у новије време, када је потврђено да се ради о подграђу Сиња, а не о селу код Врлике, на изворишту реке Цетине.¹⁰

Опис исправе

Документ је сачуван у оригиналу, у Мађарском националном архиву (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) у Будимпешти под сигнатуром *Diplomatikai Levéltár* (DL) 44557.¹¹ Припада збирци која се некада налазила у Мађарском народном музеју (Q 10 – Magyar nemzeti múzeumi törzsanyag) и скупини докумената који су припадали Николи Јанковићу (Miklós Jankovich), пештанском колекционару који је сву своју грађу завештао поменутом музеју. Према инвентарском запису, види се да се ради о оригиналу, исписаном на папиру са утиснутим печатом, а дат је и регест акта.¹²

Исправа је исписана на дволисту папира, а према оријентацији текста има облик положеног правоугаоника ширине 290 мм и дужине 220 мм. Ради се дакле о читавом табаку типа *carta reale*, пресавијеном на половину.¹³ Исписани акт био је пресавијен једном по дужини и два пута по ширини творећи шест приближно једнаких поља (три доња поља су нешто дужа). Маргине су 35 мм горе, 30 мм лево и 26 мм десно, док испод текста остаје 70 мм неисписаног простора. Документ је релативно

⁹ Видети нап. бр. 7.

¹⁰ I. Botica, *Franjevački samostan i crkva Sv. Marije u podgrađu Cetini pod Sinjem* (primjer povijesnoga diskontinuiteta), *Povijesni prilozi* 38 (2010) 9–29 (са старијом литературом).

¹¹ Архив се донедавно звао Мађарски државни архив (Magyar Országos Levéltár).

¹² *Collectio diplomatica Hungarica*, Budapest 2008. (DVD-ROM)

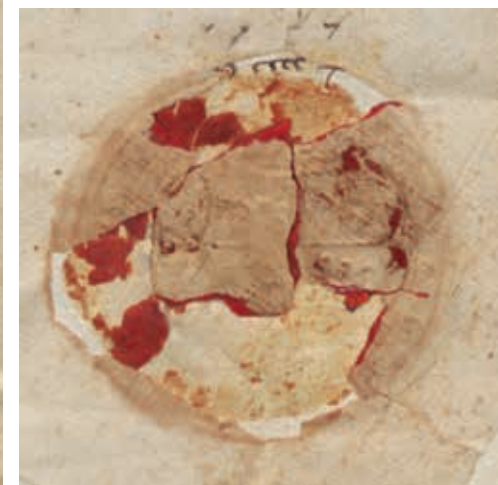
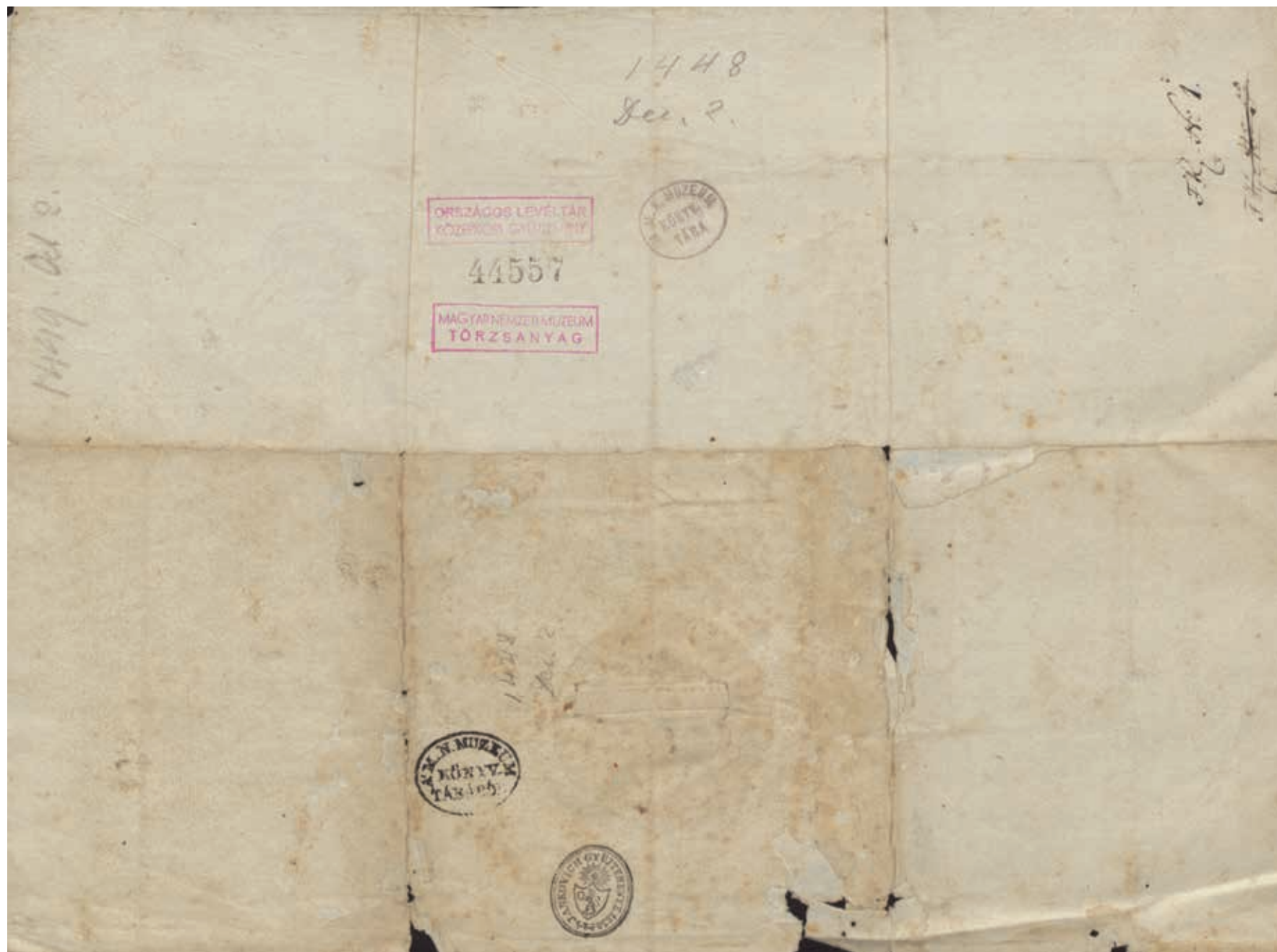
¹³ V. Novak, *Filigranologija kao pomoćna historijska nauka*, *Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije* 1 (1954) 57–59; J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb 1972, 18.

1449. XII / 2

S

Stephanus & Thomas dei gra Ralae Bosne maximeq; Rex etc. Universis ac singulis pp̄ fidelibus et p̄stis
 Illustrissimo p̄ncipi dno Francisco Siscari dei gra duci Venetiarum etc. nec no duob; marchionib; Co-
 minib; ac liberarum Civitatum/Comunitatum/episcopoz/et Castroz Rectorib; Capitaneis/ ac universisq;
 officij dignitatib; ac statib; hominib; p̄ p̄tes Italie constitutis et p̄cipue in dno Venetiarum Salutem
 et p̄stis successus. Noverit p̄ p̄tes: quod nos certam pecunie quantitatem viz quingentos quinquaginta
 florenos p̄ n̄m fidele p̄monestiarum Restoriam ad bonum pericu p̄ quibusda n̄ris negotijs destinaveram.
 qui d̄m pecunia in sacristia sc̄e marie i Cetina collocaverat. qua quide pecuniam fides q̄m dno. s. Tho-
 mas et Elias de nocte furtim subtrahentes aufererunt. Quare nos sup̄ inquisitione d̄m pecuniarum
 constituentes n̄m speciale percuratore et inquisitore fidele virum Cuius Tragoni Jacobi Zesta mittimus
 p̄ om̄s v̄ras Civitates ac terras: ubicunq; dictos substractores reperire possit. Dantes et concedentes
 eide Jacobo Zesta plena et libera potestate: si in aliquo locoz dictos substractores vel in hac
 subtractione eoz socios aut coscios invenerit: p̄ eos non n̄ro cogere et amem eam agere et dicta pecunia
 ab eis sine ulla aliena p̄ductione libere possit petere: s̄m p̄ sus et iustitias recipere ac etia si aliquis alie
 canale pecunia a dictis sociis hussit: idem Jacobi Zesta ab eode d̄m pecuniam recipere et h̄re possit. Quia obre
 v̄ras fermitates et amicitias instancissime rogam; q̄tus in hac re sicut in ceteris iustis et honestis
 petitionib; solet: nobis amorem velut ac face cogere dictos substractores ac eoz socios et coscios: si
 eos reperire contingerat. ut dictus Jacobi Zesta inquisitor eozde pecuniarum non n̄ro ca pecunias integre
 h̄re possit. Qd̄ si ut supra differunt: nos ad paria et his maiora v̄ra beneficia offerimus. Datis in
 Castro n̄ro h̄luma die q̄ mensis decembris. Anno d̄m millesimo quingentesimo nono.

добро очуван – присутна су само мања затамњења и лакуне, углавном на прегибима. Будући да нисмо имали непосредан увид у оригинал, већ смо располагали само квалитетним дигиталним снимком исправе, нисмо били у могућности утврдити да ли је на папиру присутан водени знак.

Од украса постоји само увећано иницијално слово S и нешто већа почетна слова у именима и титулама. Текст је на латинском језику, исписан у 19 редова, мастилом тамносмеђе боје. Писмо је позна готичка минускула са бројним елементима хуманистике. Писар није именован, али се можда ради о истом анониму који је, осам година касније (1457), писао овлашћење краља Томаша за посланика Николу Тесту, сина Јакова који је помиње у анализираној исправи.¹⁴

Акт је запечаћен типаром који је био утиснут испод текста, на следећи начин – прво је, са полеђине, кроз оба листа папира провучена папирна трака, затим је на спој њених кракова наливен црвени восак, преко воска постављен необично велики ромбично заротирани квадрат влажног папира и, најзад, преко њега отиснут типар. Наведени квадрат је толико велик да покрива делове седам последњих редова текста. Од тог заштитног папира данас је скоро сасвим истрвен централни део на коме се налазио отисак, заједно са знатним делом воштане масе од које су остали само уломци. Иако је сам печат великим делом уништен, те симболи и легенда нису читљиви, податак да централни круг има промер од око 48 мм, наводи на мишљење да је и овај акт запечаћен, типаром из категорије средњих печата краља Твртка II, које је краљ Томаш користио.¹⁵

Савремених записа нема, а од познијих се спреда, у горњем левом углу налази датум 1449 XII/2, исписан графитном оловком. На предњој страни се налази и један модерни штамбил збирке Николе Јанковића. На полеђини је датум исправе три пута исписан графитном оловком (1449, Dec 2), једном погрешно (1449, Oct 2), а у горњем десном углу се налазе и две сигнатуре из XVIII или раног XIX века (FR ili TR N. 1, прецртано FR

¹⁴ Н. Исаиловић, *Акредитивно писмо краља Стефана Томаша за посланика Николу Тесту*, ССА 7 (2008) 175–186.

¹⁵ L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München–Leipzig 1914, 294; P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Сарајево 1970, 45–47. Вероватно се радило о познатом Твртковом типару промера 45 мм, на коме се налазио готички натпис у двострукој кружници – + S(igillum) Domin(i) Tvertconis Dei gratia Regis Bosne E(t) cetera). Ликовни мотив био је хералдички грб са окруженим словом Т, изнад кога се налази кацага са пауновим перјем, а све то у простору ограниченом са шест полукругова.

ili TR N. 5). На истој страни се налази и шест модерних штамбиља (два Народног музеја, један збирке Јанковића, три Мађарског државног архива – од чега један са сигнатуром). Два штамбиља су црвена, а остали су црне боје.

Поред оригинала, један препис се чува у Архиву ХАЗУ у Загребу (сигнатура I d 169, пр. 1), али је он вероватно рађен према Луцићевом испису, а не на основу изворника. Није познато како су овај документ, као и овлашћење дато Николи Тести 1457. године, доспели у збирку Јанковића. Оба су несумњиво била у рукама припадника породице Теста, а отуда су доспели у збирку шибенског племића Карла Вранчића из које их је исписао Луцић у XVII веку. Јанковић их је вероватно купио од Вранчићевих наследника.¹⁶

Ранија издања

G. Lucio, *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù*, Venetia 1673, 450–451 (оригинални текст); I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 960–961 (превод Јакова Стипишића); M. Brković, *Pet srednjovjekovnih isprava iz XV st. izdanih u Sinju (V'Sinju) – Cetini*, Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno-arheološka baština, Split 2010, 372 (оригинални текст и превод, према издањима Луцића и Стипишића). Регести објављени у: I. Kukuljević Sakcinski, *Izvadci listinah i poveljah bosanskih*, Arkiv za povestnicu jugoslavensku 2 (1852) 28; E. Fermendžin, *Acta Bosnae*, 209; J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije*, Zbornik HI JA 3 (1960) 575, br. 2151; M. Brković, *Srednjovjekovna Bosna i Hum. Identitet i kontinuitet*, Mostar 2002, 226.

После Луцића, документ нико није приредио на основу оригинала, али је Луцићево читање било готово без грешака. На одређене пропусте и варијанте, указаћемо на одговарајућем месту.

Текст исправе

Stephanus Thomas dei gratia Rascie, Bosne maritimeque Rex etc. universis ac singulis Christi fidelibus et presertim |2| illustrissimo principi domino Francisco Fuscari dei gratia duci Venetiarum etc. nec non ducibus,

¹⁶ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije*, Zbornik HI JA 3 (1960) 575, br. 2151, 587, br. 2350; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 960–962.

marchionibus, comitibus ac liberarum civitatum, comunitatum, opidorum et castrorum rectoribus, capitaneis ac uniuscuiusque [4] officii, dignitatis ac status hominibus per partes Italie constitutis et precipue in dominio Venetiarum salutem [5] et prosperos successus. Noveritis per presentes quomodo nos certam pecunie quantitatem videlicet quingentos quinquaginta [6] florenos per nostrum fidelem prothovestiarium Restoiam ad banum Petrum pro quibusdam nostris negotiis destinaveramus; [7] qui dictam pecuniam in sacristia Sancte Marie in Cetina collocaverat quam quidem pecuniam fratres quidam duo scilicet Tho[8]mas et Elias de nocte furtim subtrahentes aufugerunt. Quare nos super inquisitione dictarum pecuniarum [9] constituentes nostrum specialem procuratorem et inquisitorem fidelem vestrum civem Traguri Jacobum Testa mittimus [10] per omnes vestras civitates ac terras ubicunque dictos subtractores reperire possit; dantes et concedentes [11] eidem Jacobo Testa plenam et liberam potestatem; si in aliquo locorum dictos subtractores vel in hac [12] subtractione eorum socios aut conscios invenerit quod¹⁷ eos nomine nostro cogere et omnem causam agere et dictam pecuniam [13] ab eis sine ulla alicuius contradictione libere possit petere secundum quod ius et iusticia requirit ac etiam si aliquis alter [14] eandem pecuniam a dictis fratribus habuisset idem Jacobus Testa ab eodem dictam pecuniam exigere et habere possit. Quam ob rem [15] vestras fraternitates et amicitias instantissime rogamus quatenus in hac re sicut in ceteris iustis et honestis [16] petitionibus soletis nobis annuere velitis ac facere cogere dictos subtractores ac eorum socios et conscios si [17] eos reperiri contingat ut dictus Jacobus Testa inquisitor earundem pecuniarum nomine nostro eam pecuniam integre [18] habere possit. Quod si ut superius¹⁸ effeceritis nos ad paria et his maiora vestra beneficia offerimus. Datum in [19] castro nostro Hlivna, die II° mensis decembris M^o CCCC^o XL^{mo} nono.

Превод исправе

Стефан Томаш, милошћу божјом краљ Рашке, Босне и Приморја итд. свима и појединима Христу вернима, а нарочито преславном владару господину Франческу Фоскарију, милошћу божјом млетачком дужду итд. и херцезима, маркграфовима, кнежевима, ректорима и капетанима слободних градова, општина, вароши и утврђења, као и свим људима које год службе, звања или статуса [а који се налазе]

¹⁷ И. Луцић: qui.

¹⁸ И. Луцић: praesumitur.

на подручју Италије, а посебно на подручју под млетачком влашћу, [упућујем] поздрав и [желим] успех и напредак. Нека вам је на знање овом исправом да смо по нашем верном протовестијару Рестоју послали одређену количину новца, тачније 550 дуката, бану Петру због неких наших послова; он је тај новац положио у сакристију Цркве Свете Марије у Цетини, али су тај новац нека двојица браће¹⁹, звани Томаш и Илија, ноћу кришом украли и побегли. Стога смо ми именовали нашег посебног и заступника и истражитеља, вашег верног грађанина Трогира, Јакова Тесту, ради истраге у вези са тим новцем, и шаљемо га да обиђе све ваше градове и области где год би могао наћи наведене крадљивце, дајући и уступајући истоме Јакову Тести пуно и слободно овлашћење – ако у неком од тих места нађе речене крадљивце или њихове ортаке и саучеснике у почињеној крађи, да их може у наше име зауставити, изложити читав случај и наведени новац од њих слободно затражити без било каквог и било чијег противљења, онако како право и правда налажу и, такође, ако је неко други преузео тај новац од речене браће, да исти Јаков Теста од дотичног може тражити и узети наведени новац. Стога, усрдно молимо ваше братство и пријатељство да нам по овом питању изађете у сусрет, као што то обично чините приликом других оправданих и искрених молби, и да учините да се зауставе наведени крадљивци и њихови ортаци и саучесници, ако се деси да се нађу, како би речени Јаков Теста, као истражитељ о наведеном новцу, у наше име читав тај новац могао узети. Ако учините као што је горе предложено, ми вам нудимо једнаке услуге или чак и веће од ваших. Дато у нашем граду Ливну, другог децембра 1449.

Дипломатичке особености

Анализирана исправа представља комбинацију акредитације (пуномоћја), налога и обавештења. Њен фактички дестинатар је био овлашћени посланик краља Томаша – Јаков Теста, коме је документ и уручен. Са друге стране, инскрипцијом је назначено да се акт издаје да би се владари Италије, а посебно Венеција и њен дужд Франческо Фоскари, обавестили о Јаковљевој мисији и како би се од њих затражила помоћ и подршка. Исправа у начелу има формулар повеље, али својом једноставном структуром, као и садржајем и начином обликовања централних формула подсећа на сложено веровно писмо. По истом,

¹⁹ Израз *fratres* може означавати и браћу и фратре (у овом случају фрањевце).

хибридном обрасцу исти владар је издао још једну акредитивну исправу осам година касније (1457) и то Николи, сину Јакова Тесте, када је полазио у дипломатску мисију у Италију и Бургундију.²⁰ Унутрашњи образац почива на низу формула, уобичајеном за мање свечане документе изграђене по тзв. „угарском моделу“. Он обухвата интитулацију, инскрипцију, салутацију, промулгацију, експозицију, диспозицију и датум.²¹ И према спољашњим одликама, ради се о „обичној“ повељи – она је исписана на папиру, стандардних димензија, без посебних украса и са средњим печатом утиснутим на предњој страни, испод текста. У тексту је употребљен најопштији, заменички назив за исправу – *presentes* (ово).²²

Већина формула је релативно типична. Интитулација *Stephanus Thomas Dei gratia Rascie, Bosne maritimeque Rex etc.*, укључује и девоцију. Инскрипција представља комбинацију опште и посебне, јер се акт упућује и свим и појединим Христу вернима (*Universis ac singulis Christi fidelibus*) и посебно млетачком дужду и другим владарима и представницима власти у Италији. Примери оваквих, двоструких инскрипција су релативно чести у босанској дипломатици.²³ Уместо промулгације, на инскрипцију се најпре надовезује салутација – *salutem et prosperos successus*. Промулгација, међутим, не изостаје (*Noveritis per presentes*), већ уводи експозицију, којом је обухваћен повод за издавање акта – пљачка 550 дуката краља Томаша, које је протовестијар Рестоје донео у Сињ бану Петру Таловцу, а који су били положени у сакристију Цркве Св. Марије, одакле су их опљачкала двојица браће – Томаш и Илија.

Диспозицијом босански краљ обавештава владаре Италије, пре свега млетачког дужда Фоскарија и његове службенике, да је именовао Јакова Тесту за истражитеља који треба да нађе и поврати украдени новац, те да очекује сарадњу млетачких власти у циљу остварења правде. На

²⁰ Н. Исаиловић, *Акредитивно писмо*, 175–186.

²¹ М. Вркović, *Исправе хрватских народних владара и латинске исправе босанско-хумских владара и велможа*, Zadar–Mostar 1998, 32–37, 117–340.

²² Исто, 35.

²³ Присуство обе инскрипције (опште и експлицитне посебне) среће се у низу докумената различитих типова (уговорима, даровницама, нотификацијама, разрешним повељама). Такви случајеви су присутни у повељама бана Пријезде, Шубића, Стјепана II, у повељи Твртка I Николи Горјанском, у обе исправе Радича Санковића, уговору кнеза Павла Раденовића са Дубровчанима, Томашевом овлашћењу за Јакова Тесту, као и у већини даровница из периода након смрти краља Твртка I.

крају диспозиције налази се завршна одредба, апрекативног карактера, која гласи – *Quod si ut superius effeceritis nos ad paria et his maiora vestra beneficia offerimus*. Овакви изрази су забележени свега неколико пута у босанској дипломатичкој пракси и имају за циљ изражавања захвалности унапред.²⁴ Уколико Венеција изађе у сусрет краљу Томашу, он ће им узвратити истом или већом услугом, када њима то буде потребно. Најзад, датум се састоји од локацијске (*Datum in castro nostro Hlivna*) и хронолошке одреднице, по систему дан – месец – година (*die II° mensis decembris M^o CCCC^o XL^{mo} nono*).²⁵

Просопографски подаци

Franciscus Fuscari (Франческо Фоскари), дужд, 2 (ред у изворнику) – млетачки дужд (1423–1457). Управљао је Венецијом током ратова са Миланом и консолидације млетачке власти у Далмацији, Зетском приморју и Албанији.

Литература: J. J. Norwich, *A History of Venice*, London 1989, 300–341; D. Romano, *The Likeness of Venice. A Life of Doge Francesco Foscari 1373–1457*, New Haven – London 2007; Н. Исаиловић, *Акредитивно писмо краља Стефана Томаша*, 183.

Prothovestiarus Restoia (Рестоје Милохна), протовестијар босанских краљева, 6 – био је син Милохне из Богонине Горе, а његова породица потиче из области Ливна, због чега се јављао и са епитетом „de Hlevna“. Имао је брата Медоја, а познат је и његов сродник Никола. У изворима се помиње скоро 30 година (1422–1451). Каријеру је почео 1422. као канцелар краља Твртка II, а закључно са 1451. годином написао је најмање четири исправе поменутог владара и његовог наследника,

²⁴ Сачувана су само три таква примера, и то у латинским исправама – Твртковом писму (са елементима повеље) издатом Млечанима 1366. – *sperantes a vestra magnificentia in centuplo similia seu maiora nobis affluisse*; те у две Томашеве акредитације, односно налога. Први је управо анализирани документ, а други јемство за Јаковљевог сина Николу Тесту из 1457, упућено владарима Запада, које је дотични имао да посети – *efficere velitis... offerentes nos ad paria et hiis maiora vestra beneplacita*. Наведене одредбе су биле или у потпуности уграђене у диспозицију или су долазиле одмах иза ње. S. Ljubić, *Listine IV*, Zagreb 1874, 84; Н. Исаиловић, *Акредитивно писмо краља Стефана Томаша*, 175–186.

²⁵ Датум није одређен верским празником, већ даном и месецом, што је сличније приморским, него угарским обичајима. С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици XVII. Датирање*, Глас СКА 132 (1928) 36–45; М. Brković, *Isprave*, 152–167.

краља Томаша. Од 30-их година XV века помиње се као краљевски коморник и протовестијар, а често је одлазио и у дипломатске мисије. Називан је и кнезом, као и „почтеним витезом“. Био је у пратњи Твртка II током његових честих боравака ван Босне (1434–1436). Рестоје је био католик и због својих заслуга је био стављен под заштиту папа Еугена IV и Николе V. Судећи на основу докумената из 1442. и 1449. године изгледа да је он повезао трогирске Тесте са двором Котроманића.

Литература: А. Babić, *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, Radovi Naučnog društva NR BiH XIII–5, Sarajevo 1960, 49–50 (= А. Babić, *Iz istorije srednjovjekovne Bosne*, Sarajevo 1972, 138–140); Р. Živković, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu u XIV i XV stoljeću*, Tuzla 1986, 172–176; isti, *Socijalne promjene na dvoru bosanskih kraljeva tijekom 14. i 15. stoljeća (primjeri nastanka novog plemstva u Bosni)*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest 21 (1988) 27–30; isti, *Počteni vitez Restoje Milohna, komornik, knez i protovestijar na dvoru bosanskih kraljeva*, Iz srednjovjekovne povijesti Bosne i Huma, Osijek 2002, 183–197; В. М. Vrdoljak, *Srednjovjekovni spomenici s natpisom na Groblju Sv. Ive u Livnu*, Starohrvatska prosvjeta III/30 (2003) 239–246; С. Рудић, *Неколико нових података о Рестоју Милохни*, 173–180.

Banus Petrus (Петар Таловац), хрватско-далматински бан, 6 – у изворима се наводи и као Перко или Пирко. Био је млађи брат Матка Таловца, истакнутог присталице краља Жигмунда Луксембуршког, који је и сам држао банску част. Таловци су, бар према традицији, корчуланско-дубровачког порекла, а свој успон су започели помажући краља Жигмунда током његовог тегобног повратка у Угарску после пораза код Никопоља (1396). Није познато њихово породично презиме, а епитет „од Таловца“ добили су по свом славонском поседу Тополовица (који се налазио између Вировитице и Грђевца). Петар је био далматинско-хрватски бан од 1438. до своје смрти марта/априла 1453, али и кнез Цетине и Клиса. Његови односи са суседном Босном били су променљиви и осциловали су између отвореног сукоба и сарадње. Био је ожењен Хедвигом (Јадвигом), а иза себе је оставио два сина, Иваниша и Стјепана, око чијег су се старатељства отимали рођаци Таловаца, Улрих Цељски, Котроманићи, Косаче и Венеција. У првој половини 1454. године Млечани су их ставили под своју заштиту, осујећујући планове других политичких чинилаца у региону.

Литература: В. Klaić, *Hrvatsko kraljevstvo u XV. stoljeću i prvoj četvrti XVI. stoljeća (1409–1526)*, Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva 8

(1905) 131, 135–137, 140, 144; isti, *Povijest Hrvata* III, 155–162, 179–180, 189–303, 311–330; M. Perojević, *Talovci – cetinski i kliški knezovi*, Kalendar Napredak 27 (1937) 171–193; E. Mályusz, *A négy Tallóci fivér*, Történelmi Szemle 23/4 (1980) 531–587; M. Šunjić, *Bosna i Venecija* (према регистру); I. Botica, *Franjevački samostan i crkva Sv. Marije*, 12; S. Jalimam, *Vojno-političke veze srednjovjekovne Bosne i Cetinske krajine*, 19–36.

Thomas et Elias, fratres (Томаш и Илија, браћа или фратри), 7, 8 – лица позната само из ове исправе. Оптужени су да су из сакристије Цркве Св. Марије у Цетини (подграђу Сиња) украли 550 дуката који су припадали босанском краљу Томашу.

Jacobus Testa (Јаков Хлапчић Теста), заступник и истражитељ, 9, 11, 14, 17 – трогирски грађанин и трговац, дипломата у служби Иваниша Нелипчића и босанских краљева Твртка II и Томаша. Припадао је пучком слоју, а био је син Хлапца (*Clapaz*) Дражојевића, за кога Младен Анчић претпоставља да је могао бити Пољичанин и који се помиње у изворима 1385. године. Није јасно одакле потиче презиме Теста. Јаков је био један од најбогатијих и најкрупнијих трогирских трговаца. Највише је трговао платном, а од почетка XV века развијао је и послове са залеђем, пре свега са кнештвом Нелипчића и са Босном. Деловао је и као закупац земљишних поседа у граду и трогирском дистрикту. Наступао је као партнер млетачких трговаца, Ивана, Балтазара и Јакова Белтрамових до 1417. године.

У време обновљеног угарско-млетачког рата (1418–1420) укључио се у политику, као присталица Угарске и краља Жигмунда. Заступао је неке сплитске избеглице децембра 1418, а 5. маја је од краља именован за капетана галије са задатком да напада млетачке бродове и робу, за шта су му опроштени сви порези. Уочи уласка венецијанског адмирала Пјетра Лоредана у Трогир, побегао је из града у ноћи 21/22. јуна 1420, са другим угарским присталицама. Непун месец касније, пошто му је иметак конфискован, прикључио се молби неколицине племића да му дужд дозволи повратак у град. Дужд је обећао да ће се сви моћи вратити у Трогир, ако се у року од шест месеци појаве у Венецији и представе свом новом господару. Јаков, који је вероватно боравио код Нелипчића, заиста је отишао у Млетке где су га затекли трогирски посланици који су крајем јула и почетком августа 1421. тражили од млетачких власти да му коначно дозволе повратак, јер је признао нову власт, како би се смириле страсти међу Тестиним пријатељима. Дужд је истакао да је спреман да

услиши молбу, али да Јаков мора бити стрпљив. Пуштен је тек после јуна 1422, пошто се тада јавља као сведок једног уговора у Венецији.

Зна се да је, после повратка у Трогир, обновио своје послове са залеђем, а у закуп је добио земљу Микација (Михача) Витурија, који се није одрекао угарског краља. Држао ју је и 1428. године. Током 1425. и 1426. био је дипломатски представник кнеза Иваниша Нелипчића у Венецији, али је после његове смрти (1435) ушао у спор са његовим наследницима, од којих је убрзо почео да потражује неке дугове (почетком 1437). Средином 1426. године упућен је у Сењ, са једним Млечанином, како би идентификовао заточеног гусара Марка Грозду и присуствовао његовом погубљењу. У марту 1440. био је сведок отварању тестаментa трогирског племића Петра Чипика, а следеће године се јавља у неким локалним пословима, везаним за дораду локалних цркава.

Ускоро се нашао и у служби босанских владара, сигурно посредством Рестоја, канцелара и протовестијара Твртка II, са којим је вероватно дошао у везу кроз трговачке послове, пошто се бавио продајом тканина у Босни. Као званични Рестојев заступник боравио је у Млечима у фебруару 1442, а крајем 1449. године именован је за истражитеља у случају крађе новца краља Томаша. Павао Андреис забележио је да је једна Јаковљева кућица у Трогиру откупљена за 570 дуката 1452. године ради изградње сакристије трогирске катедрале. Притом, нигде се експлицитно не наводи да је Јаков тада покојни. Умро је пре септембра 1468, када се његов син Стјепан помиње као *Ser Steffanus quondam ser Jacobi Testa*, али је могуће да је преминуо већ 50-их година XV века. Био је ожењен Славом, сестром трогирског трговца Антуна Анте Жвановића. Имао је најмање тројицу синова – Николу, Стјепана и Јеронима. Сва тројица су била трговци и дипломати у служби Котроманића и Косача. То се посебно односи на Николу, који је током 35 година дуге дипломатске каријере стекао и наслов витеза. Никола се наводи као *Nicola Jacobi* или *Nicola de Jacobo Testa* више пута 1451, 1455. и 1457. године. У тим случајевима Јаков се такође не наводи као покојни (*quondam*).

Извори: G. Lucio, *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù*, 447, 450, 451; J. B. Sajanello, *Historica monumenta ordinis sancti Hieronymi congregationis B. Petri de Pisis*, Roma 1760, 189; Я. Шафарикъ, *Понисъ акта принадлежећи къ историји Срба и остальы Югословена наодећи се у Млетачкомъ генералномъ архиву*, Гласник ДСС 10 (1858) 104; J. Schafarik, *Acta Archivi Veneti spectantia ad historiam Serborum et reliquorum Slavorum meridionalium II*, Belgradi 1862, 240–241, 321–323;

S. Ljubić, *Listine VIII*, 31, 108, 109; I. Strohal, *Statut i reformacije grada Trogira*, Zagreb 1915, 214; P. Andreis, *Povijest grada Trogira I*, Split 1977, 155, 331; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 955, 960, 961; *Statut grada Trogira* (prev. M. Berket, K. Prijatelj, A. Cvitanić, V. Gligo), Split 1988, 271.

Литература: М. Perojević, *Dva borca za slobodu*, Kalendar Napredak 22 (1933) 97–104; *Poviest hrvatskih zemalja BiH*, Sarajevo 1942, 457, 519; A. Babić, *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, 49, 52 (= A. Babić, *Iz istorije srednjovjekovne Bosne*, 138, 141); C. Fisković, *Neobjavljeno djelo Blaža Jurjeva u Stonu*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 13 (1961) 125; M. Šunjić, *Prilozi za istoriju bosansko-venecijanskih odnosa 1420–1463*, Historijski zbornik 14 (1961) 125; isti, *Gusarstvo kao oblik otpora mletačkoj vlasti u sjevernom Jadranu i njegovi nosioci od 1420. do 1430. godine*, Godišnjak DI BiH 16 (1965) [1967], 9; isti, *Bosna i Venecija*, 193–194, 334, 336–337; V. Klaić, *Povijest Hrvata III*, 111–112; P. Živković, *Tvrtko II Tvrković, Bosna u prvoj polovini XV. stoljeća*, Sarajevo 1981, 203; M. Ančić, *Ljetopis kraljeva Hrvatske i Dalmacije (Vrijeme nastanka i autorstvo Hrvatske redakcije Ljetopisa popa Dukljanina)*, Zgodovinski časopis 44–4 (1990) 542–543; I. Babić, *Oporuke Pelegrine, Petra i Koriolana Cipika*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti 30 (2006) 41; Н. Исаиловић, *Акредитивно писмо краља Стефана Томаша*, 181–183; I. Benyovsky Latin, *Uloga bratovštine Sv. Duha u Trogiru u srednjem i ranom novom vijeku*, Povijesni prilozi 32 (2007) 52, 56; ista, *Srednjovjekovni Trogir. Prostor i društvo*, Zagreb 2009, 36, 155, 187, 210; D. Zelić, *Chiese in Traù – rukopis Pavla Andreisa u Muzeju grada Trogira*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti 33 (2009) 101.

Важније установе и појмови

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени следећи појмови и установе: **princeps/владар** (ГПБ 1), **dominus/господин** (ГПБ 1–5), **rector** (ГПБ 1, 2), **prothovestiarus/протовестијар** (ГПБ 1), **florenus/дукат** (ГПБ 1–5, према регистру).

Marchio (маркгроф), 2 (ред у изворнику) – титула која је изворно везивана за крајишке грофове франачке државе – грофове марки. Касније је у западној хијерархији титула представљала једну од највиших, испод херцега (*dux*), а изнад грофа (*comes*).

Литература: *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae* 4, Zagreb 1974, 700–701; J. F. Niermeyer, *Mediae latinitatis lexicon minus*, Leiden 1976,

654; *Dictionary of the Middle Ages VIII*, editor in chief J. R. Strayer, New York 1987, 133 (W. C. Jordan).

Capitaneus (капетан), 3 – реч која је имала низ значења, а повезана је са латинским *caput* (глава). Капетан је заправо начелник. У средњем веку је овај термин најчешће означавао заповедника ратног брода или војске, али се понекада односио и на поглавара града или села. Није сасвим јасно у ком је контексту употребљен у анализираној исправи.

Литература: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU IV*, Zagreb 1892–1897, 841–842; *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae* 1, Zagreb 1969, 171–172; J. F. Niermeyer, *Mediae latinitatis lexicon minus*, 134–135; *ЛССВ*, 279–280 (Ђ. Тошић).

Sacristia (сакристија), 7 – црквена ризница. У западној хришћанској архитектури најчешће посебна просторија у цркви или поред цркве у којој се чувају реликвије, богослужбени предмети, одећа и књиге.

Литература: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU XIV*, Zagreb 1952–1955, 519; *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae* 6, Zagreb 1976, 1024; *ЛССВ*, 621 (Ј. Мргић).

Procurator (заступник), 9 – особа овлашћена да заступа другу особу, у овом конкретном случају владара, у одређеним пословима.

Литература: *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae* 5, Zagreb 1975, 918–919.

Топографски подаци

Partes Italie (области Италије), 4 (ред у изворнику) – мисли се на све тадашње државе Апенинског полуострва, односно на простор данашње Италије.

Sancta Maria in Cetina (Црква Св. Марије у Цетини), 7 – Приликом оснивања фрањевачког манастира у Цетини 1357. године, кнез Иван Нелипчић је изградио и централну манастирску цркву посвећену Богородици, познату као Црква Свете Марије. Читавом комплексу је касније додата и Црква Свете Катарине, коју је подигао Петар Таловац (1441). Под турском влашћу, манастир је, заједно са црквама, запуство. Према убикацији на основу писаних извора, црква, као и цео комплекс налазили су се у Цетини, подграђу града Сиња, испод јужних зидина утврђења. Данас нема видљивих материјалних налаза, а на место исте

упућује каснији микротопоним Стара црква, забележен на катастарској мапи из 1709. године.

Литература: I. Botica, *Franjevački samostan i crkva Sv. Marije*, 9–29 (са старијом литературом).

Нливна (Ливно), 19 – град у Босни и Херцеговини, централно насеље Ливањског поља. До XIV века припадао је угарској држави и био под надлежношћу бана Хрватске и Далмације, док се од времена Стјепана II Котроманића углавном налазио у Босни. Ливно је било име жупе, а сам град је најчешће називан Бистрицом или Бистричким Градом. Жупа и град 1400. прелазе у руке Хрвоја Вукчића, а после 1416. године те поседе преузимају Котроманићи. Чitava област је пала под власт Османлија најкасније између 1463. и 1468. године. Клишки санџак, основан после пада Клиса 1537. године, током највећег дела свог постојања имао је административно средиште у Ливну.

Литература: V. Klaić, *Građa za topografiju i historiju Hlivanjske županije i grada Hlivna*, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva* 15 (1928) 13–24; M. Ančić, *Livno – srednjovjekovna županija*, Split 2001; Т. Рибар, *Западне стране у средњовековној босанској држави*, Београд 2010. (према регистру); *Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља*, Београд 2010, 167 (Т. Рибар).

Neven Isailović
Aleksandra Fostikov

Institut d'Histoire
Belgrade

**DOCUMENT DU ROI STEFAN TOMAŠ AUTORISANT JAKOV
TESTA A RECOUVRER L'ARGENT PILLE A SINJ**

1449, décembre 2, Livno

Résumé

Le roi de Bosnie Stefan Tomaš délivre le 2 décembre 1449, un document par lequel il informe le doge de Venise Francesco Foscari et les autres souverains italiens qu'il autorise son représentant, le Trogirien Jakov Testa, à rechercher et arrêter deux voleurs qui lui ont dérobé 550 ducats déposés dans la sacristie de l'église Sainte-Marie, sanctuaire du couvent franciscain de Cetina, ville basse de Sinj. Cet argent avait été remis par le protovestiaire royal Restoje au ban de Croatie et de Dalmatie, Petar Talovac, qui l'avait déposé dans ladite sacristie. C'est là qu'il a été dérobé, une nuit, par les frères (peut-être même tous deux religieux?) Tomaš et Ilija, qui se sont ensuite, à ce que l'on suppose, enfui en direction des possessions de Venise. Pour cette raison, le roi Tomaš prie le doge de permettre à Jakov Testa de mener son enquête, de procéder à l'arrestation des voleurs et de leurs éventuels complices, et de recouvrir l'argent dérobé.

Mots-clés: Stefan Tomaš, Petar Talovac, Jakov Testa, Eglise Sainte-Marie à Cetina (faubourg de Sinja), franciscains, XVème siècle, charte, pouvoir.

РЕГИСТАР

- Албанија 94
 Алберт Хабзбуршки 81
Анђелић Павао 69
Аничкић Младен 96
 Анкона 25
 Антун Анте Жвановић 97
 Архив САНУ у Београду 74², 76
 Архив ХАЗУ у Загребу 90
 аспра 48
- балистра 21, 24, 25
 Балкан 83, 87
 Балтазар Белтрами 96
 Балша Херцеговић 68
 Балшићи 21
 Барлето 25
 Бартол Мартини 56
 Београд 82
 Бивоље Брдо, мјесто 33
 Билећа 29, 31, 32
 бисери 38, 39,
 Бистрица (Бистрички Град) 100
 Бобовац 73, 80, 82
 Бобовиште, село 32
 Богавац Бајковић 31
 Богдан Муржић 51
 Богослав Првечић 31
 Божена, жена Мароја Чревића 70
 Бококоторски залив 22
 Бољуни, мјесто 33
 Босна 13, 15, 16, 18, 19, 21, 25, 69,
 70, 73, 78, 82, 83, 85, 91, 95–97,
 100
 Брајан, дијак 39, 42, 45, 46, 49
 Бранко Притрченовић 51, 52, 54–57
 бригантин 21, 25
 Бугарска 81
- Будва 21
 Бургундија 93
- Варна 81, 82
 Венеција (Млетачка република) 21,
 22, 25, 74, 76, 85, 87, 92, 94–97
 Вестминстерска опатија 87
 Видуша, планина 31
 вијећник 24
 вијећница 38, 46
 Вировитица 95
 Високи 59–62, 65, 66, 68, 69
 витез 95, 97
 вјера 38, 80, 82
 вјерна служба 79, 82
 вјеровно писмо 38, 39, 41, 42,
 45–47, 92
 Владислав I Јагелонац 73, 74, 78,
 79, 81
 Владислав II Јагел 81
 власи 15, 16, 18, 19, 30–33
 Влахуша Тамарић 48, 49
 војвода, велики војвода 9–13, 21,
 24, 25, 36², 37, 38, 40–42, 45–49, 51,
 52, 54–57, 73, 74, 86
 Вокота Милутиновић 66, 71
 Враговићи, влашка скупина 32
Вранчић Карло 90
 Вук Хранић Косача 38, 41, 45, 49, 57
 Вукац Хранић Косача 38, 41, 45,
 49, 57
 Вукашин Станојевић 32
 Вукић Богишић 31
 Вукић Станојевић 32
- Гајуша, жена Жухе Гучетића 70
 Гацко 29

- Горњи Мириловићи, катун и насеље 31, 32
 господин 18, 19, 24, 30, 31, 37–39, 41, 42, 45–47, 54, 61, 78–80, 82, 91, 98
 грб 75
 Грђевац 95
 Грубач Јунаковић 66, 71
 Групко, слуга Сандаља Хранића 48, 49
 губернатор 82
- Дабар 29
 Далмација 22, 86, 94, 100
 Декуша, жена Мароја Растића 71
 депозит 35, 37, 38, 40, 41, 45, 47, 49
 депозитни лист (запис) 35–42, 45–49
 деспот 74, 81
 динар, дубровачки 45,
 Дмитар, старац 39, 42, 45, 49
 Добор 76⁶
 Добрашин Тврдавић 62, 69, 70
 Доњи Мириловићи, катун и насеље 31, 32
 Доротеја, кћерка Балше Херцеговића 68
 доходак (најам) од куће 59, 61, 62, 65, 66, 68
 драго камење 38, 39
 Државни архив у Дубровнику 17, 23, 24, 27, 32, 35, 36, 40, 47, 62, 67
 Дубровник, Дубровчани 9–12, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37–39, 41, 42, 45, 46, 49, 51, 52, 54, 55, 57, 59, 60, 62, 63, 65, 66, 68, 70, 71, 93²³
- Дудоје Мириловић, катунар 31
 дужд, млетачки 85, 87, 91–94, 96
 дукат 37, 39, 41, 42, 45, 73, 80, 82, 86, 92, 93, 96–98
- Ђурађ Бранковић 74, 81
 Ђуро Николић 32
- Еуген IV, папа 95
- Жигмунд Луксембуршки 10¹, 85, 95, 96
 Жилево, село 31
 Жоре Палмотић 61, 65, 70
 жупа 13, 57, 100
 Жухо Гучетић 62, 70
- зајам 10,
 замјена 9–13
 Земун 82
 Зета 21, 22
 Зетско приморје 94
 зимиште 15, 16, 18
- Иван V Франкопан 85
 Иван Белтрами 96
 Иван Богишић 68, 71
 Иван Боровинић 59, 68, 71
 Иван Нелипчић 99
 Иван Радојевић 68
 Иван Угриновић, сликар 29
 Иванац Новаковић 86
 Иваниш Нелипчић 85, 96, 97
 Иваниш Таловац 95
 иконица 37, 39
 Илија 86, 87, 92, 93, 96
 Италија 87, 92, 93, 99

Јадран 21
 Јаков Белтрами 96
 Јаков Теста 85, 87, 89, 92, 93, 96, 97
 јамац 31
Јанковић Никола 88–90
 Јелена (Јела), жена Сандаља Хра-
 нића 22, 38, 39, 49
 Јелуша, жена Мароја Растића 71
 Јероним Теста 97
 Јован Прогановић, златар 29
 Јован Хуњади 73, 74, 76⁶, 78–81,
 Јулије Чезарини 81

капетан 73, 78, 81, 82, 91, 99
 кастелан 51
 Катарина, ћерка Балше Херцегови-
 ћа и жена Твртка Боровинића 68
 катун 16, 31
 катунар 16, 31, 32
 Клапац Радичевић 32
 Клис 95, 100
 кнез (у Дубровнику) 12, 18, 19, 24,
 32, 37, 38, 39, 41, 42, 45, 47, 48, 51,
 60–63, 65, 66, 68
 кнез, кнез босански, велики кнез
 босански 38, 41, 47, 51, 52, 54–57,
 59, 60, 62, 63, 65, 66, 69, 95
 коморник 95
 Коморски архив 74, 75
 Конавли 15, 33, 49, 51, 52, 55–57
 Корита, село 29
 Косово поље 82
 Котор, Которани 21, 22, 24
 Крешево 32
 Крстац, мјесто 32
 Крстаче, село 32
 Кујава, старјешина катуна 16
 Кујавићи, влашка скупина 15, 16, 18

Кукањ 49
 Курило 15
Куртовић Есад 52¹, 56¹⁴

Ладислав V Посмрче 73, 81, 82
 Лазар Хребелјановић 38
 Ливањско поље 100
 Ливно 85, 92, 100
 Лисац, село 10
 литар 37, 39, 45
 логотет 23, 38, 46, 60, 61, 64, 65, 69
Луцић Иван 90

Љубиње 32
 Љубисава (Вентурина) Вековић
 29
 Љубомир 32
 Љута 51, 54, 56, 57

Мађарски народни музеј 88, 90
 Мађарски национални архив у
 Будимпешти 74, 88, 90
 Мало вијеће у Дубровнику 16, 61,
 62, 65, 68
 Марин Максић 27, 30, 31, 33
 Марин Растић 70
 маркгроф 91, 98
 Марко Гроздо 97
 Мароје Растић 66, 70
 Мароје Чревић 65, 70
 Матко Таловац 85, 95
 Медоје, брат протовестијара Ресто-
 ја 94
 Медош Стојсалић 31
 Микацио (Михач) Витурио 97
 Милан Остојић 66, 71
 Милано 94
 Милета Радићевић 68, 71

Милисав (Петар) Миљеновић 29
 Милорад, слуга Ивана Боровинића 59, 68, 71
 Милохна из Богонине Горе 94
 Милош Радојковић 31
 Мириловићи, влашка скупина 27, 30, 32, 33
 Михоч Растић старији 59, 61, 62, 65, 70
 Мојан, слуга Твртка Боровинића 59, 63, 65, 70
 Мрцине, село 57
 Мурат II, султан 73

Невесиње 29
 Никола V, папа 95
 Никола Горјански 93²³
 Никола Гучетић 48, 49
 Никола Дуповчић 31
 Никола Теста 89, 90, 93, 94²⁴, 97
 Николета, жена Жорета Палмотића 70
 Николета, жена Михоча Растића
 Никополје 95
 Никша Розичић 55
 Нови 21,
 Ново Брдо 29

Његован Мириловић, катунар 31

оружари 21, 24,
 оружје 21, 24, 25

Павао Андреис 97
 Павле Мартини 56
 Павле Раденовић 93²³
 Павле Растић 51, 56
 пагани 79, 83

папска курија 74
 Пељешац 16
 перпера 31, 32, 45
 Перуђа 25
 Перула, жена Жорета Палмотића 70
 Петар (Перко) Таловац 85–87, 92, 93, 95, 99
 Петар Чипико 97
 печат 38, 41, 45–47, 61, 63, 67, 69, 70, 75, 76, 80, 88, 89, 93
 писмо 9–13, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 51, 52, 54, 55, 62, 67, 69, 85
 Пјетро Лоредано 96
 племенита земља (племенита баштина) 9–13
 плик сребро 45
 повеља 10, 57, 74–76, 80, 83, 85, 92, 93
 Пољска 78, 81
 Поникве, мјесто 29
 посланик (поклисар) 10², 35, 40, 55, 68, 89, 92
 потврда (признаница) 35, 39, 42, 47, 49
 Прибисав Похвалић 37, 38, 41, 47, 49
 Пријезда, бан 93²³
 Приморје (Сланско приморје, „Нове земље“) 9–11, 13, 15, 16, 68
 прокуратор 61, 62, 99
 протовестијар 86, 87, 92–95, 97, 98

Радашин, посланик Радослава Павловића 55¹³
 Радивој Остојић 73
 Радич Браниловић 32
 Радич Санковић 9–13, 93²³

Радич Цријековић 32
 Радич Црнојевић 21
 Радич, кнез 57
 Радован Ђурђевић 27, 30, 31, 33
 Радоје Виковић 32
 Радоје Добрашевић 32
 Радоња (Марко) Радојевић 29
 Радоња Припчић 39, 42, 45, 49
 Радослав (Тонко) Сладановић 29
 Радослав Павловић 49, 51, 52, 54–57
 Радослава (Ана), кћерка Радована Ђурђевића 27, 30, 31, 33
 Радослава, кћерка Радоја Рачића 29
 Ратко Припковић 68, 71
 ректор 91, 98
 Рестоје, протовестијар 86, 87, 92–95, 97
 ризница 79, 99
 Риноје Дуповчић 31
 рубин, в. драго камење
 Рудине 32
 Русаг босански 24,
 Руско Гривошевић 31
 Руско Христифоровић 11, 23, 38, 46, 52, 60–62, 64, 65, 69

 сакристија 85, 87, 92, 93, 96, 97, 99
Самарић Радован 30
 Сандаљ Хранић Косача 21, 22, 23, 35–42, 45–49, 51, 52, 54–57, 86
 Света круна 79, 82
 свједок 31, 68, 71, 97
 Сењ 97
 Сињ 85, 86, 88, 93, 96, 99
 Слава, жена Јакова Тесте 97
 Слано 59, 62, 68, 69

 слуга 27–29, 33, 45, 48, 59, 63, 65, 68, 70, 71, 79
 смарагд, в. драго камење
 со 21
 Сокол 51, 54, 56, 57
 Србија 13, 31, 70, 74, 81, 83
 станак 9, 55¹³
 Станихна Радосалић 32
 Стефан Вукодраговић 32
 Стефан Вукчић Косача 41, 73, 74, 86
 Стефан Остоја 9, 10², 15, 73
 Стефан Твртко I 93²³
 Стефан Твртко II 15, 16, 17, 19, 55¹³, 73, 75, 78, 86, 89, 94–97
 Стефан Томаш 73–76, 78, 80, 83, 86, 87, 89, 91–96
 Стипан поље 57
 Стјепан II Котроманић 93²³, 100
 Стјепан Таловац 95
 Стјепан Теста 97
 стока 15, 32
 Столив 29
 Стон 15, 16

Талоци Лајош 76⁶
 Твртко Боровинић 59, 60, 62, 63, 65, 66, 68–71
 тестамент 28, 97
 типар 63, 89
 Томаш 86, 87, 92, 93, 95
 Томаш Твртковић 86
 Тополовица 95
 Трансилванија 78, 83
 Требиње 32
 Трогир 85, 92, 96, 97
 тужба 55, 56

Турци (Османлије) 73, 74, 81–83, 100
Пошковић Пејо 69⁸
 Угарска 25, 70, 73, 74, 76⁶, 78, 81–83, 95, 96
 уговор 27, 28, 29, 30
 Улрих Цељски 95
 унча 38, 39, 45
 фамилијар 73, 79, 82
Филиповић Миленко 16
 Филозофски факултет у Сарајеву 52¹
 флорен, в. дукат
 Франческо Кабуџић 32
 Франческо Фоскари 91–94
 фрањевци 85, 86
 фреска 29
 Фридрих II Цељски 73, 74
 Фридрих III Хабзбуршки 74, 81
 Хедвига (Јадвига), жена Петра Таловца 95
 Херман II Цељски 73
 херцег 66, 68, 86
 Хлапац Дражојевић 96
 Храсно, мјесто 33
 Хрватска 86, 100
 Хрвоје Вукчић Хрватинић 9, 66, 68, 100
 Цавтат 33
 Црква Св. Катарине у Цетини 99
 Црква Св. Марије у Цетини 85, 86, 88, 92, 93, 96, 99
 Чаваш, мјесто 33
Чремошник Грегор 47, 63, 69
 Шубићи 93²³

УПУТСТВО ЗА ИЗДАВАЊЕ ИСПРАВА

Кратак историјат исправе: вријеме и мјесто одлуке о правном чину и/или записивању правног чина; ауктор и дестинатар; оригинал, копија, печат; врста и димензије материјала на којем је исправа писана; очуваност; мјесто чувања документа.

Ранија издања: библиографија ранијих издања; битне разлике у односу на раније или ранија читања.

Текст исправе:

1. Сваки пети ред означити бројем.
2. Киноварна слова су велика и означавају почетак новог пасуса.
3. Почетак новог пасуса понекад се означава крстом. У том случају такође се користи велико слово.
4. Предлаже се употреба великих слова у складу са данас важећим правописом.
5. Надредни знаци (акценти) се не биљеже.
6. Титле се обавезно остављају код бројева.
7. Скраћенице написане са титлом разрјешавају се у округлим заградама – ().
8. Скраћенице написане без титли разрјешавају се у угластим заградама – [].
9. Натписана слова спуштају се у ред без икаквих посебних ознака.
10. Оштећене празнине разрјешавају се у стреластим заградама – ⟨ ⟩.
11. Очигледне писарске грешке означавају се ускличником у округлим заградама (!). У одређеним случајевима препоручује се коментар у напомени.
12. Оригинална интерпункција замјењује се савременом, при чему реченица треба да представља логичку цјелину.
13. Нема потребе да се при издавању докумената користи широко *e* (€), које се понекад појављује умјесто прејотованог *e* (κ), пошто је према позицији употријебљеног широког *e* јасно каква му је гласовна вриједност. Предлажемо да се умјесто њега употребљава обично *e* (ε).
14. Приликом издавања босанских повеља и, евентуално, докумената писаних босанчицом, неопходно је, тамо гдје се појављује, задржати ћерв (ћ).

15. Уколико је ријеч скраћена тако да је изостављен један (или оба) вокала који се понављају, у заграду се ставља један од њих, нпр. **пр̄рокъ** – пр(о)рокъ, реч̄нноє – реч(е)нноє.

Каснији записи на документу

Превод на савремени језик

Дипломатичке особености

Просопографски подаци

Установе, важнији термини

Топографски подаци: убицирање топонима који се помињу у исправи (по потреби приложити карту)

Обавезан је снимак документа који се анализира.

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ

Ово упутство представља допуну *Упутства за издавање исправа*, које се штампа на крају сваке свеске часописа. У том смислу сарадници часописа би требало да се придржавају овдје изнијетих препорука.

Прилози који се објављују у часопису морају, поред осталог, садржати:

– **име аутора и назив установе у којој аутор ради** (афилијација) у пуном облику (нпр. Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет, Одсјек за историју). Афилијација се исписује непосредно испод имена аутора.

– **адресу или е-адресу** аутора, која се даје у напомени при дну прве странице чланка, а смјерница за напомену смјештена је иза имена аутора и означена астериском (**Име Презиме***). Ако је више аутора, наводи се адреса само једног, обично првог аутора.

– **сажетак** (апстракт), као кратак информативни приказ садржаја чланка, дужине до 100 ријечи, који је смјештен између заглавља (име аутора, наслов) и кључних ријечи.

– **кључне ријечи**, односно термини или фразе који најбоље описују садржај чланка за потребе индексирања и претраживања. Кључних ријечи не може бити више од десет, а смјештене су након сажетка, а прије текста чланка. У кључним ријечима требало би избјегавати широке термине (нпр. повеља, дипломатика, средњи вијек), а стављати оне који су ужег значења и у вези са конкретним радом (нпр. могориш, Сандаљ Хранић, вјера, година настанка документа).

– **резиме**, који је на крају сваког чланка (дужине до 100 ријечи).

УРЕДНИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

У рубрици *Кратак историјат исправе* није потребно посебно се упуштати у околности настанка документа. Основне напомене о томе дају се на почетку рада, у уводном дијелу, гдје акценат треба ставити само на оне чињенице које помажу да се расвијетле околности које су недовољно познате или спорне у науци, уз упућивање на одговарајућу литературу.

Текст издања документа на српскословенском језику обавезно писати фонтом: **Hram Studenica**, величина **12**, кодна страна **EN** (English). Текст издања документа насталог на неком другом старом језику, само

уколико то није могуће фонтом Times New Roman, куца се одговарајућим другим фонтом, величина 12. Аутори би обавезно, уз текст свог рада, требало да доставе и коришћени фонт.

Редови из изворника обиљежавају се двјема усправним цртама између којих је одговарајући број, нпр. |3|.

У издању текста докумената није потребно наводити различита читања ранијих издавача која не мијењају смисао текста (испуштена, додата или удвојена слова, штампарске грешке и сл.). На то се може осврнути у рубрици **Ранија издања**, нпр: „Издање/а садржи/е већи број грешака/различитих читања којима се не мења смисао текста“ (у загради можда навести неке од карактеристичних примјера). У рубрици **Ранија издања** препоручује се хронолошко навођење издања, без упуштања у даљња објашњења сваког од њих.

У рубрици **Дипломатичке особености** није дозвољена појединачна анализа свих дипломатичких форми које се јављају у документу. Потребно је задржати се само на оним дипломатичким аспектима документа који представљају јединствена или ријетка рјешења у односу на оно што се може сматрати уобичајеном праксом датог времена и поднебља, дакле, само на дипломатичким особеностима.

У овој рубрици препоручује се употреба научног апарата.

У рубрици **Важнији појмови и установе** није потребно коментарисати, па ни помињати, добро познате појмове и установе (војвода, властела, Мало вијеће...). Изузетно, објашњења оваквих појмова и установа могу се дати само ако је њихова употреба у конкретном документу на неки начин особена, и само ако у том смислу раније нису објашњавани.

Потребно је обавезно навести ред/редове из изворника у којима се јавља појам или установа који се објашњавају.

У рубрици **Просопографски подаци** није потребно коментарисати, па ни помињати, добро познате личности као што су владари, велики обласни господари и друге историјске личности највишег реда (Стефан Душан, Стефан Твртко, Сандаљ Хранић, Стефан Вукчић Косача, Свети Сава...). Изузетак се може учинити уколико њихово помињање на неки начин расвјетљава слабије познате или спорне појединости њихове дјелатности, при чему нагласак у објашњењу треба ставити управо на те појединости.

Потребно је обавезно навести ред/редове из изворника у којима се јавља личност која се објашњава.

У рубрици **Топографски подаци** није потребно коментарисати, па ни помињати, добро познате топониме (Дубровник, Србија, Босна, Требиње, Неретва...). Изузетак се може учинити уколико њихово помињање на неки начин расвјетљава слабије познате или спорне појединости њихове историјске улоге, при чему нагласак у објашњењу треба ставити управо на те појединости.

Код коментарисања микропонима, нарочито међника посједа дарованих појединим повељама, препоручује се описивање посједа који ће укључити у повељи наведене микропониме, уз упућивање на евентуално приложену карту.

Потребно је обавезно навести ред/редове из изворника у којима се јавља топографски податак који се објашњава.

У рубрикама **Важнији појмови и установе**, **Просопографски подаци** и **Топографски подаци** није потребно коментарисати појмове, установе, личности и топониме који су већ објашњавани у претходним свескама ГПБ. Такви појмови/установе/личности/топоними наводе се на почетку сваке рубрике у форми: „У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњавани појмови/установе/личности/топоними: **перпера** (ГПБ 1, 2, према регистру)/**Руско Христофоровић** (ГПБ 1, 2, 3, према регистру)/**Стон** (ГПБ 1, 2, 3, према регистру)“.

У овим рубрикама библиографске упутнице треба давати у за то предвиђеним одјелцима *Извори и литература*. Напомене се овдје не препоручују и треба их избјегавати.

ЛЕКТОРСКЕ ПРЕПОРУКЕ

Аутори би требало да обрате пажњу и на сљедеће:

– текст прилога предаје се у истовјетној писаној и електронској верзији, куцан фонтом **Times New Roman**, величина **12**, проред **1,5**, кодна страна **SR** (Cyrilic);

– осим у издању текста документа, не препоручује се употреба других фонтова;

– наводнике приказивати као: „“

– полунавод: ’

– црта: –, обавезна употреба приликом навођења страна, нпр. 123–127 и година, нпр. 1331–1355;

– цртица (-) се користи само у полусложеницама: српско-византијски;

– запета се увијек куца у нормалу, сем у случајевима када је саставни дио цитираног текста у курзиву. У библиографским јединицама цитирати на сљедећи начин: С. Ћирковић, „Верна служба“ и „вјера господска“, Зборник ФФ у Београду 6–2 (1962) 95 (запета у нормалу и без запете после заграде);

– иницијал имена треба одвајати од презимена аутора: В. А. Мошин;

– датуми се пишу на сљедећи начин: 16. април 1346;

– вијекови се пишу римским цифрама: XIV вијек;

– скраћенице за метар, километар, центиметар, милиметар пишу се ћирилицом: м, км, цм, мм;

– димензије које се односе на документе треба наводити у милиметрима (мм);

– наслове рубрика куцати болдованим и италиком слогом: ***Ранија издања***,

– наслове пододјелака и одредница куцати болд слогом: **Хронологија, Драгоје Бенвенутић.**

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

Е. Fermeđžin, <i>Acta Bosnae</i>	Е. Fermeđžin, <i>Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752</i> , Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium vol. 23, Zagreb 1892.
ГЗМ	Гласник Земаљског музеја Босне и Херцеговине
Глас СКА/САН/ САНУ	Глас Српске краљевске академије/ Српске академије наука/ Српске академије наука и уметности
Гласник ДСС/СУД	Гласник Друштва српске словесности/ Српског ученог друштва
Годишњак ДИ БиХ	Годишњак Друштва историчара Босне и Херцеговине
Годишњица НЧ	Годишњица Николе Чупића
ГПБ	Грађа о прошлости Босне
Ђ. Даничић, <i>Рјечник</i>	Ђ. Даничић, <i>Рјечник из књижевних старина српских I–III</i> , Београд 1863–1864.
<i>ЕСИ</i>	<i>Енциклопедија српске историографије</i> (ур. С. Ћирковић – Р. Михаљчић), Београд 1997.
Зборник ФФ у Београду	Зборник Филозофског факултета у Београду
ЗРВИ	Зборник радова Византолошког института
<i>ИСН</i>	<i>Историја српског народа I–II</i> , Београд 1981, 1982.

ИГ	Историјски гласник
ИЧ	Историјски часопис
К. Јиречек, <i>Споменици српски</i>	К. Јиречек, <i>Споменици српски</i> , Споменик СКА 11 (1892); Београд 2007 ² .
ЛИЧ	Југословенски историјски часопис
П. Карано-Твртковић, <i>Србски споменици</i>	Павле Карано-Твртковић, <i>Србски споменици или старе рисовулџ, дипломе, повелџ, и сношения босански, сербски, херцеговачки, далматински, и дубровачки кралџва, царева, банова, деспота, кнезова, войвода и властелина</i> , Београд 1840.
С. Љубић, <i>Listine</i>	С. Љубић, <i>Listine o одношajih izmedju južnoga Slavenstva i Mletačke republike I–X</i> , Zagreb 1868–1891.
ЛМС	Летопис Матице српске
ЛССВ	<i>Лексикон српског средњег века</i> (ур. С. Ћирковић – Р. Михаљчић), Београд 1999.
Ф. Миклосич, <i>Monumenta Serbica</i>	Ф. Миклосич, <i>Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii, Vienna</i> 1858.
<i>Monumenta Ragusina</i>	<i>Monumenta Ragusina. Libri reformationum I–V</i> , Zagreb 1879–1897.
Ј. Мргић-Радојчић, <i>Доњи Краји</i>	Ј. Мргић-Радојчић, <i>Доњи Краји. Крајина средњовековне Босне</i> , Београд 2002.
С. Новаковић, <i>Законски споменици</i>	С. Новаковић, <i>Законски споменици српских држава средњег века</i> , Београд 1912, 2005 ² .

Прилози ИИ у Сарајеву	Прилози Института за историју у Сарајеву
Прилози КЈИФ	Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор
М. Пуцић, <i>Споменици српски</i>	М. Пуцић, <i>Споменици срџбски</i> I–II, Београд 1858–1862, 2007 ² .
Rad JAZU/HAZU	Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti/ Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
<i>СБР</i>	<i>Српски биографски речник</i> 1–5 (ур. Чедомир Попов), Нови Сад 2004–2011.
Т. Smičiklas i dr., <i>Diplomatički zbornik (= Codex diplomaticus)</i>	Т. Smičiklas i dr., <i>Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (= Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae)</i> II–XVIII, Zagreb 1904–1990.
А. Соловјев, <i>Одабрани споменици</i>	А. Соловјев, <i>Одабрани споменици српског права</i> , Београд 1926.
ССА	Стари српски архив
Љ. Стојановић, <i>Записи и натписи</i>	Љ. Стојановић, <i>Стари српски записи и натписи</i> I–VI, Београд 1902–1926.
Љ. Стојановић, <i>Родослови и летописи</i>	Љ. Стојановић, <i>Стари српски родослови и летописи</i> , Београд – Сремски Карловци 1927.
Љ. Стојановић, <i>Повеље и писма</i>	Љ. Стојановић, <i>Старе српске повеље и писма</i> I–1, Београд – Сремски Карловци 1929; I–2 Београд – Сремски Карловци 1934.

- Љ. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи*
- Љ. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типници, поменици, записи и др.*, Споменик СКА III (1890)
- С. Ћирковић, *Историја Босне*
- С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964.
- HBL*
- Hrvatski biografski leksikon* 1–8
(ur. N. Kolumbić i dr.), Zagreb 1983–2013.

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

7

2014

Академија наука и умјетности Републике Српске

Институт за историју

Бана Лазаревића бр. 1

78000 Бања Лука

Телефон: +38751/333-718

Е-пошта: istorija@anurs.org

Рецензенти

Станоје Бојанин

Небојша Порчић

Секретар Редакције

Тамара Вуковић

Лектура и коректура

Наташа Ракас Аранђеловић

Регистар

Тамара Вуковић

Превод на француски

Паскал Донжон

Издаје једном годишње.

ISSN

2233-1778

Штампа

Графомарк, Лакташи

Тираж 300